

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: Fodreise fra Holmens Canal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829

Citation: Andersen, H. C.: "Fodreise fra Holmens Canal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829", i Andersen, H. C.: *Fodreise fra Holmens Canal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829*, udg. af Johan de Mylius, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1986, s. 1. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-andersen06val-shoot-idm140198238083504.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Fodreise fra Holmens Canal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829

H.C. ANDERSEN

Fodreise fra Holmens Canal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829

TEKSTUDGIVELSE, EFTERSKRIFT OG NOTER AF
Johan de Mylius

**Danske Klassikere
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Borgen**

4

Danske Klassikere udgives med støtte af Ministeriet for kulturelle Anliggender. Redaktionsudvalg: Charlotte Madsen for NDL, Peter Seeberg for Dansk Forfatterforening, Mogens Brøndsted, Uffe Andreassen og Erik Dal for DSL. Serien redigeres af de to sidstnævnte, dette bind desuden af Mogens Brøndsted som tilsynsførende. Tekstgrundlag: 1. udg. 1829. Nr. 680170. Udgivet i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab Efterskrift og noter © DSL/Borgen 1986 · ISBN 87-418- Omslag: Stig Brøgger · Tryk: Rounborgs grafiske hus, Holstebro

5

6

Fodreise udkom 2.1.1829, kostede 1 rigsbankdaler og omfatter 136 sider. Side I. Fodreise ... 1829. Udgiven af H.C Andersen. Kjøbenhavn. Paa Forfatterens Forlag. 1829. II. Trykt hos Fabritius de Tengnagel. 3-136 tekst. Det afbildede omslag er gråt med sort tryk. Et ubeskåret eksemplar har været c. 160 mm højt. Om 2. oplag s.å., 3. oplag 1840 og forstadier se s. 122-33.

7

FÖRSTE CAPITEL (Hvorledes Satan faaer Magt over Forfatteren. - Syndfloden No. 2, en Mythe.)

Nytaars-Aften 1828 sad jeg ganske ene paa mit lille Værelse og saae ud over de sneebedækte Tage paa alle Nabohusene; da foer den onde Aand, som man kalder Satan, ind i mig, og indblæste mig den syndige Tanke at blive Forfatter. - Hvorfor han ellers saaledes gaaer paa Jagt efter os arme Mennesker, vil følgende Mythe lære; man kan kalde den:

Syndfloden No. 2.

- Og Gud Herren sagde til Noah og hans Slægt: »jeg opretter min Pagt med Eder, at herefter skal ikke alt Kjød ødelægges af Flodens Vande; og der skal ikke komme Flod herefter at fordærve Jorden!« Da hvælvede Regnbuen sig som et Pagtens Tegn, og *Noah* stolede paa *Jehova*. Men i Dybet hørte *Satan* Herrens Ord, og skar Tænder i sin Vrede; thi ogsaa den Herre Gud har sine Fiender, og den største kaldes: *Satan*. Gjerne vilde han kjæmpe imod Herrens Naade, men det var ham haardt at stampe imod Braadden; Have og Søer, Floder

og Bække havde hørt den Herre Jehovas Ord, og vare, som Skyerne, hans Villie underdanige. Da grundede *Satan* i tre tusinde Aar, og paa det fjerde sprang han op og raabte: »Funtus! jeg har det! - Fra Menneskene selv skal det Onde udgaae; en ny Vandflod skal overskylle Verden, skjøndt han sagde: der skal ikke komme Flod herefter at fordærve Jorden.« Og *Satan* kaldte paa alle sine Vasaller og sagde: »Messieurs! drager ud over den hele Verden og forfører Adams Sønner til at blive slette Skribenter; fra dem selv skal da Vandfloden udgaae, der fordærver Jorden. Jeg vil gjøre mit, gjøre I nu Eders.« Og de gjorde, som han sagde, og strax flød der Vand i Øst og Vest, i Syd og i Nord; det strømmer endnu og vil fordærve Jorden.

Enhver maa troe, at jeg af alle Kræfter stræbte imod, men Kjødet er skrøbeligt; den Onde havde nu engang sat sig fast i Kroppen, og jeg 8 maatte afsted Hvorhen jeg i dette kritiske Øieblik saae, vare alle Poesiens Landeveie saa befarne, at jeg let kunde vælte, og, om ikke brække Halsen, saa dog en Arm eller et Been. - Hvor skulde jeg hen? Ud maatte jeg. - Da stod *Amager* mig som den bedste Tumbleplads for mit unge brusende Blod, denne Vei forekom mig endnu ikke at være befaret af nogen poetisk Rytter. Jeg grundede lidt; læste de Steder i Nyerups »*Kjøbenhavns Beskriveke*« og i Pontoppidans »*Atlas*,« der i historisk Henseende kunde være mig til Nytte paa min Reise, og puttede Hofmanns »*Elixiere des Teufels*« i Lommen, for dog at have lidt Phantasie i Reserve, dersom min egen stoppede. Endnu engang forsøgte jeg at slaae en Pæl i Kjødet og bekjæmpe de onde Lyster, men den slemme Plageaand inden i mig raabte: »Marche!« - Hvad skulde jeg stympet da gjøre?

9

ANDET CAPITEL

(Fodreisen tager sin Begyndelse. - Hercules paa Skilleveien. - Den lyriske Muse.)

Lidt veemodig sagde jeg Farvel til mit lune Værelse; hvem veed, hvad der kan møde paa en Reise, om den endogsaa er nok saa kort? denne gik jo dog udenfor *Sjælland* og over de salte Strømme. - Jeg saae mig endnu et Par Gange omkring, trykkede Hatten fast, slukkede Lyset og flagrede nedad Trappen, hvor der just intet mærkværdigt mødte mig. Nogle Skridt, og jeg var over Holmensbro; mit Blik vendte sig mod Kirken, og jeg tænkte paa *Tordenskiold* og *Niels Juul*; men snart blev jeg afbrudt af to qvindelige Væsener, som nærmede sig. Deres hele Gang og Holdning lod mig ane noget Overordentligt. Den ene kom fra Børsen, og lignede i Klæderne en Amagerkone, men hendes Øine, den søde Jordbærmund og den snevre Midie, Alt var den første Elskerinde i en Roman værdigt. Paa Armen bar hun en Kurv med Frugt og dejlige Honningkage-Jomfruer, hvilke Bageren, nok saa satirisk, havde givet en Bittermandel istedetfor et Hjerte. - Den anden Dame var lang og bleg, en døende *Heloise*, i hvis Øine man tydeligt læste sidste Act af en Tragødie. Begge havde store Nøgleknipper. Uden lang Indledning spurgte den første mig, om jeg vilde gaae over Knippelsbro; den anden, om jeg vilde gaae ad Langebro. Det løb mig koldt nedad Ryggen, (man vil ogsaa sige, at jeg har intet Mods-Organ). Jeg følte paa mig selv, ligesom *Jeppe paa Bjerget*, om jeg ikke drømte et *Da capo* af *Ludans* bekjendte Drøm, men jeg var fuldkommen vaagen, og indsaae nu Sandheden af hvad der staaer hos *Sintenis*: at af Alt, hvad der skeer nu, skeer Intet mere for første Gang i Verden, men at det altid er *den samme* Skueplads hvorpaa der spilles, altid de samme Sørgespil og Lystspil der gives, saa at fra een Tid til den anden kun nye Skuespillere besætte Rollerne, Dragten forandres noget, og andre Bagtepper eller Sidevægge anbringes. - Saaledes var jo Alt her; jeg var *Hercules paa Skilleveien*. - Amagerkonen var saare veltalende; »følg mig,« sagde hun, og det klang næsten, som om hun taledes i Vers: »Nøglerne til Børsen ere i mine Hænder. Følg mig, og jeg fører Dig igjennem fjerde *Christians* herlige Bygning, 10 vil der vise Dig de store Mesteres Værker, hvoraf Du kan citere i Din Reise; jeg vil vise Dig Kobberstik og Malerier, og give Din Aand det classiske Sving, uden hvilket Digteren aldrig kan hæve sig til et værdigt Standpunkt De Gamle maa Du studere; kun for et attehundrede Aar siden har Folk kunnet tænke og føle. Et nyt og bedre Menneske vil jeg gjøre Dig til. Betragt kun Templet hist med sit herlige calmarske Taarn, husk paa Helligdommens Skatte, og fremfor Alt paa Din egen glimrende Fremtid Følger Du derimod Jomfruen her, flagrer i Phantasien lystige Flugt og bygger brogede Trylleslotte, da vil disse snart styrte, thi Grundvolden, den classiske Dannelse, det dybe, filosofiske Blik mangler Dig. Hun er en Datter af Manden, som gjemmer Nøglerne til Druknehuset, hvilke jeg seer hun har listet fra den Gamle i Aften. Din hele Reise vil hun gjøre til en Spøgelsehistorie. Jeg derimod vil føre Dig gennem Børsen, styrke Dig med classisk Føde og være Din tro Ledsagerinde paa den hele Reise. Fra Børsen gaae vi forbi Skibene hist, hvor Tøndebaand med Æbler hænge i det blege Maanelys; der skal Du maaskee see Matroser der have badet sig i *Avons* hellige Strømme. Jeg fører Dig gennem *Christianshavns* reelle Gader, hun langs med den øde Vold og den lange snorlige Reberbane! - Hvad kan hun vel lade dig hørt? Nogle Spøgelsehistorier fra Druknehuset, eller i det høieste, lidt Declamation af *Blaataarn!*«

Den Blege sagde Intet, men i dette Intet laae der langt mere end i hele den Andens lange Tale; bleg, men venlig stod hun for mig, og vinkede - som Aanden i Hamlet. Underlige brogede Phantasiebilleder svævede rundt om hende, og syntes, halv i Spøg, halv i Alvor, at opføre luftige Dandse.

Rask gjorde jeg et Skridt fremad for at gribe hendes Haand, da styrtede *Amagerkonen* til, og skreg i høieste Smerte:

»- - *ha miser,*
Quanta laborabas Charybdi!

Lad ikke Din ungdommelige Phantasie forlede Dig! Kun i en classisk Slaabrok kan Du naae til Maalet - Og er det endelig det Overnaturlige, det Hoffmannske i Livet, Du stræber efter, ogsaa det skal Du da see store Glimt af hos *mig*. I Børsens yderste Ende er Møbelmagazinet; 11 der dandse i Midnatstimen alle Commoderne en frygtelig Spøgelse-Menuet, og - -«

»Det kjender jeg nok fra Washington Irwing, afbrød jeg hende; troer De ikke jeg har læst den kjække Dragon?« - Med Værdighed, dog uden at fornærme hendes Kjøn, stødte jeg Fristerinden til Side og greb den *Bleges* Haand; men nu fik hun ligesom et Slags Bersærkergang. Hun bød mig først Æbler, Valnødder og rosenrøde Sukkergrise, men jeg blev urokelig; tilsidst, efter at have forsøgt ethvert Middel, trak hun i Raseri en lille Bog op af Lommen, (det var min Fodreise); med et satanisk Smil maledede hendes spidse Pegefingre luende Ziffre paa Bogens Ryg. »Vaas« stod der.

»Det skal der staae saalænge Bindet varer,« udbrød hun: »saaledes vil man benævne Din Bog; kaste den bort, naar man har læst halvandet Blad; snart vil Høkeren, som *Prometheus'* Grib, sønderrive dens Indre, og om Sukker og Sæbe sende den ud i den store By. - *Ha miser!* følg kun Din deilige Brud; maaskee fletter hun Dig Sivkrandsen i de vaade Haar, det bliver Din Digterkrone; farvel med Dine brogede Drømme!« -

Da rev jeg mig løs, og ilte afsted med den *Blege*, skjøndt *Amagerkonen* endnu declamerede mig af *Horats*:

»*Vix illigatum te triformi*
Pegasus expediet Chimaerea,«

Allerede var jeg udenfor Cancelliet, da min Blege med eet forsvinder. - Hendes Nærværelse var rigtignok ikke længere nødvendig, eftersom jeg nu havde bestemt, hvilken Vei jeg vilde gaae; men jeg fandt dog, at Afskeden var lidt kold og alt for pludselig. I det jeg seer om efter hende, svæver der mig et qvindeligt Væsen op ad Cancellie-Trappen; jeg troede, det var min Cicerone, og greb hende derfor ved Armen. Hun udstødte et smerteligt Skrig, og jeg mærkede snart, at det var en mig aldeles ubekjendt Dame. Klæderne hang i Laser paa Kroppen, og Haaret fløi vildt om Skuldrene som paa *Rolf Blaaskjægs* Kone. Ansigtet, Halsen og Armene bare kun altfor tydelige Spor af, at barbariske Hænder havde mishandlet hende.

12

»Dræb mig ikke! piin mig ikke!« skreg hun: »ved Alt hvad der er Dem helligt, lad mig være!«

Jeg blev ganske forbauset; - var ogsaa lidt bange for, at Vægteren skulde høre hendes Skrig, og da komme som tredie Mand, det kunde blive en slem Historie. - Jeg bad hende være rolig; undskyldte min Feiltagelse, lovede, som en vandrende Ridder, at beskjerme Uskyldigheden, og spurgte, hvem der saaledes havde mishandlet hende. -

»Ak!« sukkede hun: »den halve By, den halve Verden! Jeg er den *lyriske Muse*. Enhver overfalder og piner mig, for at faae mig til at synge; man trækker mig ved Haaret, kniber mig, saa at min hele Krop er en eneste brunblaa Plet Derfor seer jeg saaledes ud, som De finder mig her. Jeg mishandles paa alle mulige Maader af Unge og Gamle; man vil afpresse mig Sange, men det bliver kun smertelige Skrig; jeg knibes ved Bryllupper og Begravelser, ja selv ved Confirmation! O jeg seer ingen Redning her mere! Alle Stænder og Aldre anfalte mig som glubende Cannibaler, og true med ganske at dræbe mig. Hvor skal jeg skjule mig? - Nu er Cancelliet mit sidste, mit eneste Tilflugtssted; bag de støvede Folianter og opdyngede Papirer vil jeg skjule mig; der søger Ingen mig, der vil jeg vente rolige og bedre Tider.«

Hun sagde dette med et Udtryk af den dybeste Følelse, saa at jeg blev ganske rørt og sagde hende flere, som jeg selv siden efter fandt, smukke Ting. - Vi begyndte halv at blive gode Venner, og jeg følte ikke det mindste til Frygt i en saa fornem Dames Selskab.

»I Sandhed, min Naadige!« sagde jeg tilsidst: »De har Grund til at hade Verden; men det falder mig ind: De har dog mange *værdige* Sønner; men selv disse, forekommer det mig, behandler De lidt stedmoderligt De forsørger dem kun daarligt! - - Ja, kunde Digteren klæde sig i Blomsterblade, drikke Morgenrøde, og flagre som en Sommerfugl gjennem Livet, saa var Alt meget godt Men De synes at glemme, at Deres Børn have ikke ganske Deres aandelige Natur; Livet kræver ogsaa noget af det Solide, og derfor savner Digteren saa ridt grumme Meget«

»Ak ja!« afbrød Musen: »Skinnet er imod mig; men betænk, der er ingen Moder paa den hele Jord, der har saa mange Børn som jeg. Gud veed, jeg gjør Alt hvad jeg kan; men det vil ikke strække til at føde dem Alle. Og det er just mit ømme Moderhjerter der gjør, at jeg ikke lader Enkelte faae i Overflødighed, da saa de Andre reent maatte sulte ihjel.«

I dette Øieblik foer den Tanke i mig: Du maa holde paa hende og faae din Fodreise besungen i Jamber; men hun mærkede vist min Hensigt; thi i samme Nu rev hun sig løs, og svævede op ad Cancellie-Trappen. Jeg saae hende svinde sammen i et ubetydeligt lille Punct, for saaledes at slippe gennem Nøglehullet i det danske Capitolum.

14

TREDIE CAPITEL

(Alvorlige Betragtninger ved at høre Vægterens: »nu er det paa de Tider, man føier sig til Seng.« - Læseren gjør Bekjendskab med en ung Digter og hans gamle Tante. - Et Spring trehundred Aar frem i Tiden, som Forfatteren slipper, i det mindste med hele Lemmer, fra.)

Nu traadte jeg da igjennem den første Slots-Port, var altsaa paa den Grund, hvor Axelshuus fordem har staaet; maaskee stod jeg endogsaa paa en Plet, som Biskop Absalon eller selv Valdemar den Store havde hædret med at betræde; brogede Ideer krydsede mig igjennem Hovedet, snart saae jeg paa Slottet, snart paa Bibliotheks-Bygningen, da slog Klokken 10, og Vægterne istemte deres Qvad i Gader og Stræder: »Nu er det paa de Tider, man føier sig til Seng.« - Hvilken dyb Betydning forekom der mig ikke at ligge i disse faae Ord - Kun to Timer til, og det gamle Aar vilde ogsaa, »føie sig til Seng,« for aldrig mere at staae op.

Der griber mig ofte en underlig Følelse, naar jeg om Aftenen slukker mit Lys og lægger mig til Ro. Vi vide ikke Øieblikket vi indslumre, og endnu mindre, hvilke Drømme der skal beskjæftige Sjælen. Det er et underligt Forbillede paa Døden. Naar Manden med Leen kommer og synger os: »nu er det paa de Tider, man føier sig til Seng,« da lægger ogsaa Mennesket sig stille hen, lukker Øiet, men veed ei heller, hvilke Drømme der vil vise sig i denne Søvn for hans levende Aand. - Kun to Timer, og det gamle Aar hviler sine trætte Been for stedse. - Hvor Tiden dog er en snurrig gammel Fyr, der evig spiller et *Dacapo* af sine første Ungdoms Luner. Stjernerne dandse endnu den samme Ringdands, som for Aartusinder siden, og vor Jord spiller endnu den samme qvindelige Rolle i den store Ringdands, som første Gang.

Paa Nytaarsdag er hun Barnet i snehvid Dragt. Spurven qviddrer saa huusligt under det fædrene Tag, sine naive, simple Sange, der underligt rører os, thi da have vi endnu ingen Idee om catalaniske Nattergale og Lærker. Paa Ruderne fryse underlige Billeder og Blomster, 15 og ved Caminen sidder Børneflokket og lytter til Sagn og Eventyr om Livet. Nu kommer Vaaren: den hvide Dragt kastes af; Jorden klæder sig i broget Kattun, da gaaer det lystigt; hui! hei! Kilderne sladdre, og Skovene kneise med grønne Nakker; bevingede Lapse flagre i Sommerfugleham fra Blomst til Blomst: »und alles haucht den Geist der Liebe.«

Snart viser der sig en trofast Beiler. *Sommeren* bringer en herlig Medgift med sig, af Guds velsignede Korn, og Brylluppet staaer paa de gyldne Agre. Nu forandrer Scenen sig. Vaarens Sværmerie forsvinder, o det er en fornøftig, lykkelig Alder; men saa kommer Efteraaret, Himlen slaaer Rynker i Panden, Skoven taber sine deilige Lokker, og Madammen seer ned ad Bakke; Aftenerne bliver lange og mørke; et lystigt Bal skal nu ende den brogede Dag; Stormen blæser i Trompet, Havet slaaer Pauker; det gule Løv svinger sig i en lystig Viernervals, og træet af Springen og Dandsen, lægger Madammen sig til Ro i det lille, hjemlige Sovekammer; Vinteren dækker hende til med sit Sneelagen, og *Frost* og *Kulde*, to gamle Snedkersvende slaae Laaget til; - sov da vel du gamle Aar! -

Midt under disse alvorlige Betragtninger hørte jeg en klagende Lyd, der syntes sympathetisk at vilde smelte sammen med Hjertets Veemod. Efterhaanden blev den stærkere, og det klang næsten som et grædende Barn. Jeg vendte mig efter Lyden, og opdagede øverst paa Vandposten, der stod nok saa pyntet med sin vinterlige Straapels i Maanskinnet, - en lille Kat.

Den var saa bleg og mager; sad saa ene imellem de kolde glimrende listappe, der hang paa Posten, og

klagede sig i den lange Vinternat.

Ja, der gives Øieblikke i Menneske-Livet, hvor Alt underligt opklarer sig i vort Indre; hvor vi, ligesom kaste et Blik ind i Aande verden. Jeg veed ikke selv, men Tiecks: »*gestiefelter Kater*« og Hoffmanns: »*Kater Murr*« svævede mig for Sjælen. Hvo tør afgjørende benægte, at Dyrene jo have Fornuft, Følelse, og et indbyrdes Sprog? - Maaskee staaer den Lille hist, venne- og frendeløs i den vide Verden; maaskee er det en smægtende Elsker, der giver sin Pige en Serenade, eller en begejstret Yngling, der, paa sin Maneer, udaander sine Følelser i elegiske Sange; - Saaledes tænkte jeg, og lidt efter lidt opklarede Alt sig i mit Indre, jeg begyndte at fatte Betydningen i hans Toner, tilsidst

16

Det var en ung Digter, en med *Kater Murr* beslægtet Aand, der som andre unge Digtere, udaandede sin virkelige og selvdigtede Smerte; for hvem Barndommen stod i et glimrende Tryllelys, men Nutiden i kulsort Nat o.s.v.

»Arme Digter, arme Kat!« udbrød jeg, men han hørte mig ikke, med blege Kinder og røde Øine sad han der i Maanelyset og sang paa en gammel Melodie sit:

Før og Nu

Der var en Tid, da jeg var meget lille,
Men gjorde rask de allerstørste Spring;
Med lyse Farver saae jeg Livet spille,
Jeg var saa barnlig, vidste Ingenting.
Om Natten saae jeg da paa Himlen oppe
Smaa Muus at staae;
De skinnede med deres Sølvkroppe,
Som Stjerner smaae. -
- Nu blev det Morgen. - Af de gyldne Skaaler
Flød Liv og Dag,
Og Taget blev mig nu i Solens Straaler
Et Rosenlag.
- Nu var jeg Yngling, Dalen blev mig trang,
Mig Fuglen vinked opad med sin Sang.
Ak Taget stod saa skjønt i Solens Skjær,
- Hist oppe var jeg Himlen mere nær. -

Vældig Længsel drev mig frem,
Thi forlod jeg Barndoms Hjem,
Dig min Dal med Rosenrøde,
Hvor jeg drak kun Melk og Fløde,
Barndoms søde Sorg og Lyst
Himlen ved min Moders Bryst.

Med Ungdoms Mod fra Steen til Steen jeg sprang,
Og snart jeg hørte, fjernt, hvor Stormen sang.
Mig Kulden trængte gennem Pels og Frak,
Men opad, op, den hvide Skorsteen trak.
Et mægtigt Haab jo styrkede mit Sind,
Jeg stræbte, ilte, stod paa Tagets Tind.
17 O hvad maatte Øiet skue!
Mere fjern var Himlens Bue,
End da jeg som Barn dernede,
Saae den sig om Taget brede.
Der var den saa deilig blaa,
Her jeg fjern og kold den saae,
Og jeg svimled ved at skue
Den uhyre hvalte Bue. -
- Ak paa Taget var saa øde!
Ei jeg saae de Roser røde,
Her var intet Melkefad.

Fuglen som paa Taget sad,
Var saa sky, og fløi saa bange,
Hilste ei med kjendte Sange,
Ene stod jeg og forladt,
Græd fordi jeg blev en Kat,
Ønsked Vinger, mange Gange,
Himlens Stjerne-Muus at fange,
Uglen skreg saa fælt om Bytte,
Knap jeg tørde Foden flytte. -
Nu jeg mod en Steen den stødte,
Og for første Gang den blødte.
Da stod atter ved min Fod
Roser - men, af eget Blod

O da vilde jeg tilbage til det kjære Barndoms Land,
Til dets Roser, til dets Fløde, hvor jeg følte mig en Mand;
Hvor jeg legede, og drømte, at mig Himlen var saa nær;
Og hvor alle Stjerner syntes mig en snehvid Muse-Hær.

- Jeg sprang der ned, men der var ei som før!
Man havde lukket for mig Husets Dør.
Nu stod jeg ene midt i Verdens Vrimlen
Og følte bandlyst mig fra Barndoms Himlen.
Min Soel er sjunken hist bag fjerne Tage;
Nu har jeg kun Erindringen tilbage.
Jeg staaer i Verden ene, og forladt,
Thi brist mit Hjerte, brist i denne Nat.

18

Saa qvad den unge Sanger, og Tonerne hendøde i en rørende Miauen; da saae jeg en tyk, sort, qvindelig Kat, der under Sangen havde lyttet til, klattre op paa Posten og omslynge den unge Digter. Hendes Udvortes og nogle faae Ord sagde mig strax, at det var en gammel Tante, der ved sin Yndlings poetiske Udbrud var sat i en salig Begeistring.

»Tak, Du sødeste Dreng!« udbrød hun, »tak - det kalder jeg Poesie; det er Følelse!« - her trykkede hun den unge Kat til sit bankende Hjerte, holdt hans Pote fast i sin og vedblev med gnistrende Øjne:

»Ja min Søn, Du er Digter! miskjend ikke Stemmen i dit Bryst; lad ikke den kolde Mængdes Blindhed skræmme Dig fra Maalet, Skjæbnen satte for Dig. Du har saameget Genie for det Rørende, dette Saliske, der saa levende taler til Hjertet, o *Mons!* Du kan aldrig have Grund til rigtigt at fortvivle! -«

»Ak!« svarede den unge Digter og slog beskedent Øinene ned; »der gives vel Øjeblikke i Livet, hvori jeg kan føle mig ret lykkelig, som naar jeg sidder i en Kreds af unge dannede, qvindelige Katte, og ved Oplæsningen af mine Digte hører mangt et svagt Suk, seer en hellig Taare paa den blege Mis's Kinder, o da føler jeg mit Kald til Kunsten, da kunde jeg trykke den hele Forsamling til mit bankende Hjerte og glemme alle Jordelivets Kampe. Men andre Tider troer jeg at skue dybt ind i mig selv; da staaer mit gyldne Haab, som brogede luftige Drømme; min Sjæl omtaager sig; da maa jeg ud, kan gjerne springe fra Tag til Tag, men den kolde stormende Nat kjøler ikke den sydende Lava i mine Aarer!«

»Du arme *Mons!*« udbrød Tanten og ompodede ham endnu hæftigere; »men Hvad kan bevirke disse saa contrasterende Overgange, af Fryd og Smerte, hos dig? Bevidstheden om dit Værd maa holde dig opret i alle Livets Storme!« - »Ak Tante,« svarede den unge Digter, »hver Dag læser jeg mine egne Digte og finder sædvanlig Trøst, men undertiden forekommer det mig dog, som om Tankerne ikke vare ganske nye; som om Udtrykkene ikke vare mine egne ...«

»Nye, Barnlille!« afbrød Tanten ham. »Hvilke Griller disse unge elegiske Digtere kan have! Der er Intet Nyt under Solen. Hvad skulde Digteren føle, der ikke var følt af Andre før ham. De *Gamle* maae takke deres Gud, at de levede den Tid de levede; vare de vore Samtidige, saa skulde man see hvor meget Nyt man fandt hos dem. Nei tro 19 mig, min Søn, jeg er en gammel Kat og kjender Verden; man lægger meget mere i de Gamle end de nogensinde drømte om; det er nu engang saaledes; derfor, i hvad der møder, bryd dig aldrig om de bjæffende Hunde; de maae dog blive paa Gaden, naar du svinger dig op paa Taget. Du er for beskeden; sælg dog dine Digte til Brummer eller en anden Boghandler, at dit Lys kan skinne for Verden og du kan glæde dig, og din hele Slægt ved en velfortjent Laurbær-Krands.«

»Ja det er min hele Stræben,« udbrød Digteren, »og med Höltys ord kan jeg bedst give Tante en Skildring af mit mægtige Indre: »ich will alle meine Kräfte aufbieten. Ich will kein Dichter seyn, wenn ich kein

grosser Dichter werden kann, wenn ich nichts hervorbringen kann, was die Unsterblichkeit an der Stirne trägt, was mit den Werken meiner Freunde (som f Ex. Kater Murr) in gleichen Paare geht, so soll keine Sylbe von mir gedruckt werden. Ein mittelmässiger Dichter ist ein Unding!«

»O du beskedne Engel!« udrød Tanten, »men ihvorledes du end gjør, lad dog ikke det første Forsøg bestemme det Hele; en ung optrædende Digter bliver saa forskjelligt bedømt; en ringe Omstændighed kan ofte bidrage saare meget til den gode eller slette Mening, man fatter om ham; de fleste kan ikke selv give nogen Dom, men for dog at sige Noget, komme de frem med hvad de har hørt Andre sige, og saaledes... men du bliver mig jo ganske alvorlig: sødste Dreng glæd mig dog endnu engang med at recitere dit deilige Digt; det vinder saa meget ved din rigtige Declamation. Sandelig, du skulde holde Oplæsninger til Vinter, du vilde vist faae et talrigt Auditorium af Damer.« -

Digtet blev atter oplæst, med al den unge Kats Følelse; Tanten græd; Digtet var endt, og han bad hende nu at synge.

»Ak du kjæreste Dreng!« svarede hun, »jeg har ingen Noder med og kan slet intet udenad!«

»O lidt af *Donna del Lago*,« bad Digteren, eller hvad Tante selv vil.«

Efter at hun nu havde undskyldt sig med Forkjølelse og fremsagt den almindelige Indledning begyndte hun da paa Mozarts: »*Non so piu cosa son, cosa faccio*« som hun rigtignok tog noget falsk men den unge Digter var lutter Øre. Nu begyndte han at slaae Tact med Poden; ja lidt efter at nynne ganske sagte med, for ligesom mange Damer ved lignende Leiligheder, at give tilkjende, jeg kan ogsaa synge den, og jeg har en ret vakker Stemme. Tilsidst blev det mere lydeligt; det var 20 en heel harmonisk Duet der snart bruuste i det stærkeste *forte*, snart hendøde i et smægtende *piano*.

Da nærmede Skjæbnen sig i det samme, under Skikkelse af en gammel Vægter, og svingede sit jernbeslagne Spyd imellem dem i det han udrød: »I Satans Pak! hvad er det for Skraal!« - Tanten styrtede ned af Posten med den unge Digter i sine Arme, og som et Lyn forsvandt de begge, i forskjellige Hjørner af Gaarden.

»Das ist das Leben, das ist das Glück!« maatte jeg udbryde *med Jean Paul*. Er her et Øieblik Ro, hvori to ligestemte Sjæle sympathetisk smelte sammen, da træder strax Skjæbnen frem med sit Jern-Scepter, og skiller dem langt, langt fra hinanden. - Jeg blev ganske rørt over den unge Kat. Maaskee han dog havde Grund til sin Melancholie. Hvem veed, hvorledes han hendrømte sin glade Barndom. Med et varmt Hjerte, dyb Følelse og en levende Phantasie styrtede han ud i den vide Verden og istedet for glimrende Trylleslotte, fandt kun den kolde Virkelighed. Hvor mange prosaiske Katte ere der ikke i Livet? Og hos de mere Dannede er der saa megen Falskhed, at det endogsaa er blevet et Ordsprog, »at være falsk som en Kat.« Man skulde egentlig græde sit hele Liv igjennem, dersom det kun ikke blev saa eensformigt. Ja kunde man som rolige Tilskuere sidde og see paa det hele Skuespil og ikke selv var nødt til at spille en Rolle med, hvor man tidt, som den unge Kat, faaer et Slag af Skjæbnens Morgenstjerne, saa vilde det hele Livs Drama endogsaa være meget interessant Men Touren kan maaskee nok komme til os. Hvem veed om ikke alle de Afdøde nu sidde og see vort Spil og naar vore Roller ere ude, vi ogsaa komme hen imellem Tilskuerne og see Efterkommerne spille det gamle Drama i nye Costumer. Da vil vi vist betragte Alt med ganske andre Øine, end nu, vi staae paa Bræderne. Mange Sorger og Taarer blive os da, hvad nu Barnets Graad over det sønderbrudte Legetøj er for den Ældre. Da ville vi vist erindre Jordlivets Sorger, saaledes, som vi nu huske vor Barndoms; det Smertelige er glemt; de enkelte sorte Punkter tjene kun til at sætte Baggrunden i et stærkere Lys. Det kunde være ganske interessant, blot alene saadan hvert tredie Aarhundred at aflægge et lille Besøg paa Jorden, for at see alle de Forandringer, Coulisser og Bagtepper, Dragter og Repertoier undergik. - Tidt vilde man da vist troe at gjenkjende den samme Acteur, men fremtraadt i et nyt Stykke, i ny Dragt og ved andre Decorationer. Mangen Scene vilde vist ligne een i et ældre Stykke, ja mangt et Drama vil blot synes gjenemseet og afpasset efter Tidernes Tarv. Et Blik i Historien viser os at det altid har været saaledes - og som det var, vil det blive.

Under disse Betragtninger var jeg allerede midt i Colonnade-Gangen; uvilkaarlig hævede jeg Hovedet iveiret og saae alle Slottets Værelser oplyste; men jeg studsede slet ikke derover, jeg var saa beskjæftiget i Tanken om Fremtiden, at det Nærværende slet ikke virkede paa mig. - Midt paa Slottets Hovedbygning var et meget høit Taarn; i Gaarden vrimlede der af Mennesker hvis Paaklædning var ganske underlig og fremmed; Kareterne meget anderledes end de sædvanlige, og for nogle, forekom det mig, var spændt store Ørne. Jeg stirrede derpaa, saae rundt om mig i Gangen; ogsaa her var meget forandret Istedetfor Staldportene vare der elegante Fløidøre; tæt ved mig hang der paa Vægen et Skab med Glasvindue, heri saae jeg en stor rød Placat, Indskriften var dansk, men saa underlig forandret, at jeg næsten maatte stave den første Linje, - Øverst læste jeg:

»Aaret 2129.«

Jeg var flyttet tre hundrede Aar frem i Tiden. Det var en Opera-Placat; man gav: *Roats Fald*, en ny Opera

efter en sand Begivenhed fra det nittende Aarhundred Nederst paa samme Placat stod en formelig Recension over Stykket og Spillet, hvilket i Førstningen undrede mig, da den jo maatte være skrevet før Opførelsen; men, tænkte jeg, det er Fremskridt i Culturen. - Især var Afskeds-Duetten imellem Roat og hans Kone rost uhyre meget; de Spillende skulle her ganske overgaae sig selv. - Paa selve Døren opdagede jeg en mindre Placat der sagde mig, at her var Indgangen til *Caleidoskopen*. Ved at læse videre erfarede jeg, at dette var et nyt Theater, der i Form af et uhyre Caleidoskop viste al Theatereffecten fra det nittende Aarhundrede. - Det maatte jeg see; hurtigt aabnede jeg Døren og smuttede ind Her var et smukt Local; alle Pladserne vare besatte, men de fleste med Damer. Orchestret spillede en Ouverture der bestod af bare Dissonanser, pillede ud af *Carl Maria Webers* forskjellige Compositioner. -

Dækket rullede op, og man saa ind i en uhyre Caleidoskop, der ganske langsomt blev dreiet rundt Klipper med Vandfald, brændende Byer, Skyer med Ildregn, og strandende Skibe, styrtede brogede imellem hinanden. Nu saa man Kjøkkenet i Brudgommen fra Mexico, 22 nu Ulvesvælget, nu den hemmelige Ret. Der murede man Eulalia Meinau ind i Graven fra Korsridderne; her var en Daarekisteklub, hvori den gamle Rudiger fra Deodata og Uberto fra Agnese præsiderede. Nu viste Helvede sig med Hav af Aqvatozana, hvori Munke, pillede ud af Tragoedier, fløde som sorte Svaner, og øverst oppe svævede i en Signelok, mellem Himmel og Jord, Hyrdedrengen No. 2 med Jægerbrudens skjæbnsvangre Krands om sine Lokker. Saaledes vedblev det en god Tid; nu faldt Forhænget, Aftenunderholdningen var endt. Da traadte Jocko frem og annoncerede Forestillingen for næste Aften, bøiede sig dybt og klattrede op i Galleriet, hvor han forsvandt. Nu lød et Signal af et Klokkespil; Væggene sank ned i Gulvet, og den hele Bygning hvilede paa Colonner. (Det var en Opfindelse, egentlig gjort i Tilfælde af Ildbrand). Med en uhyre Fart foer Mængden afsted, og jeg opdagede da, at de havde et Slags mekaniske Skoe, saa at de blot behøvede at bevæge Foden lidt, for at komme afsted med flyvende Fart. Mængden rev mig med sig, og, jeg veed ikke selv, snart stod jeg for Hovedindgangen til Slottet; jeg gik op ad den brede Marmortrappel; Fløiddørene aabnede sig af sig selv, og jeg traadte ind Aldrig har jeg seet en Sal saa skjøn, og dog saa simpel. En Mængde pyntede Herrer bevægede sig mekanisk op og ned ad Gulvet. De saa ud, som de vare dreiede. Enhver Fold i Klæderne syntes udstuderet. Jeg tiltalte den som kom mig nærmest, men han svarede ikke et Ord, vendte mig Ryggen, og gik med stolte Miner sin sædvanlige Gang. Jeg tiltalte en Anden, men han var ikke mere høflig end den Første. - Da nu den Tredie ogsaa vilde vende mig Ryggen, tabte jeg Taalmodigheden og holdt ham fast ved Armen. Han var slem at holde og gjorde uhyre mange Bevægelser med alle Lemmer, i det han tillige snerrede ganske underligt ad mig. Tilsidst mærkede jeg da, at hele Selskabet bestod af lutter Træmænd, fyldte med Damp; et Slags kunstige Automater, Aarhundredet havde opfundet til at udpynte Forgemakkerne med Nu aabnede der sig et stort Gallerie for mig, paa hvis blank polerede Vægge vare ophængte en Mængde Portraiter af berømte Danske. Jeg saa dem kun med flygtigt Øiekast, men opdagede dog Tordenskjold, Bemstorff, Ewald, Baggesen, Ingemann, Ørsted o.f.a. Mellem de fire Hovedsøiler, der bare Loftet, stode Buster af Holberg, Thorvaldsen og Oehlenschläger, med friske Blomsterkrandse om Panden. I Panelet under Vinduerne vare der Boghylder, og ved hver hang der i en lille Sølvlænke en levende Catalog, det vil sige, en gammel Stær eller 23 Poppegøie, der spillede et Slags Bibliothekar, og kunde opramse alle Navne paa Bøgerne. Ak! hvor faa vare der ikke af den Masse, der nu oversvømmer os. Selv vore bedre Digteres Arbejder vare smeltede hen til udvalgte Samlinger. Saaledes var der af - - dog lad mig bare tie stille og ikke tale om hvilke Bøger der havde opnaaet en Udødelighed paa tre hundrede Aar, især da jeg er Samtidig med flere af de gode Digtere; desuden kan jeg i min Hurtighed have sprungen noget over, eller ikke hørt rigtig efter. - Ellers maa jeg med Skam tilstaae, at her vaagnede min Forfatter-Forfængelighed: jeg søgte meget ivrigt efter min Fodreise, men ak! ikke engang mangen stor Forgjængers kunde jeg finde.

I Galleriets yderste Ende fandt jeg en Vindeltrappe, der førte op i det høie Taarn. Jeg fik Lyst at stige derop; Trappen syntes aldrig at faae Ende; endeligen kom jeg da heelt op i Kuppelen, og nød nu gennem den aabne Laage et Panorama, saa skjønt Phantasien kan fremtrylle det Fra en uhyre Høide stirrede jeg ud over Byen, der laae dybt under mig. - Alt dernede var saa forandret, at jeg neppe kunde kjende det igjen. Næsten alle Gaderne vare regelmæssige og lige; enhver Bygning syntes et Palais. Byen var betydeligt udvidet; Peblingsøen laae indenfor Volden, omgivet med Alleer til Promenade. Marmorkirken reiste sig fuldført med sin kobberrøde Kuppel i Maaneskinnet, og paa Byens store Pladser vare Statuer af Konger tilhest, men som Frastanden ikke tillod mig at kjende. - Havnen vrimlede af fremmede Skibe og lod mig ane Danmarks Blomstren. Der vare to store Theatre, og langs Søkysten laae prægtige Villaer.

Da brusede det over mit Hoved, jeg saa opad; et uhyre Legeme, der udspyede sorte Røgskyer, fløi som et Lyn forbi. Jeg mærkede snart, at det var et paa den Tid opfundet Luft-Dampskib. Kun nogle Øieblikke, og det svandt som et lille sort Punct paa Horizonten, men et beskrevet Papir flagrede ned paa mit Bryst, jeg greb det ihast og saa, at det var Begyndelsen til et Brev; et Vindstød havde sikkert revet det fra Dampskibet, og gennem Lufthavet var det lykkeligt strandet i mine Hænder. Brevet var fransk, og dateret den 31 December 2128; jeg læste:

»Vore stakkels Forfædre! jeg beklager dem; langsomt maatte de, som Orme, krybe den støvede Landevei, vi flagre med Ørneflugt afsted. I sex Uger har jeg allerede seet den halve Jordkugles Mærkværdigheder. Hvor skal jeg begynde, hvor skal jeg ende? Jeg har seet 24 Helten Napoleons Grav. Hans Billedstøtte af støbt Jern, man i den senere Tid har opreist, skal ligne. Jeg har spadseret mellem Seraillets

Ruiner og hørt Messe i Sophiekirken, der først skal have været en Moskee. Jeg saa ellers ikke en Tyrk; det synes som om de have en uovervindelig Afsky for at forlade deres asiatiske Hjem og betræde deres forrige Besidelser. Grækernes Friheds-Støtte er simpel, men skøn; den store Figur paa den, vil man sige er af *Thorvaldsen*; jeg troer ikke den er saa gammel. - I *Schweiz* hørte jeg endnu det gamle Sagn om *Tell*, man antager det der for mere end Digtning. - Spanien er en blomstrende Have, der er intet Spor af dens forrige Sløvhed og Præste-Anarchie. Jeg har kjørt under *Themsen* i den gamle Buegang; man arbejder nu paa en ny. Der skal ellers leve en gammel graahaaret Bonde i *Inwerness*, der er den sidste Spire af Digteren *Walter Scotts* Afkom; han skulde hentes til Hoffet, den Tid jeg forlod *London*. - Paa Archivet i *Stockholm*, saa jeg det ægte Manuscript af Carl XI Drøm der saa underlig gik i Opfyldelse; men jeg anseer det for uægte; det er sikkert skrevet efterat Begivenheden fandt Sted - Perlen for alle Europas Riger er og bliver dog det mægtige Rusland; seent hævede det sig til nogen Cultur, men straalder nu ogsaa i sin hele Glorie. Paa de øde Stepper reise sig beboede Stæder; og man seer i Siberien det bedste Beviis paa, at jo mere dyrket et Land bliver, des mildere bliver Climaet; neppe skulde man falde paa, at endnu for trehundrede Aar tilbage, var her frygtelige Forviisnings-Steder. Men mit Brev bliver kun løse Brudstykker; medens jeg skriver dette, har Skibet alt lagt flere Mile bag sig. Lystigt gaaer det, hen over Bjerge og Have; den brogede Verden ligger under os. - Danmarks Hovedstad faaer jeg kun at see fra Dækket, men jeg har dog betraadt dansk Grund, seet det herlige Slot *Frederiksborg*, hvor vi for et Qvarteer siden holdt *table d'hôte* i det Grønne. I Dag har vi maattet krydse for Tordenskyer, nu er Luften atter reen og klar, vi ere uden Fare for disse Flyvende Klipper. - Næste Sommer gjør jeg en lille Tour over Verdenshavet; jeg maa dog see det Land, hvor Menneskeslægten skal bygge i sin høieste Udviklingsperiode. Den Tid kan komme, at *Americaneren* gjør Pilgrimsfart til Moderlandet *Europa*, da er mangen Sø og Havbugt Land, men mangen dyrket Landstrækning begroet med Tang under Bølgerne. Maaskee har Nordsøen brudt sig en nye Bane, og Brændingen slaaer mod de Kyster, hvis Beboere nu aldrig saa Havet; maaskee -« Her endte Brevet Jeg følte mig ganske underligt stemt Det er dog 25 en egen Sag, saadan i et Minut at blive 300 Aar ældre. Som en Natteaand stod jeg i det høie Taarn, og skuede ud over en heel anden Menneskeslægt; min Tidsalder var Støv, blandet med Støv, en ganske ny Generation vandrede over de ukjendte Grave. - Hvad er dog Mennesket med al sin Forfængelighed, alle sine store Ideer, og hele jordiske Stræben? et lille Skyggepunct, som kommer og svinder, uden at efterlade sig mindste Spor paa en Klode, der kun er et Atom i det store Verdensrum. -

Jeg hensank i Grubien; den herlige vide Udsigt over Byen lokkede mig til at stige igjennem Laagen ud paa de smale Fliser jeg holdt mig ved Ziraterne, for ikke at tabe Ligevægten, og stirrede nu ned i det svimlende Dyb under mig. Fra Gaderne tonede Musik af ubekjendte Instrumenter, Alt var mig fremmedt; kun Stjernerne hilste mig som en gammel Bekjendt. - Nu begyndte det at blæse stærkt, jeg vilde igjen tilbage igjennem Laagen, men den blæste i samme Øieblik i for mig. - Jeg vilde skyde den op, men det var umuligt, især da jeg ikke kunde ret anvende mine Kræfter paa det daarlig Fodfæste, de smale Fliser gav. - Hvad skulde jeg gjøre? Der var Ingen i Taarnet der kunde høre min Banken, og jeg var for høit oppe, til at mit Skrig kunde trænge ned paa Gaderne. Jeg svimlede ved at stirre i det dybe Svælg under mig; o det var nogle skrækkelige Minuter! - Var det endogsaa rimeligt at der kunde komme et Luft-Dampskib, hvorledes skulde man dog, i den uhyre Fart det tog, bemærke mig arme Strandede? - Af Frygt for at falde ned, havde jeg nær sprunget, da der i det samme viste sig to store Condorgribbe, der trak en net lille Droske af Jern og Silketuft, hvori der sad et deiligt Pigebarn med brune Haar og mørkeblaae Øine. - Jeg raabte om Hjelp, og strax styrede hun de bevingede Gangere hen imod det Sted hvor jeg stod Jeg greb hendes Haand, og hun strakte ud imod mig, og havde allerede det ene Been oppe i Vognen, da man med eet bagved trak mig meget voldsomt i Kjolefligen, og en raa, q vindelig Stemme skreg: »er han gal!!!«

Det foer mig gjennem Marv og Been; Alt svandt hen for mig; jeg stod nede i Colonnade-Gangen, ved Siden af den gamle Brødkone, med det ene Been op i hendes Kurv. Det hele havde været en dyb Exstase. Phantasien havde ført mig trehundrede Aar frem; i Tankerne havde jeg seet Alt og vilde nu bestige hendes Kurv, istedet for en flyvende Droske! - Hvad var her at gjøre? Jeg undskyldte mig, saa godt jeg kunde, med en pludselig Svindel, betalte de knuste Hjerter, 26 og lod hende beholde Ruinerne; saaledes skiltes vi ad som gode Venner, men jeg havde saa mine egne Tanker; der kunde jeg nu see hvorhen Phantasien førte. Havde jeg fulgt Fornuftens lige Landevei over Knippelsbro, saa var jeg aldrig kommen i Kagekurven. Maaskee alle mine Syner med Fristerinderne, Musen og den poetiske Kat, ogsaa havde været Phantasie. Jeg besluttede nu derfor at komme lidt Vand i Blodet og nøie vogte mig for oftere at falde i en saa dyb Exstase.

FJERDE CAPITEL (Søvngjængerens.)

Hele sex Skridt gik jeg bestemt med disse de bedste Beslutninger; men Skjæbnen, eller maaskee rigtigere, den Blege fra Druknehuset, vilde det ganske anderledes med mig; neppe var jeg kommen til den anden Svingning i Colonnade-Gangen før jeg saae en stor Mand, indhyllet i en Kappe og med Hatten ned over Øinene, tæt foran mig; han forekom mig bekjendt; for nu ret at undgaae ethvert Anfald af Phantasie-Feber tog jeg lange Skridt og indhentede snart Personen, der var ingen anden end en gammel Skolekammerad. Jeg havde endnu ikke aabnet Munden da han alt trykkede min Haand og var et par Punktummer inde i sin Jeremiade over Livet. Der gives Mennesker, der ret kunne udtale for Andre sine Lidelser og Elendigheder, det synes ordentligt at være dem et Slags Fornøielse, og jeg kommer da saa let til at tænke paa *Helikanus's Ord i Tiecks »Prinz Zerbino«*:

»Ein Prunk ist es, in bunter Festtagsputz
In dem die Thoren selber sich gefallen.«

Dog, den Godmodighed og barnlige Tiltro, der udtalede sig i ethvert af hans Ord, forsonede mig altid strax med ham. Selv kan jeg aldrig saaledes Ansigt til Ansigt fortælle Andre mine Sorger, nei træder jeg ud af min Eensomhed, saa farer strax Lystigheds-Djævelen i mig; hvorfor afpresse Menneskene en Medynk og nogle tomme Trøste-Ord, de dog intet mene med - Saaledes gik det ogsaa her; jeg spillede med min Smule Lune og han - ja han talte saa levende ud af Hjertet, at det vilde være Synd at spotte derover.

»Du er stærkt forkjølet,« sagde jeg, thi hans Stemme klang saa underlig dæmpet og enkelte Gange taug han med eet, for ligesom at trække Vejret.

»Ja syg er jeg,« sagde han, »sjælesyg; her kan jeg ikke trives, og hvor kan jeg det? tidt bruser der mig mange underlige Ideer igjennem Hovedet, saa jeg kan blive ganske bange for mig selv. Hjemme knuge de fire snevre Vægge mig; jeg føler mig som Fuglen i Buret, og maa 28 ud imellem Mennesker, gaaer da tidt fra Gade til Gade i den store By, men føler mig dog midt i den store Vrimmel saa ganske ene; ikke et bekjendt Ansigt, ikke et venligt Blik; jeg er en Fremmed midt i Hjemmet.«

»O hvilke Griller!« afbrød jeg ham, »besøg dog mig og andre gamle Venner, vi skal nok faae det wertherske Følerie pillet ud Du er jo blevet mig en levende Taareperse og kan saaledes hverken bruges i Livet eller i en Roman; til det første er Du for original, og til det sidste er Du ikke original nok, man kommer saa let til at tænke paa *Werther* og *Sigwarth*.«

»Lykkelige Menneske,« afbrød han mig, »hvem der dog havde dit Lune! - der gives Øieblikke i mit Liv, i hvilke jeg kan ligesom gjenemskue mig selv; en heel Verden aabner sig for mig og jeg skuer ind i en Uendelighed der opsluger mit hele tænkende Væsen. Du ryster med Hovedet; troer ikke det Overnaturlige, der saa synligt slynger sig igjennem Alt; Er det ikke et Mirakel, at Jorden hænger paa Intet? Forklar mig, hvorledes der i det lille Frøe kan ligge Spiren til et heelt Træ, der atter i det Uendelige vil bære nye Spirer. Hvad er det som gjør, at Du kan bevæge Din Haand naar Du vil det? Hvorledes staaer Tanken i Forbindelse med det Legemlige? Har Du aldrig tænkt derover? - O det er en frygtelig Følelse, at ville trænge gennem det Ubegribeliges Slør. Det bringer kun til Vanvid, og dog henfalder jeg saa ofte til denne frygtelige Grubien. Hvad er vort eget Jeg? Hvad er det som tænker og føler inden i os? Ofte spørger jeg mig selv derom, og naar jeg da vil udgrunde det Uudgrundelige, min Tanke ligesom trænger ind i sig selv, da svinder Alt omkring mig og jeg svæver i et bundløst Svælg der bringer min Hjerne til at syde.«

»Men, bedste Ven!« afbrød jeg ham, »Sligt maa man aldrig tænke over. Hvorledes skulde det Endelige kunne fatte det Uendelige? Aanden tør ikke ganske spille Hovedrollen i denne Legem-Verden, den kan saa let løbe paa og faae et lille Knæk Bask den lidt med Fornuftens Birkeriis, naar den saadan vil spille Herre, saa skal Du see, at den nok tager Skeen i en anden Haand«

»Tro mig,« svarede han, »stedse har jeg kjæmpet imod, men altid komme de samme Tanker tilbage under alle mine Beskjeftigelser. - Det kan nu være en Maaned siden, jeg en Aften kom noget sildig hjem, jeg følte mig saa sært veemodig stemt; jeg satte mig til Claveret, skjøndt Lægen har forbudt mig at spille, men det var mig som en 29 usynlig Haand rev mig der hen jeg vilde ikke, og maatte dog. - Ofte har jeg følt denne frygtelige Kamp, flere Gange bekjæmpet den ved at søge ud i det Frie, hvor jeg da befinder mig saa vel, ret som om jeg havde bekjæmpet en Synd; men ofte henriver Lidenskaben mig saa hæftigt, at jeg maa, da bruse Tonerne underligt fra Strængene dybt ind i min Sjæl, usynlige Væsner rive mig med sig; jeg maa! jeg maa! og i mit Hjerte er det, som fulgte jeg de onde Magter og syndede. - Ogsaa denne Aften kjæmpede jeg imod, aabnede Vinduet og saae ud i den stjerneklare Nat. - O det laae mig saa tungt om Hjertet. - En Stund stirrede jeg ned paa den folketomme Gade; da greb en rædsom, levende Lyst mig til, at styrte mig ud gennem det store Luft-Rum. - Jeg gjøs, men Tanken blev mere og mere levende; det var, som Luften rundtomkring hævede mig fra Gulvet. - Jeg sprang fra Vinduet, kastede mig paa en Stol, og greb uvilkaarlig nogle Accorder; da brusede Tonerne underligt fra Strængene dybt i min Sjæl; det var, som berørte de enhver Nerve i mig. - Det var mine egne Følelser, der i et Tonehav brusede for mine Øren; den smerteligste Veemod blandede sig med Vanvids skjærende Jublen. Jeg vilde rive mig løs, men kunde ikke. Da aabnedes Døren, og underlige brogede Skikkelser trængte ind og fordreiede de skarpe Ansigter, snart svandt de sammen i eet uhyre Kjæmpe-Væsen, snart flokkede de sig utallige, og hver Gang de berørte mig, var det som Ild og Iis

skifteviis foer igjennem mig. Tidt syntes jeg at kjende manget Ansigt i Sværmen, men naar jeg ret fæstede mit Blik paa det, grinede et hæsligt Dødningshoved med levende Øine af mig. - Stedse trængte de ind af Døren, og svævede med utroelig Hurtighed tvers igjennem hinanden. Da saa jeg midt i den brogede Række mit eget *Jeg*. Mit Blod isnede, jeg styrtede tilbage i Stolen og pressede Øinene sammen, men Tonerne brusede fort med en eensformig, hoppende Lyd, der maatte gjøre vanvittig. Det hjalp ikke at mit Øie var lukket, jeg saa dog det frygtelige *Jeg* trænge sig gjennem Sværmen og slynge sine Arme om mig; jeg følte det knuge sig fast ind til mig, men skrigte kunde jeg ikke. O det var en unævnelig Følelse for mig, da dette mit dobbelt Væsen udsugede mit Liv og Blod. Jeg svandt hen i et Intet, i et frygteligt Intet« -»Men kjæreste Menneske-Barn!« udbrød jeg, »Du læser mig bestemt for mange tydske Spøgelse-Historier; tag hellere fat paa Fader *Holberg*, saa skal du see, at den gamle *Jeronimus* nok jager alt Dobbeltgjængeriet paa Døren.« - 30

»Kald mig kun en Phantast,« svarede han, »kald mig hvad Du vil, jeg er nu engang et saadant ulykkeligt Væsen, der maa først omstøbes i Naturens store Smelte-Digel, før der kan blive noget af mig. - Troer Du ellers ikke,« vedblev han med megen Alvor, »paa Djævelens Indflydelse, paa fjendske Magter, der gribe ind i vort Liv og drage os med i en Bundløs Mal-Strøm?« -

»Ak nei,« afbrød jeg ham, »jeg kan desværre ikke skyde mine Synder paa Fanden, eftersom jeg aldrig ret kan komme paa det klare med hans Nærværelse, - han er jo desuden slet ikke nødvendig, og antage vi ham, faae vi en heel zoroastersk Lære, en *Ormuzd og Ahriman*. Der er intet Helvede, ingen Djævel, kan ikke være det, naar vi tænke os Gud som den høieste Godhed Jøderne kjendte jo ikke til Djævelen i den patriarcalske Tid, først da de sammenblandedes med Hedninger opstod Begrebet om et ondt og godt Væsen, var der nu en Djævel, skulde det da ikke have været nødvendigt eller blot mueligt, at de i den lange Tid forud havde vidst hans Tilværelse.« »Fra hvem kommer da det Onde?« afbrød han mig. »- Vi have Intet af os selv, i vort eget Indre er den mægtige Grundspire til det Onde nedlagt, men hvem nedlagde den der, naar en god og hellig Gud skabte os? Djævelen maa det være, den mægtige faldne Engel, hvem Skriften stadfæster os.«

»Nu, ogsaa dette vil jeg for Øjeblikket antage,« svarede jeg, »men siig mig da, fra hvem indsneeg det Onde sig i Himlen og styrtede en hellig, mægtig Engel? hvem nedlagde Spiren til den Hovmod og Trods, der maatte gjøre ham til Djævel? Forklar mig det, og jeg vil antage Alt hvad De har sagt mig.« -

»Stille,« afbrød han, »hvo kan forklare det Ufattelige. - Begriber du din egen Sjæl, er den dig ikke Tegn nok paa den aandelige Verden; hvad siger du om Tanken, om Drømmene? Forkast Magnetismen, men Søvnngjængerens underfulde Vandring paa selv de farligste Steder, vil du dog aldrig kunne benægte.«

»Men kjære, De dreier Dem jo ganske af fra mit Spørgsmaal; viis mig Mueligheden og Nødvendigheden af en Djævel. Det Onde her i Verden er selv et saa stort Gode, at en alviis Gud maa lade det existere. - Men en Djævel, et Helved, er kun de store Requisiter, der hjælper en herskesyg Geistlighed paa Tronen. Intet Menneske, om det stod til ham, vilde have Hjerte til at fordømme, selv den værste Forbryder til en evig Straf og Pine, hvorledes skulde da Gud - den høieste 31 Godhed - kunne nedstøde sin kjæreste men vildtfarende Skabning i et Helvede, en evig Marter, hvor Ormen aldrig dør, og Ilden aldrig udslukkes... ?«

Vi vare imidlertid traadte ud paa Marmorbroen, Vinden greb fat i hans Kappe og løftede den til Side; tænk min Skræk, da jeg finder ham kun halv paaklædt; en Tanke foer mig pludselig gennem Sjælen; jeg stirrede ham ind under Hatten; ja Øjnene vare lukkede og Læberne bevægede sig krampagtigt.

»En Søvnngjænger!« udbrød jeg uvilkaarligt og gjøs i det samme af Frygt for at mit Udbrud skulde vække ham. - Jeg følte mig med eet draget ind i det Overnaturliges Labyrinth, jeg vidste ikke selv hvad jeg skulde tro om Djævelen og mægtige Aander, thi ikke kunde jeg drømme om, hvad der mødte mig i dette Capitel skulde være ligesom et Slags Indgang til det følgende. Den ulykkelige Mangel paa Mods Organ, hvilken jeg tilforn har omtalt, bragte mig i en Forfatning, hvori enhver Jesuit kunde have faaet mig til at troe den hele Helvedslære. - Hvor glædede det ikke min Sjæl at Søvnngjængerens Bopæl laae i *Storm-Gaden*, og jeg saaledes snart saa ham lykkelig forsvinde bag sin Gadedør.

FEMTE CAPITEL

(Et meget moralsk Stykke hvori en gammel Ræv spiller Hoved-Rollen. - Blaataarn lader sig høre som Declamator. Elixir des Teufels begynder at spøge).

Med raske Skridt nærmede jeg mig Volden. I de store Træ-Grene hang glimrende listappe, der dansede i Vinden for mig, som Slangerne for *Anselmus**. - Den sneebedækte Vold syntes mig en stereotyp Udgave af Alperne; havde der nu kun været nogle Drengene der giede ned paa deres Slæder, saa havde jeg havt et levende Malerie paa *Cimbrernes* Nedfart.

Fordybet i disse Tanker gik jeg nogle Skridt, og da jeg nu slog Øjnene i Veiret, opdagede jeg to sæere Puslinger sidde paa Huk deroppe. I Frastand syntes de mig Doubletter af: »*klein Zakes*.« Jeg nærmede mig ganske sagte og saae nu, det var to Decendenter af *Reineke Foss*, som havde forvildet sig ind til Byen. - Den ene Ræv var gammel, og det forekom mig som han holdt en Bog i Haanden, jeg lyttede og hørte ganske tydeligt den Gamle sige:

»Ja min Søn, om neppe een Time begynder det nye Aar; det er paa Tiden, du forlader mig og forsøger din Lykke i Verden. Glem nu ikke hvad du har læst i mange gode jesuitiske Skrifter, og tag ogsaa engang imellem din *cicero de officiis* og *Campes Theophron* frem, det kan aldrig skade; selv jeg, som er gammel, læser Morgen og Aften, som du veed, baade i den og i *Knigge*. Følg mit Faderlige Raad, og du skal see det vil gaae dig vel og du skal blive den bedste Ræv i Landet. Blandt Menneskene var det en Tid Skik, at naar unge Mænd skulde drage ud i Verden, førte først Fædrene dem ind i Laceretter og i Hospitaler, for der levende at vise dem hvor hen den utæmmede Lidenskab kunde føre; jeg har fulgt denne priselige Skik, og derfor povet mig med dig saa nær ind paa det store Menneske-Buur, for at vise dig hvad du skal undflye. - Søg Bakkerne og de store Skove, der er din Tumbleplads! og see her« - i det samme rakte han ham med Poten et lille Kobberstykke - »der har du *Antichristens* Portræt, denne *Voltaire*, * 33 han har gjort os megen Fortræd, men nu brænder han ogsaa derfor i det røde Flamme-Hav. O min Søn, der er endnu saa meget, jeg vilde sige dig, før vi skilles ad, men Tiden er kort, hør mig derfor uden at afbryde mig. Maaskee udgiver jeg engang *mine faderlige Raad til min Søn*, som et ringe Tillæg til de franske jesuiter Skrifter, da skal du faae et Pragt-Exemplar med mit Portrait. - *Quanquam jam Michaelis filii, annum jam* - - - dog det er ganske *Ciceros* Ord og du veed om mig, *non ut interpretes, sed ut solemus, e fontibus eorum, judicio, arbitrioque nostro, quantum quoque modo videbitur hauriemus*, det behager mig altsaa at tale dansk.«

Jeg tog ihast min Tegnebog op af Lommen for at nedskrive Hovedpunkterne af den Gamles Læreregler.

»Min Søn,« begyndte den Gamle, »fremfor Alt maa Du lægge dig efter at kunne vise en uhyre Beskedenhed; det er et Slags ædelt Kryberie, som Verden holder meget af Forfængelighed er Hoved-Farven i det store Livs Malerie, men de Fleste forstaae at skjule den med en Slags Klogskabs Fernis, der giver det Hele en egen Glands. Der aander Ingen, uden han jo har sin Portion Forfængelighed; selv den, der mest krybende slaarer Øiet ned og synes den personificerede Beskedenhed, er forfængelig, ja, i det han dadler Andre, bruser Forfængeligheden igjennem hans egne Aarer, og det lille *beskedne* Hjerter siger, »jeg takker dig Gud, at jeg ikke er som andre Mennesker; jeg er dog en ganske anden Karl, er ikke saa uhyre forfængelig som disse.« En anden vigtig Lære, jeg vil give dig, er angaaende de Selskaber, du muligen kan komme i. Bryd dig aldrig om de brogede Fugle, der flagre dig over Hovedet; smukke Fjedre, men smaae Hjerner bygge i de høie Reder. Iøvrigt maa Du i det selskabelige Liv søge at studere din Omgivning. Hos de fleste Damer er det bedst at lade Munden løbe, recensere Alt, Digtere og Skuespillere, snakke om Alt, og kan Du i din Tale faae puttet nogle Artigheder ind, saa fanger Du let baade Gaas og Gjæsling. I Selskab med Mænd er det derimod mere sikkert at være ganske taus, kun engang imellem at komme med saadan et lille Kraft-Udtryk, det giver strax Mine af at være en Tænkter. O min Søn, du har Anlæg, store Anlæg, glem aldrig mine Lærdomme og jeg vil faae Glæde af dig. Begynder Du at faae nogen Indflydelse i Dyreriget, saa husk paa, at Orthodoxie er det første Skridt til religiøs Overtro og hvor denne slipper ind i en Stad, er en god Grund lagt for Jesuiterne, til atter at indføre Middelalderens Barbarie. - Ja,« 34 vedblev den gamle Ræv i Begeistring, »lyksalig det Land, hvor Orthodoxie frodigt kan udbrede sine Grene og afværge det klare Sol-Lys der aldrig kan være godt, da det faaer Smaakrattet til at løbe os op over Hovedet med deres Tænkefrihed; kæmp for den gode Sag, frygt ingen *lettres provinciales*, der voxer ikke hver Dag en *Pascal* op, der kan støde dig af Pinden. *Ora et labora*, det er: hæng med Hovedet og pas dit Snit, da vil det gaae dig vel og du skal leve fedt og godt i Landet.« -

Ulykkeligviis paakom der mig i dette Øieblik en stærk Nysen; forskrækket styrtede den gamle Ræv ned i Voldgraven, den unge Ræv derimod tog Flugten og forsvandt ved Stormgaden. Jeg stod et Øieblik taus og stirrede efter dem, men da jeg nu intet videre mærkede, fortsatte jeg min Vandring til Amager.

Allerede tittede det store Bryggerhuus frem ved Hiørnet, allerede hørte jeg Bølgernes Pladskan mod Bropælene blande sig med Skildvagtens Snorke. - Blaataarn laa foran mig; i Tankerne saae jeg der det snevre lille Kammer, hvori en Datter af Danmarks største Konge, uskyldig hensmægtede i 23 lange Aar. Væggene vare sorte af Røg, og Lysningen faldt kun ind igjennem det lille Lofts Vindue, som den barske Slutten aabnede, naar Røgen truede med at dræbe den arme Fange. Uvilkaarligt vendte jeg Øinene hen imod Druknehuset; tusinde Spøgelsehistorier promenerede i mit Hoved, men pludselig gjorde de holdt, i det jeg hørte en kraftfuld Stemme declamere *Hamlets* berømte Monolog:

»*To be or not to be, that es the question*,« -

Det var Blaataarn, der her i Midnatstimen declamerede een af de mange Monologer, det engang i en barbarisk Tidsalder havde lært af en, der indespærret, Kunstbroder. Jeg følte mig ganske underligt stemt midt i denne levende Omgivelse. Alt fik en højere Betydning, jeg selv forekom mig ikke at være en stakkels *studiosus philologiæ & philosophiæ*, der en Vinteraften travede paa sine egne Been til Amager, nei, da jeg saae den lange Bro foran mig, forekom jeg mig selv at have største Lighed med Xerxes ved Hellespont. Begge droge vi jo ud paa Erobringer, han, for at give Historieskriverne Stof, jeg for at finde noget til mit første literaire Arbeide. Med en broget Hær, samlet fra alle Verdens Hjørner, gik han over Hellespont; en ikke mindre 35 broget Hær af phantastiske Ideer førte jeg, indesluttet i mit Hoved, over Langebroe. Han udgjød Blod jeg Blæk, - Forskjellen kan jo nok passere.

Allerede var jeg nogle Skridt inde paa Broen, da det falder mig ind, at her var just Leiligheden til at tænke smukke Ting.

Hvad maatte der ikke kunne tænkes og føles paa Grændse-Skjællet af det gamle og det nye Aar, ved at staae midt imellem Kjøbenhavn og Amager?

Aaret er dog en af de rigeste Førster paa denne Jord, men kun i forbigaaende lære vi at kjende ham; hele 365 Dage bruger han til at bringe sit Fløtte-Gods igjennem Livet ind i den store Evighed, og naar disse ere forbi, seer man kun Sporene han efterlod paa den store Landevei, og den lille Streg Tiden ridser paa sin Tavle, forat vise, nu gik der atter et Aar over Jorden.

Det nye holder strax sit Indtog efter det gamle, og hvo kan undre sig over, at det bruger saa mange Dage at bringe sit Fløtte-Gods igjennem Livet, naar man kun ret betragter det store Tog. - Utallige Vugger og Liigkister, Brudeskarer og væbnede Hære, seer man i det store Følge. Jeg vil nu slet ikke tale om de mange Læs vandede Skrifter og andre menneskelige Daarligheder det fører med sig.

En halv Time maatte jeg altsaa endnu vente her, før jeg kunde betræde Broens Midte, men hvormed skulde jeg imidlertid fordrive Tiden? Jeg grundede en Smule, da begyndte det ganske underligt at røre sig i min Lomme. Ja det er ikke saa godt at gaae ved Midnat med en Hoffmanns *Elixiere des Teufels* i Lommen; det undrede mig derfor slet ikke, at denne begyndte at spørge. Jeg trak Exemplaret frem, Vinden tog fat i Bladene, og jeg hørte det ganske tydeligt smaasnakke. Læse ved Maaneskinnet gik ikke an, den bedste Maade at tilbringe den halve Time paa, var altsaa, at høre hvad den kunde fortælle.

36

SJETTE CAPITEL

(Bogen fortæller sin *Barndoms Historie*, sit *Skoleliv hos Bogbinderen, Dimission* til den Gyldendalske Boglade, *Rusaaret*, og endelig sin første Udflugt i Verden. - Klokkeren slaar 12.)

Mine første Erindringer - begyndte den - strække sig fra Bogtrykkeriet, hvor jeg først saae Lyset Som en Drøm husker jeg endnu fra denne Tid, en lille Mand med et underligt Katte-Ansigt, der en Dag traadte ind i Stuen, hvor jeg hang i al Uskyldighed paa en Snoer for at tørres. Min Moder, - saaledes tør jeg vel nok benævne det Manuscript, jeg skylder min Tilværelse - fortalte os Børn om Natten, at det var vor Fader, Hofraad *Hoffmann*, uden hvem hun endnu havde været et reent ubeskrevet Papiir, og vi aldrig seet Lyset - Nysgjærrigt hørte vi Alt hvad hun fortalte os om ham, hvorledes de Syner, der bevægede sig i vort Indre, viste sig lyslevende for ham, naar han i de lange Vinter-Nætter sad og arbeidede, og at han da ofte maatte kalde sin Kone op af Sengen, der satte sig hos ham med sin Strikkestrømpe, og nikkede venligt over til den underlige Mand, naar Phantasien tog sig altfor meget Herredømme.

Jeg fik saaledes min Fader mere og mere kjær, men saae ham aldrig siden. - O det var lykkelige Barndoms Dage! da kunde man hænge paa Snoren i den lune Stue, om Dagen høre Svendenes Spøg og lystige Sange og om Natten de underligste Eventyr. Men snart slog Skilsmisens tunge Timer, vi Børn bleve revne bort fra vor Moder og sendte hen i en Skole, det vil sige, i en Bogbinders Værksted, for der at faae den Politur, der var os nødvendig for, med Anstand, at træde ind i Verden.

Intet Menneske er vist paa de haarde Skolebænke bleven saaledes præsset, beklistret og beskaaret, som vi. Hvergang en Kammerad fix og færdig forlod Skolen, følte jeg dobbelt mit piinlige Liv og misundte, som en anden *Buckthorne** de Lykkelige, der nu fri turde flagre ud i den deilige brogede Verden.

Endelig slog min Forløsningstime, jeg var nu færdig til at dimitteres og blev da med andre dannede og raa Kamerater, det vil sige, Bøger med Bind og i løs Materie, af Rectoren pakket ned i en stor Kasse. Laaget blev slaget til, et chaotisk Mørke omgav os i det snevre Fængsel, dette var da mit Livs første Periode.

Da jeg atter traadte frem i Lyset, var jeg i Kjøbenhavn i *den gyldendalske Boglade* hvor jeg, paa en af Hylderne ret paraderede i min nye Kjøle, imellem flere smukke Folk. De gamle Folianter skjældte mig ud for *Rus*, men Lapse-Aanden, som var faret i mig, gav mig Vittighed nok, saa jeg ikke blev dem Svar skyldig. Utaaleligst var mig ellers stereotyp Udøverne af de gamle Classiker; disse unge indbildske lærde Lapse, der vrimle af Trykfeil og ikke have andet end deres Faders Navn, vilde altid have Forsædet, og saae med Foragt ned paa mig og min Lige.

De forskjellige Personer, som om Dagen traadte ind i Bogladen, og deres Samtaler morede mig meget; her fik jeg først et klart Begreb om Verden. Hvor glædede jeg mig ikke, hver Gang jeg hørte nogen rose min Fader eller mine Halvsødsken; dog ofte maatte jeg høre utaalelige Ting, ja man kaldte endogsaa mig Hjernespind, og min Fader gal. En Scene glemmer jeg ikke; en Dag traadte en fornem Dame ind med to Herrer, jeg blev da lagt frem iblandt andre pene Bøger, men hvor fordreiede hun ikke sit gamle Ansigt, da hun hørte mit og min Faders Navn.

»Nei Gud bevare mig for den,« sagde hun, »det er jo Daarekistesnak! jeg veed ikke hvor noget fornuftigt Menneske kan holde ud at læse noget af denne *Hqffmann!* han er jo gal og gjør ogsaa sine Læsere gale. Jeg læste engang det halve af denne *Nuszknacker* og *Muserinke*, men hvor det var noget Snak. Vilde jeg blot sætte mig ned skulde jeg nok i en heel Dag kunne fortælle saadan Noget.« Og nu stødte hun til mig med sin spidse Finger, og valgte Noveller af *Tromlitz* og *Weisflog*.

Derimod vandt en ung Mand, som en Dag afhentede min Søster *Prindsesse Barmbilla*, mit hele Hjerte. »Vort Liv er ingen evig Tragedie,« sagde han, »heller ingen evig Farce; nei, underligt flyde de sorte og lyse Farver mellem hinanden, og jeg troer derfor, at den Digter, der veed at blande dyb Alvor med vittig Spøg og Lune, skildrer bedst Livet og det menneskelige Hjerte. Kun hos faa Digtere, uden hos *Hoffmann*, har jeg funden denne herlige Harmonie, og derfor er og vil han altid blive mig saa usigelig kjær.« Af Glæde og Taknemmelighed 38 styrtede jeg ned af Hylden, paa Næsen af den ædle Mand, for at trykke et Kys paa hans veltalende Læber, men min Kjærlighed syntes slet ikke at behage ham. Endelig kom da den kjære Juletid, og der blev en almindelig, stor Udvandring. Jeg drømte alt om en lystig Julestue; hvorledes jeg vilde tage mig ud iblandt de øvrige Foræring; om det deilige Jule-Træ med sine brogede Lys, og de søde guulokkede Englebørns Glæde ved den hele Herlighed Men det blev ved Drømmen. Dagen før Festaftenen traadte en lille alvorlig Person ind og forlangte en Deel Bøger. Jeg skinnede ret frem paa Hylden med min forgyldte Ryg og brystede mig af mit hele pyntelige Udortes, men just dette var ham en Torn i Øiet, han ønskede mig i raa Materie for selv at kunne udstyre mig, men da jeg var det sidste Exemplar af *Djævels Elixieren* tog han mig til sig. Tænk, min Overraskelse og Skræk, da jeg saae mig bragt hen i et Leiebibliothek. »Farvel Julestue, Juletræ og søde Englebørn!« sukkede jeg; levende stod *Spieszs* »*Vandringer gennem Ulykkens Huler og Elendighedens Boliger*,« mig for Øiet, jeg tænkte paa de tydske Skjæbne-Tragedier men jeg var Mand, jeg græd ikke. Hvilket Selskab befandt jeg mig ikke i? Forslidte, fidede og forrevne Exemplarer vovede at kalde mig Kammerat og Broder. Et Papiirsfuttural blev sat omkring mig, og saaledes fik jeg Plads imellem et temmeligt velklædt Exemplar af: »*det befriede Israel*,« som aldrig havde været ude af Huset, og en meget lurvet *Herman von Unna*, der saae ud til at have tumlet sig altfor meget i Livet.

To Dage stod jeg urørt paa den høie Hylde, paa den tredie Dag begyndte min Vandring. Det var en deilig vinterklar Morgen, Solen skinnede gennem de halvoptøede Ruder, da.....

I det samme slog Klokkeren tolv, jeg puttete ihast Bogen i Lommen, skyndte mig midt ud paa Broen, men Gud maa vide hvordan, nu faldt der mig ikke en eneste smuk Tanke ind, som jeg havde belavet mig paa. - See det var da det sidste Puds det gamle Aar spillede mig.

SYVENDE CAPITEL

**(Ludvig den Fjortende forvandler sig i en Tommeliden fra Sirius.
- En poetisk Vægter. - St. Peder vil overraske Læserne med sin
Nærværelse. - Livets og Dødens Port.)**

Der var altsaa nu ikke andet for, end at spadsere over Broen; det gjorde jeg, og stod nu mellem de parallelle Linier, Volden og den snorlige Reberbane danne. Kronen var kappet af alle Træerne, og dette bidrog ogsaa sit til at det Hele fik et stivt, mathematisk Udseende. Det forekom mig, som var jeg flyttet tilbage i *Ludvig den Fjortendes* Tidsalder, og stod ved en af Alleerne i Versailles. - Træerne med deres afstumpede, besneede Kroner syntes mig et Geled stive Hofmænd med Allonge-Parykker. - Høit oppe paa Himmelen hang en majestætisk, uveirssvanger Sky, den var mig et levende Billede paa Frankriges Ødelægger, som Smigrerne kaldte Ludvig den Store. Ogsaa han stod i Afstand majestætisk og prægtig, men nærved var det den kolde, truende Uveirssky, der bragte Storm og Ødelæggelse over Alt hvad der var under den. Forbi er Ludvigs Herlighed, men hans Navn vil evig staae med blodige Ziffre paa Revolutionens Skjændsels-Støtte.

Idet jeg saaledes stod og stirrede paa den sorte Sky, der steg mig mere og mere hen over Hovedet, forekom det mig at min Ludvig den Fjortende forandrede Udseende og fik ordentlig en menneskelig Skikkelse. Han gjorde en uhyre Fart nedad, som jeg ogsaa mærkede paa Lufttrykket. - Det faldt mig da ind, at det Hele maatte være en Vandhose, og i det samme rullede der ogsaa en underlig dæmpet Torden over mig, og jeg hørte ganske tydelig det latinske Ord: »*apage!*« Ihast trak jeg mig derfor ind under Volden og stod med bøiet Hoved indtil alt syntes roligt omkring mig; nu saa jeg i Veiret, men tænk min Skræk, da jeg seer en uhyre stor Mand, lidt højere end runde Taarn, sidde paa Volden, der syntes ham kun en lav Græsbenk Begge Fødderne stode ned i Gaden, og jeg var ulykkeligviis posteret midt imellem dem. - Det var i Sandhed en behagelig Overraskelse; jeg følte mig som Fiskeren i Aanden *Amiahs* Selskab.

Hvad der havde forekommet mig i en Uveirssky og *poetice* Ludvig den Fjortende, var ikke mere eller mindre end en Tommeliden fra 40 Planeten *Sirius*. Enhver som har læst *Voltaire's* *Micromegas*, veed, at i Almindelighed ere Indvaanerne paa *Sirius* 8 Mile høje. I Forhold til sine Landsmænd var altsaa denne, mig saa store Mand, meget mindre end vor Tommeliden er hos os. - Deels af Frygt for at blive søndertraadt i sit Hjem, eller slugt af en Græshoppe, deels ogsaa af andre Aarsager, som man snart skal faae at høre, havde han i en Alder af 140 Aar (thi man veed, at Sirianere blive almindeligviis 1500 Aar gamle) fattet den Beslutning at vandre ud i Universet og søge en Klode, hvor Peblinge som han, kunde gjælde for store Folk.

Hans Hoved svulmede af uhyre Buler, som jeg opdagede vare Organer, hvilke han besad i en langt mere udviklet Grad end vi. Latin var det eneste jordiske Sprog, han havde lagt sig efter; salig *Cicero* havde lært ham det for 200 Aar siden, da de traf sammen i en af de højere Regioner; han talte det derfor meget classisk, og havde desuden ogsaa et saadant Udtryk i sit Ansigt at man aldeles uden *Badens* latinske Lexicon kunde forstaae selv de usædvanligste Ord.

»Deres *Excellence*,« sagde jeg, da vi vare blevne lidt bekjendte med hinanden: »behag at tale lidt sagtere, ellers vækker De ikke blot Skildvagten og Vægteren, men det hele Qvarteer.«

Han fulgte mit Raad; snart vare vi begge i en dyb Samtale, men da han begyndte med sit Barndoms-Liv, skyllede de hede Taarer ned ad Volden.

»Ak, græd dog ikke!« udbrød jeg: »ellers er De istand til at skolde mig med denne koghede Skylregn.«

Da tog han et stort Skibsseil op af Lommen og tørrede de store Øine.

»Gjerne var jeg forbleven i Hjemmet,« sagde han, »i hvor lille jeg end er, men det gaaer saa langsomt med Befordring, efterdi Folk leve deroppe saa mange Aar.

Vor hele Bestræbelse gaaer ellers ud paa at blive saakaldte *Jubel-Oldingen* naar man i 1000 Aar ganske ordentlig har passet sit Embede, saa bliver der strax slaaet Medailler for En, man bliver roest fra Prædikestolen, og er man Præst kan man gjøre det selv, ja man kommer ganske i Parallel med de største Afdøde, der gavnede og hædrede Fædrelandet. Det gaaer rigtignok sommetider meget for vidt, og derfor har vor første Vaudevilledigter, som det sig bør Digteren - *castigat ridendo mores* - skrevet en Vaudeville: *Jubeloldingen*, der gjør ligesaa megen Lykke, som Deres *Kong Salomon* og *Jørgen Hattemager*. - Jeg for 41 min Person havde isinde at gaee den militaire Vei, for deshurtigere at avancere; det er jo kun at trække Uniformen paa og saa trække paa Parade; naar man saaledes har tjent Kongen - eller rettere Kongen tjent os - i 1000 Aar, saa bliver man strax Jubelolding, faaer Orden, Medaille, Fester, og omtales i alle Aviser som Hædersmand.

Men tusind Aar blev mig dog lidt for langt, og dette bestemte mig ogsaa for endeel til at vandre ud til en Planet, hvor man ikke behøvede saa lang Tid til at naae denne Herlighed - Det er ellers meget godt at vor Herre existerer, thi han lader Folk døe i rette Tid; ellers bleve de allesammen Jubel-Oldinger, og det var dog lidt for mange! - Og i Grunden syntes mig ogsaa, at dersom Nogen skulde have Æren, saa maatte det være vor Herre, fordi han lader dem leve saa længe.«

Saaledes taledede Manden; men da han nu kom til sin Bortreise fra *Sirius*, hvor spidsede jeg ikke da Øre! Hvilke Fodvandring og Seiladser havde ikke han gjort fra Planet til Planet! Tre Gange passeret Melkeveien, og betraadt Sol og Maane! Det var noget ganske andet, end en Fodreise fra Kjøbenhavn til Amager; men Herre Gud hvad man ikke kan gjøre i det Store gjør man i det Smaa. - Han fandt ogsaa, at Forholdet imellem

min lille Reise og Dens, som reiser over Verdenshavet, just ikke var saa ulige, som naar han vilde sammenligne sin igjennem hele Universet med den et Menneske kan gjøre fra een Verdensdeel til en anden.

Hvad er vel vort Verdenshav med alle sine Øer, mod Himlens store Ocean med alle sine svømmende Kloder? Ikke engang saameget, som et lille Blækstænk imod hele det sorte Hav.

Det hele Planet-System, hvortil vi høre, fortalte Manden mig, var ellers ikke andet end en stor Skole, inddeelt ligesom Skolerne paa Jorden, i flere Classer, og i denne skulle Fornuftvæsnerne dannes for den store Evighed Vi maa nu slet ikke troe, at vi ved Døden strax dimitteres til det store Universitet deroppe. Ak nei! vi ere her paa Jorden endnu ikke længere end i Peblinge-Classen; Døden er kun en lille Examen, der flytter os i en høiere Classe.

»Men hvorledes er da hiin Forandring?« spurgte jeg den store Mand: »selv har jeg aldrig ret kunnet tænke mig, at den lille snevre Grav kunde være Grændseskjellet imellem en sandelig Verden og den høieste Tilværelse. Rigtignok æde Ormene, som *Kingo* siger, Verdens Lyster ud, men jeg er dog bange for at Sjælen kunde beholde en lille Tanke af dem. Da De har seet og talt med Personer i den 42 anden Verden, vilde De kunne give mig en herlig Underretning om det Hele; det vilde være en ubetalelig Perle for min Fodreise. Tænk ædle Mand, det er mit første Arbeide, det første store Skridt jeg gjør ind i Livet; det kan bidrage saa usigeligt meget til Folks gunstige eller ugunstige Mening om mig.« -

»Jeg vil oplive Deres Phantasie,« svarede Manden mig, »beaande Dem med min høiere Aande ...!«

»Ak nei!« afbrød jeg, »blæs ikke paa mig, De er i stand til at blæse mig langt ud i Kattedgatet, og saa hjælper min Phantasie mig ikke det mindste. Giv mig heller en Smule tydelig Idee om den anden Verden; siig mig, hvor vore kjære Forfædre nu tumle sig, hvad de tage sig for Q.S.V., og jeg lover Dem - - tre Exemplarer af min Fodreise, og desuden min evige Erkjendtlighed.« -

Saaledes spillede jeg med al min Veltalenhed; endelig tilsidst, tænk Dem min Glæde, gav han efter for mine Bønner. -

»Nu saa læs det selv!« sagde han, og reiste sig, saa lang han var, op paa Volden løste sit Belte og bredte sine store Kjøleskjøder ud. - Med bankende Hjerter stirrede jeg derop, men mine svage, dødelige Øjne saae ikke uden en tyk Taage. Jeg greb ham ved Benene, men følte ingen Ting; kun en fugtig Taage omhyllede mig, jeg steg helt ind i den, men saae slet intet; langsomt hævede den sig i Veiret, og svævede bort over Søen. -

Jeg blev en lille Smule, hvad man kalder flau, og var nær falden i elegiske Betragtninger, men saa begyndte det i det samme at synge stærkt for mit høire Øre, (Enhver veed nok hvad dette betyder), jeg hørte ganske tydelig Dig min Læser, klage over, at den hele Reise blev Dig lidt for phantastisk, at det klang Dig som et broget Eventyr, en Skjærsommernats-Drøm; jeg syntes ogsaa, at Du kunde have noget Ret, og jeg besluttede at gaae i mig selv, blive et nyt og bedre Menneske, ikke flagre om paa Phantasiers bugtede Sideveie, men smukt stige ned af Volden og gaae Fornuftens lige Landevei langs med Reberbanen. - Forsigtigt begyndte jeg at klattre ned af Volden, men Skjæbnen vilde, at mine Fødder skulde glide, og jeg styrtede ned paa noget Haardt; det var en slumrende Vægter; han vaagnede, stirrede paa mig med store Øine, men sagde ikke et Ord Mit Hjerter var saa fuldt; jeg følte den bekjendte mægtige Længsel efter at meddele mig; Manden saae saa godmodig ud, syntes endnu halvt at drømme. Jeg udøste strax mit Hjerter for ham; men hvor studsede jeg ikke over 43 hans Ideers Klarhed, det dybe Blik han havde gjort i Naturen og Menneskelivet. - Nei, det var ingen almindelig Vægter! saadan En finder man neppe i Livet, men kun i *Jung Stillings* Fortælling*.

»Men det maa da være et sørgeligt prosaisk Liv,« sagde jeg, »at gaae hver Nat og ælte i Sne og Snavs, og det ganske ene i de samme Gader, altid synge den samme Vise medens de fleste Tilhørere sove ...«

»O det er ikke saa eensformigt som De troer!« afbrød han mig. »Vi Nattens Børn see mere i en enkelt Gade, end De, ved lys Dag i dem allesammen. - Selv Taarnvægteren, ihvor høit han boer, og seer den hele By over Hovedet, seer ikke det Halve, af hvad vi Jordbeboere see og høre, uden det just skulde være En der var begavet med et ægte Seerblik; saaledes som der for nyligt har været een. - Han havde hver Nat en naturlig, magnetisk Søvn, i hvilken han fra sit ophøiede Sæde saae ned igjennem alle Byens Tage. Intet blev ham skjult; ethvert Ord kunde han høre. - Han fik ellers sin Afskeed fordi han glemte at raabe; nu raaber han ikke mere!« -

»Og hvad saae han da i sin magnetiske Søvn?« spurgte jeg. -

»Forunderlige Ting; de fylde en heel Bog, som jeg gemmer hjemme i min Kiste. Ja, det var en stor Mand, men Skjæbnen satte ham kun paa et Kirketaarn!«

Under denne Samtale vare vi Reberbanen forbi, og dreiede nu om i den beboede Gade.

»Her er mit Theater!« udbød Manden: »her synger jeg mine Bravour-Arier, og gjør mig, som de chaldæiske Vise, fortrolig med Stjernebillederne. Troe mig, unge Mand! en Gade vægters Liv er ikke saa prosaisk, som det maaskee ved første Øiekast kan forekomme Dem. Han er jo dog et levende Grændseskjel imellem Aande- og Sandseverdenen. Seer De, afbrød han sig selv, og pegede op paa Tagene, kjender De det brogede Spil?«

Jeg saae i Veiret; alle Tagene i den hele Gade, og paa ethvert Huus jeg kunde see omkring mig og inde i Byen, vrimlede som Myretuer af smaae luftige Væsener, der med en utrolig Lethed svingede sig gennem Tage, Vægge og lukkede Vinduer. -

»Det er Drømmene!« vedblev Manden: »nu vil de spille Comedie med de sovende Mennesker. - Tidt dratter et Par Stykker ned paa Hovedet af os, som gaae her i vort lovlige Kald, og da er det jo naturligt, * 44 at vi komme til at drømme, men saadant noget tænke nu aldrig Menneskene paa, naar de begynde at recensere en stakkels Vægter.«

Jeg kunde ikke blive kjed af at stirre paa de luftige Smaae. Hvilke underlige Scener fremstillede de ikke, og toge selv Mennesket med som Marionet i det brogede Skuespil. Der satte de Brudekrandsen paa den unge Piges Hoved og lode Præsten lyse Velsignelse over det lykkelige Par. Her plagede de, som smaae Djævle, en skinhellig Synder og lode ham falde igjennem den kolde skarpe Luft Nogle legede som deilige Engle med hvide Vinger med de sovende Smaabørn, som de toge op med sig til det store Juletræ i Himmelen; Andre kom, som Tyve, og stjal Pengekisten fra den Gjerrige, skjøndt han havde den under sit Hovedgjærde, medens en anden, lille, lystig Flok reed ham som *Maren*, saa at han hverken kunde skribe eller reise sig. - Snart mættede de Hungrige paa Straaleiet, og snart satte de en kjær Afdød lyslevende igjen tilbage i den gamle Huuskreds.

Men kun nogle Timer varer det deilige Tryllespil, saa kommer Fornuften og jager den gamle Mand Søvnen paa Døren; i Huj og Hast maa han da pakke sine brogede Drømmebilleder sammen, saa at vi, sædvanligviis, sjelden faae en ordentlig Ende paa det natlige Skuespil. Den Gamle lister sig bort med sin hele Flitterstads der bliver til Intet, naar man seer den ved lys Dag og med aabne Øine.

»Ja den hele Herlighed hører just ikke til mit Departement,« begyndte min Ledsager igjen: »det er et Skuespil, hvortil Taarnvægteren har første Plads, men det er ogsaa det eneste Jordiske han har at fornøie sig med Han er et indskrænket Væsen, et Slags Pen, der hverken hører til Himmel eller Jord, men maa bevæge sig paa sin snevre Taarngang. Men vi hernede have Eventyr paa Eventyr, lige fra jeg faaer sat Liv i mine »skjønne Aander«, og til Hanegal. - - Men De kjender nok ikke mine skjønne Aander?« spurgte han. »Der seer De strax een af dem,« vedblev han og pegede paa en af Gadelygterne: »det er ganske moersomt at høre paa, hvorledes disse smaae Tingester kan sprutte af Forfængelighed, naar der først er sat Ild i deres Smule Væge, og de saa skinne en halvsnees Skridt hen af Gaden; strax see de med saadan Foragt op paa de velsignede Guds Stjerner, der dog ere ganske andre Folk end de, baade i Henseende til Størrelse og Udødelighed, og kroer sig af deres Glands og egen ubegribelige Storhed. - Mangen deilig *Ninon* blandt de nordiske Hetærer betroer mig sine Hjertesorger i den maaneklare Vinteraften. Den hele Gade dandser 45 jo, saa at sige, efter min Pibe; kun et lille Stykke paa min Tryllefløite, og et Udraab paa een Stavelse, strax flyver man ud af Sengen og aabner mig Vinduer og Døre. Naar Magistraten sover, vaager jeg, og kommer der engang et Syn, som ikke saa ganske hører til denne Verden, slaer jeg fromt et Kors og lader det passere forbi. Ja, jeg kunde være Spaamand, naar jeg vilde, men det er ikke klogt at sige Alt hvad man seer. Naar jeg saadan om Natten hører det komme: »klap! klap! klap!« saa veed jeg nok hvad det har at betyde. - Deromme fra Kirkegaarden kommer Helhesten haltende paa sine tre Been og stiller sig udenfor Porten paa det Huus, hvor han vil hente sin Rytter; saa kunde jeg nok spaae den næste Dag, men Tand for Tunge! - Mangen Ligskare er spadseret mig forbi her i Gaden, men jeg har lukket Øinene, ladet den passe sit, som jeg passede mit. - Hver Nytaarsaften seer jeg ellers tidt nede i Kjælderne og inde i Stue-Etagerne, hvor der er stort Selskab, mangen rask Karl og deilig Pige sidde uden Hoved, og Ligkisten staaer mit paa Gulvet....«

»Men det er nu altsammen saa gyseligt,« afbrød jeg ham: »Ere der slet ingen lyse Puncter, intet reent Idyllisk i Deres Vægter-Liv?«

»O mere end De troer,« svarede han; »Naar jeg nu en stjerneklar Nat sidder paa Gjenboens Trappe og har den rene, blaa Himmel over mig, og Ruinerne med den vandrende Skildvagt, indsvøbt i sin store, røde Kappe, foran mig, saa drømmer jeg mig i Italien. Har jeg ikke den rene dunkelblaa Himmel over mig? og seer jeg ikke de skumle Ruiner i det blege Maanelys? Rigtignok ere Ruinerne i Italien Boliger for Banditter og Vagabonder; men ere disse det ikke nu, saa have de været det i deres Velmagts-Dage; mangen Kjeltring har tilbragt Nætter og lyse Dage indenfor disse Mure. - Forleden kom jeg ellers over en »dansk Tilskuer«, af Professor *Rahbek*, hvori jeg saae en Anmeldelse af et Værk over *berømte Skurke og Skurkinder*; Forfatteren ønskede Bidrag; det er ellers, saavidt jeg veed, ikke kommet ud, maaskee tillod Politiken det ikke? Ellers kunde jeg have leveret de bedste Bidrag, thi hver *St. Hans Nat* reiser Børnehuset sig i sin hele Herlighed; da drage al Verdens afdøde og nulevende *Skurke og Skurkinder* derind, og holde et stort Bal. - Gud maa vide hvorledes de kan rummes derinde? *Schinderhannes*, *Peer Mikkelsen* og saadan anden gemen Pøbel faae da heller ikke Lov at slippe ind, men maae staae udenfor og kige ind ad Vinduerne. Ak! hvormange kronede

Hoveder med geistlige Recommendationsbreve paa Ryggen, hvor utallige mange 46 Ministre og hellige Fædre svinge sig ikke om derinde, saa jeg ofte undrer mig meget over, at Skildvagten Intet mærker.« -

Jo mere han taledede, des tydeligere blev det mig, at denne veltalende, ja næsten poetiske Mand neppe kunde være en slet og ret Vægter. - Hans Sprog førte ham lidt for meget ud af Costumet. - Rask greb jeg hans Haand, stirrede ham stivt ind i Øinene, idet jeg udbrød: »Mand! De er ikke hvad De synes at være!«

»O!« svarede han smilende: »fordi De nu traf mig i en uskyldig Søvn, vil De nu strax harcellere over min Svaghed, som dog egentlig kommer fra Drømmegeniernes Ubehændighed«

»Det er ikke saaledes meent,« svarede jeg: »De er en forklædt Eventyrer, tilstaae det kun, jeg skal ikke forraade Dem!« -

»Nu da,« svarede han: »tak De Gud at jeg ikke er den, jeg synes at være, ellers saae det kun daarligt ud med Deres Fodreise. Har De tænkt paa, at alle Byens Porte, Nørre undtagen, lukkes Klokken tolv, og Nøglerne, saa vidt jeg veed, bringes til Hovedvagten? Hvorledes vil De nu komme ud paa Amager før imorgen? Klattret De over Volden, kan De faae en Bajonet i Livet, og kryber De igjennem Nøglehullet, sig alle Læserne: nei, det er ogsaa altfor overnaturligt. - Hvad vil De nu gjøre?« -

Jeg blev ganske elendig til Mode. Nu huskede jeg først, at Portene lukkes Kl. 12, og nu var den snart 1. Hvorledes skulde jeg slippe ud? -»Nu, tak Deres gode Skjæbne,« sagde Manden: »ud skal De nok komme. - Jeg er *St. Peder*, og har da sagtens ogsaa en Hovednøgle til Amagerport.« -

»St. Peder!!!« udbrød jeg og havde nær tumlet om: »Ak nei! det gaaer slet ikke an! hvad vil Læseren sige? Deres hele Fremtræden er ikke motiveret nok; De passer jo slet ikke her i min Fodreise!«

»Pst! stille dog!« sagde han med dæmpet Stemme idet han lagde Fingeren paa Munden: »behøver jeg at citere Dem hvad *dergestiefelte Kater* siger til *Gottlieb*: man musz nur nicht thun, als wenn es etwas Besonderes wäre, - man gewöhnt sich an alles. - Siig mig dog paa hvad anden Maade De vil slippe ud af Porten, naar jeg ikke hjælper Dem. - Lad bare ikke Læseren mærke Deres Forlegenhed, saa troe de Fleste, det maa saa være; saadanne Urimeligheder ere jo ganske almindelige i mange Romaner, der hæves til Skyerne, og i Dramer, som man bestormer Theatret for at faae at see.« -

»Ja det er sandt nok!« svarede jeg ganske spagfærdig: »men var De 47 bare en anden Person og ikke *St. Peder*! det er mig for profant at faae Dem ind i min lystige Reise; og hvad vil *vor Herre* sige til dette Eventyr?«

»Spørg heller, hvad vil Menneskene sige, naar De nu selv gjør Dem opmærksomme paa det Underlige og Profane i min Fremtæden. - *Vor Herre* siger Intet; han er slet ikke, som de fleste Mennesker troe, en streng Papa, der ikke lider Børnenes Spøg og Munterhed; paa denne Maade kom der kun Hængehoveder i Himmerig. - Nei, var *vor Herre* som Menneskene, da havde han allerede før længe siden tabt Taalmodigheden. - Alene de mange aandelige Tiggerbreve og urimelige Ønsker, der i een Dag kan komme fra denne lille Klode, kunde gjøre selv en Engel kjed af det Hele. Fiskeren vil, for sit Fiskeries Skyld, altid have Regn; Bonden Solskin. Der jamrer man, fordi Stormen gjorde det rigtladte Skib til Vrag, medens Andre i Kirken takke for det velsignede Skibbrud Den gamle Onkel vil gjerne have et langt Liv; Arvingerne bede om, han snart maa døe. Tredive søge eet Embede, som kun Een kan faae, og Enden bliver, at de Ni og Tyve jamre og klage. - Nu er her for koldt, nu for hedt; nu skal Vinden blæse fra Syd, nu fra Nord, medens, paa samme Tid, Andre ønske lige det Modsatte. Ja, som Mennesker ere vi nogle slemme Dreng, der uden en hjertensgod Papa, vilde faae Riis det hele Liv. - See De bare til at Menneskene ikke forarges over *vor Samtale*; for *vor Herre* kan De være ganske rolig; han veier ikke hvert Ord efter Bogstaven. Der er ingen anden Maade for Dem, at komme ud paa, undtagen jeg hjælper Dem, og vær De kun overtydet om, at ingen af Læserne er nogensinde kommen paa en saa original Maade ud af nogen Port. - Havde De ikke trængt ind paa mig, skulde jeg endnu have fortalt Dem flere smukke Ting, der hører til Vægterens Departement! men nu maae vi skilles, og for at De maae kunne see, hvad der er muligt at see paa det flade Amager, saa tag disse Brilller og gjem dem til en Erindring om denne Time.«

I det samme gav han mig et Par store Brilller, og trak derpaa en Sølvnøgle frem, med hvilken han ganske sagte aabnede Portlaagen, gennem hvilken jeg slap ud. -

Høie, mægtige Følelser gennemstrømmede mig; ja jeg troer selv, jeg følte ligesaa meget som største Delen af dem, der beseer Ægyptens Pyramider.

Amagerport er dog den meest poetiske af alle Byens Porte. - I Flyveposten 48 er den bleven characteriseret, som den idylliske, men jeg vil hellere kalde den *Livets og Dødens Port*.

Det er den første store Port igjennem hvilken den uskyldige Amagerpige første Gang træder fra sit *Arcadien* ind i den brogede Hovedstad Under denne Hvælving har den gamle Amagerkone engang som Barn vandret med bankende Hjerte og dyb Længsel efter al den Herlighed hun snart skulde see med Fader og

Moder. - Med hvilke ganske andre Følelser ruller ikke Synderen sidste Gang ud af den? - Med hvilket Blik maa ikke han betragte disse Mure? - Det maa dog være en ganske underlig Følelse, hvormed han seer Gjenstandene omkring sig. Hvor frygteligt at see den store, bølgende Menneskemasse omkring sig, og vide, at naar alle disse om nogle Minuter vende tilbage, da er man død, er udreven af det hele Samfund, i et ganske andet Væsen, i en ganske anden Stilling. - Paa Sygesengen vænner Tanken sig lidt efter lidt til Døden; Livshaabet lever dog i os, eller Smerterne bringe os til at ønske Døden; men frisk og sund, fuld af Kraft til endnu i flere Aar at drage Aande, i et Nu at føres fra Livet til Døden; sidste Gang at see Guds Himmel over sig, sidste Gang at Høre Menneskelivet omkring sig, og nu at lukke Øiet for aldrig mere at aabne det; i et Nu at sættes ind i en Tilstand, intet jordisk Væsen har skildret os, det er sjælerystende.

49

OTTENDE CAPITEL

(St. Peders Briller begynde at vise deres skjulte Kræfter. - Forfatteren seer paa Amager en stor Konge-Revue over alle Digterværker. - Et ædelt Træk af *Mad. Cottins Malvina*.)

Dette Capitels Indhold, som Overskrift, maa gjælde for den Pause jeg gjorde ved Porten, men derpaa foer jeg ogsaa i ti lange Skridt over alle Broer og Brostene, jeg saae kun ganske flygtig hvorledes alle Kjøbenhavns Daarligheder fra det gamle Aar, bleve veiede paa Veierboden før de fik Lov til at kjøre ud til evig Forglemmelse. - Forlorne Bryster og orthodox Kristendom, Luxus Artikler og rejcerede Lotterisedler, Alt imellem hinanden.

Men hvad kunde det mere mig at see alle disse gamle Sager, hurtigt foer jeg derfor afsted, som før er sagt, og endelig laae da Phantasiers store, herlige Tumbleplads, *det flade Amager*, foran mig.

En Beskrivelse over det Hele, kunde være en god Begyndelse til en Novelle. Ja hvem veed, om ikke endnu i *Weisflogs* og *Tromlitzs* Dage, vi læse i en Taschenbuch:

»Paa Sjællands østlige Side ligger den lille venlige Øe Amager, O.S.V.«

I Sandhed, her var da Plads for Tanken til ret at sværme om. Snart forekom det mig, at jeg promenerede paa *den finske Bugt* eller var paa det arcadiske *Novaia Sembla*; snart, at jeg vandrede gjennem Ørkenen *Kobi*, for at aflægge *Dalai Lama* en Theevisit, eller gjennem *Sahara*, for at finde Nigerflodens Kilder. - Nu fulgte jeg den hellige Caravane til *Mekka*, og nu stod jeg imellem Eskimoerne ved *Hudsons Bugten*.

Dog, hvad var den hele Herlighed omkring mig imod den klare Himmel med alle sine Stjerner over mig? - Det er ægte Oldsager, dem kan Ingen have forfalsket os! - De have seet *Adam* og *Eva* lege »Tagfat,« hvis de gode Folk ellers kjendte denne Leg. De hørte *Noahs* Glæde over den vel overstaaede Navigations-Examen, og saae ham knække Halsen paa magen uskyldig Flaske. For dem jamrede *Joseph* i den dybe Grube, og for dem tonede Hymner fra de grønne Savanner.

50

Men hele denne Herlighed vil dog ældes som et Klæde; vor Jord med alle sine fornemme Beboere skal dog engang forgaae.

Ved Vand vil det ikke skee, det veed vi jo nok, da den allerede nu er saa temmeligt vant saavel til det physiske, som til det litteraire; men hvorledes da? - Elementerne vil komme i Brand, fortæller Bibelen os. Det faldt mig herved ind, om det nu behagede en omvankende Ridder *Cometus* at komme vor Jord saa nær, at han tog den med paa Slæbetoug, hvilken Forvirring! hvad vilde ikke *Maribo-Aviser* sige? - Almanakkerne maatte da strax gjøres om, da vi kunde faae en halv Snees Aarstider eller flere om Aaret, alt eftersom den nærmede sig mere eller mindre til Sol og Planeter. Det vilde blive en ganske artig Marsch! Jorden var istand til, saaledes at komme ud af al Fatning, at den glemte at løbe rundt; saa blev det Sidste, næsten værre end det Første; da blev der en evig Dag paa den ene Side og en evig Nat paa den anden; her maatte man da brænde en god Ild, men saa fik ogsaa de Orthodoxe deres Helvede bragt istand, og behøvede ikke strax at tye til Bibelen, men blot sige: »gak selv at see!« - Jeg kan ellers tænke, at den mørke Side vilde blive et Slags Siberien, hvorhen man sendte Forbrydere og fattige Folk. Saaledes kunde vi nu fare om en Tid, saalænge Ridder *Cometus* ikke gjorde for store Spring, men Enden blev dog, at vi løb Panden imod en Planet, og brændte op i lys Lue, saa at der ikke engang blev en *Reiser* tilbage, der kunde beskrive: »den fürgterlige

Ildebrand,« og sukke over os: »arme Mennisker.«

Men jeg maa prøve *St. Peders Brillen*, tænkte jeg, hvem veed, hvorlangt jeg seer med dem, maaskee gjør jeg de største Opdagelser i Maanen. - Er det nu bare ægte himmelske Brillen og ikke Nürnbergers Stads. Jeg satte dem paa Næsen og saae i Veiret, nei det var ikke simple Rude-Glas. En heel broget Verden aabnede sig for mig. Høit oppe hang Himmelen, Tidens store uendelige Hav; som bortilende Secler seilede Skyebjergene hen over mig. Menneskelige Skikkelser arbeidede saa travle paa deres Babeltaarne, drømte om Udødelighed og forgik i det samme, Sky-Seclerne selv smeltede hen paa den fjerne Horizont, som en kulsort Masse, et Skyggebilled af den henrundne Tid Brogede, luftige Skikkelser tumlede sig igjennem det store Luftrum og istemte en, for det uvante Øre, underlig Concert. Det var Menneskets Ønsker, Haab og Længsel der drev bort, et Spil for de tumlende Vinde, medens hver istemte med mægtige Toner, hvad der rørte sig i hans Indre. - Jeg saae ogsaa mine egne Følelser flagre ud 51 som smaae Werthern i elegiske Gevandter, men de vare saa blege, saa skindmagre, ikke andet end den bare Følelse, saa jeg blev ganske bange for deres Optagelse i Verden.

»Ei stop Barnlille!« skreg jeg og greb strax saadan et lille elegisk Hjerte-Suk ved Benene. »For Guds Skyld, viis Jer dog ikke saaledes for Folk! kun i en lystig Narre-Dragt, som originale Krabater, kan I gjøre Lykke. Enhver sørger dog for sine Børn, saa godt han kan, jeg gjorde ogsaa Alt for mine og var tilsidst ret fornøiet baade med mig selv og med dem. Saadanne elegiske Udbrud, ret fra Hjertet, faae dog et ganske andet Syn naar man maler de blege Ansigter over med en Smule Lune, giver dem et par comiske Knebelsbarter, en poetisk Papirskrone, og al sin Vittighed som Brix ved venstre Side, let finde de da Døren aaben, thi Verden vil gjerne lee; træffe de nu paa et beslægtet Hjerte, saa kjendes de nok gjennem Masken og blive da dobbelt velkomne.

Lystigt flagrede de bort, og svandt mellem den uhyre Vrimmel, hver Fugl sang med sit Næb sin Fryd og Smerte og det hele Jord-Liv svarede i humoristisk Chor:

Skjøndt Birkeriis og Grammatik
Er Barnets første Handsel,
For at det med det gamle Krik
Kan bære Smertens Randsel;

Som Børn man dog i Taaget gaaer
Og drømmer hele Dagen,
Man vaagner ei, før Verden slaaer
Os meget slemt paa Bagen.

Lidt knixer Lykken vel, o ja!
Men tidt den slaaer med Keiten,
Strax følger paa Rabarbara,
Liigtorne, Werthers Leiden.

Vort Liv er ingen Kongevei
Der altid smukt gaaer lige,
Slemt var det, hvis den førte ei
Os til et bedre Rige.

52

Den løber meget ud og ind,
Har Tidsler fleer end Roser,
Snart gaaer den over Fjeldets Tind,
Snart gjennem dybe Moser.

Men Tanken er en dristig Ørn,
Der sig til Himlen svinger,
En Moder, der de trætte Børn
Til Fader-Hjertet bringer.

Og nynner sært sin Trøste-Sang,
Der underlig os rører,
»Fat Mod! om Veien end er Trang,
Den dig til Himlen fører.

Lad storme kun den barske Vind,
Lad Livets Bølger bruse,
Sæt til din Gud kun Sjæl og Sind,
Dem kan ei Verdner knuse.«

I det samme begyndte det ganske underligt at suse og bruse omkring mig, jeg saae til Siderne, og finder, at hele Amager-Land, vrimler af Mennesker til Hest og til Fods. Der har jeg da Spøgeriet, tænkte jeg, og blev ganske fornøjet over, at opleve et ordentligt tydsk Eventyr. - Menneskemassen kom mig nærmere og nærmere, og jeg saae nu, at det var hele Regimentet, men de forekom mig dog alle lidt for brogede, til at være Aander af gode, christne Jyder, Fynboer, o.s.v., der ved Midnat holdt Mynstring. Generalernes Mondering var ganske forskjellig, hver saae ud til at høre til et andet Aarhundred og en anden Nation, og det forunderligste var, at Generalerne havde ikke alene eet Hoved, men uhyre mange; dog dette hjalp mig paa Ideen. Jeg erindrede mig, at i *Heibergs Julespøg* og *Nytaarsløier* træder Publicum frem som en Mand med mange Hoveder. Hvor kunde jeg tvivle længer; allerede *Horatz* kalder det jo: *bellua multorum capitum* alle Generalerne her vare forskjellige Tidsalderes og Nationers Publicum der holdt en stor Konge-Revue over alle Digterværker, hvis Helte og Heltinder, efter deres forskjellige Skabning og Følelse, vare inddelte i flere Regimentet.

53

Kjære Læser, bliv nu smukt et Barn igjen, men glem alligevel ikke Alt hvad Du har læst siden Du blev et stort, fornuftigt Menneske, og Du skal da see hele den phantastiske Revue, saaledes som den marscherede mig forbi.

Allerforrest gik de *Rasendes Hær*, der bestod af Vanvittige, brudt ud af *Spiesz's Biographier* og andre mindre bekendte Digterværker. *Finnekonen* fra: *Syv-Aar* var deres Marketenderske og *Magde Vildfair* hendes tro Haandlangerske; dem fulgte *Røverhistorierne*, som alle vare til Hest, og saae ret ridderlige ud; især havde Anførerne ædle og høimodige Ansigter. *Rinaldo* var deres Anfører og saae meget uskyldig ud, desuden var han ogsaa klædt i Rosenrødt, som *Fanfan* i: *de borgerlige Stævnmøder*.

Nu kom *Kjærligheds-Regimentet* der bestod af to Afdelinger, de Ulykkelige, og de Lykkelige. Ved det første kjendte jeg strax *Siegwarth* paa Munkekappen; *Romeo* var Trommeslager, og den lille Page fra *Blanka* Pibedreng. Denne Deel var ellers rent gal til at skraale; de Lykkelige vare derimod mere tause. - Her gik Brødkoner om med Sonetter og tibulske Digte, og smaae Drengene solgte: *Martsvioler, Maanedstroser og Vergiszmeiner*. Alle Tropperne bare høie Huer med en clarensk Indskrift: »*Livets høieste Lykke er Kjærlighed.*« Dem fulgte det respectable *Borgerskab*; i hvilket jeg kjendte mangen agtet Mand fra *Schröders* og *Iflands* Stykker, samt mangen ædel Kjæltring udmunderet af *August von Kotzebue*. Her var ellers: *Eulalia Meinau*, ligesom ogsaa *Voltaire's: La pucelle*, Marketenterske, men den sidste førte saadan en skammelig gemeen Mund, at jeg saae selv, *Holbergs gamle Magdelone* blive: »roth, über und über.«

Nu viste der sig tre underlige smaae *Cadet-Regimentet*, det var *Pygmæerne, Lilleputianerne, og de Underjordiske*. *Tommeliden* red paa en deilig grøn Græshoppe, der gjorde mange Caprioler med ham; han holdt sig til *Pygmæerne*, der alle saae ret drabelige ud med deres Fingerbøl-Rustning, og lange Knappenaals Landse. - *Lilleputianerne* red paa glimrende Sommerfugle, og svingede de smaae Sabler i Maaneskinnet, medens *de Underjordiske*, som store, sorte Myrer mylrede under dem.

Nu kom: »*Signelill, Thet ar en lustigh och sanfärdigh Tragoedia*« af Johannes Messinius ledsaget af *Blancmæreta, Swanhueta* og flere svenske Tragoedier fra Begyndelsen af det syttende Aarhundred; men da jeg mærkede, at ikke det halve Tog var forbi, og jeg følte mig ganske 54 sulten, løb jeg strax hen til en smuk lille Brødkone, der stod i Nærheden med sin rene pyntelige Kurv. Jeg nærmede mig hende, det var Mad Cottins *Malvina*. Hun trak strax Dugen bort - (den er bekjendt fra *Axel og Valborg*) - jeg stirrede ned i Kurven, og saae de deiligste, modne *Læsefrugter*, fire stegte *Brevduer*; et røget Bryst af den *galende Hane*; et Laar af *Meister Floh*, (men det var meget dyrt); en vel tilproppet Flaske med: *Smiil og Taarer af N.T. Bruun*; og mange andre, rare Sager. - Imedens jeg spiste, gik der mange Regimentet forbi, som jeg kun meget løseligt betragtede naar jeg undtager de comiske Romaner der vare anførte af *Siegfried von Lindenberg* og *Peregrine Pickle*. Men jeg seer nok det kun vil blive et Catalog at opramse dem alle, jeg vil derfor kun sige, at det hele endtes med den *svære Phalanx*, hvori jeg strax kjendte, *Hakon Jarl, Palnatoke, Sigurd Schlangentödter*, o.s.v.

Efter et lille Ophold viste Bagagen sig, men da den kom nærmere saae jeg tæt foran den, det underligste Regiment, jeg endnu havde seet. Alle havde de forslidte og smudsige Munderinger paa, men igjennem Laserne stak dog noget gedigen Herlighed frem. Det var *Almue-Skrifterne*; der alle, i hvor forskjellige de vare, kun udgjorde eet Regiment og vare placerede langt borte fra de andre, da de for deres ringe Udvortes ikke kunde sættes ind under de Regimentet, til hvilke de egentligt hørte.

I Spidsen for dem alle, red *Ugelspil* paa *Bileams Æsel*, han gjaldt vist nok meget, og lod som han havde parret den hele lange Række af Almueskrifterne bag ved sig. Her gik *Alexander den Store* ved Siden af *Æsopus*; *Albert Julius* havde faaet *Finkeridderen*, og *Jon Prcest* den *taalmodige Helene*. *Markolfus* var parret med *Meister Lucidarius* og *Pontius Pilatus* med *Ridder Rød*. *Tristan* havde han skilt fra sin *Isalde* og istedet for hende givet ham *Robertus von Agerkaal*. Tilsidst sluttede *Hertugen af Luxenborg* med den *uskyldige Joseph*, hele Rækken. Jeg savnede *Doctor Faust, Keiser Octavianus, Peder med Sølvnøglerne* og flere; men saa huskede jeg paa, at *Göthe* og *Tieck* havde givet dem nye Kjoler og at de saaledes vare sluppet ind i den finere Verden, og stode nu under de Regimentet, hvortil de hørte.

Endelig kom da Bagagen. 6 store Brødvogne bepakkede med alle Slags imellem hverandre. *Klokker Heegaards Riimpose, Kjøge Huuskors, der Grünmantel von Venedig, Lykkens flyvende Fane, die rothe Freiheits-Kappe*, og utallige andre Sager. - Molboerne og de 7 vise Mestere vare ansatte til at passe paa, under Anførsel af Nathan der Weise.

55

Jeg troede nu, at det hele var forbi, men ak, et sørgeligt Syn ventede mig. Tre store Rustvogne, belæssede med Saarede og Invalider, nærmede sig. Det var et skrækkeligt Syn; en manglede Arme, en anden Been, en tredie havde hverken Øine eller Næse, ja der var endogsaa nogle, der - *mirabile dictu* - ikke var andet tilbage af end den lille Finger.

»Men min Gud!« udbød jeg, »gaaer det saa blodigt til? - Hvem er dog disse?« spurgte jeg nogle gamle *Commentatores*, der vare ansatte som Læger.

»O,« svarede de mig, »det er deels gamle Classiker deels kun lidet bekjendte Skrifter, hvilke Nutidens Smaa-Forfattere snart stjæle en Arm, snart et Been fra; nu et Øie, nu en Helte-Arm, for saaledes at flikke dem en nogenlunde taalelig Helt og Heltinde sammen, de kan give ud for deres egen; og naar der nu pilles saaledes, hvad skal der da blive af Skrogene? Gud veed vi flikke nok paa dem.«

»Men hvor vil de nu hen?« spurgte jeg Manden.

»Vi følge med Tropperne til den store Gaserne,« sagde han og pegede frem for sig; jeg saae der hen ad; midt paa Amager laae et lille Bjerg, begroet med krat, øverst oppe paa Toppen laae en stor Bygning, der var *Poesiens Tempel*.

Det hele Bjerg var omgivet med en Ringmuur og en dyb muddret Voldgrav, fra hvilke nogle hæsle Frøer i et Væk skreg:

»Brekkekex, coax, coax, vi ere Poeter!«

Ved den store Indgang paa Muren, hvorigjennem Hæren drog, mylrede der af fæle Udyr, som bjæffede den hele Tid, og det af de allerbedste Regimenter. Disse Udyr, sagde man mig, vare de uvidende Recensenter, og man lignede dem altid ved *Cerberus*, men jeg finder at denne Lignelse halter altfor meget; thi *Cerberus* har fire Been og tre Hoveder; men slige Recensenter har slet intet Hoved og aldrig mere end to synlige Been.

Der paakom mig en uhyre Lyst at komme ind at see den hele Herlighed; men hvorledes kunde dette skee? - Dog, det syntes, som *Malvina* havde fattet Godhed for mit blege Ansigt, hun foreslog mig at krybe i hendes Kurv. Kunde *Hugo Grotius* stige i en Bog-Kasse, tænkte jeg, saa kan ogsaa jeg stige i en Madkurv. Som tænkt saa gjort; snart sad jeg imellem de stegte *Brevduer* og modne *Læsefrugter*, rigtignok generede mine lange Been mig, men jeg tænkte paa den Herlighed jeg snart skulde faae at see, og priste min gyldne Lykke.

56

NIENDE CAPITEL (Poesiens Tempel - Forfatteren kommer i et Fuglebuur.)

Snart slap jeg ud af mit Fængsel og stod nu fri og lykkelig udenfor Templet i den deilige Have. Nedenfor den brede Hovedtrappe laae en velsignet Vrimmel af Drengbørn, der sang ganske naivt den bekjendte Vise: »Hvem vil see Spilleværker for Knappenaale!« - dette var pene Smaa-Digte, skrevne i Form af Vaser, Hjerter og Kors, som *bout-rimes* og Leverriim. - Høiere oppe paa Trappen sad en gammel Visekjærling med mange nye Sager trykte i dette Aar.

Hun solgte mig for en Spot-Priis et lille Kort over Haven og en Geographie, hvori det hele Digterland var beskrevet, der ligesom Frankerig, var inddeelt i Departementer. - Allerede fra Toppen overskuede jeg en stor Deel af disse.

Gjennem hele *Frankerig* gik store Alleer af *Tragoedier*; men hist og her tittede ogsaa herlige comiske *Satyrer* frem, og i Træernes Toppe sad *Vaudevillen*, som en deilig lille Fugl der qviddrede sine naturlige, lystige Sange, himmelhøie Pyrenæer strakte sig mellem dette Land og Spaniens romantiske Digterhauge,

men dog tittede *Cervantes* Kæmpebillede *Don Qvichote* over den høie Fjeldtinde og hilsede *Møliers* ægte comiske Børne-Flok.

Jeg havde troet, at jeg var den eneste, der var sluppet ind, og undrede mig derfor ikke lidet ved at see det hele Digterland, ja selve Templet, overalt vrimle af Mennesker; de Fleste saae desuden saa prosaiske ud, at jeg aldrig kunde begribe, hvorledes de vare slupne ind.

»O,« sagde Visekjærlingen, »det er meget let at komme her ind; man tager blot Billetter hos *Reitzel*, *Brummer*, eller i den *gyldendalske Boghandel* ja man kan faae dem paa alle Leiebibliotheker; Intet er lettere, end at komme til at see det hele Digterland Men der er Forskjel paa at see og sees,« vedblev hun, »et er at løbe alle Værelser igjennem, et andet at indlogere sig her for bestandigt og faae den store Orden: *du merite poetique*; det er en Faddergave, som kun Naturen giver Barnet i Vuggen.«

Altsaa behøvede jeg ikke at have krøbet i Madkurven; dog, jeg 57 sparede jo min Mark og kom tillige ind paa en romantisk Maade; det trøstede mig. Jeg fulgte den store Masse til Hovedindgangen af Templet; overalt, var der broget Selskab. Geistlige og verdslige, militaire og civile imellem hinanden. Strømmen rev mig med sig, og snart stod jeg i en deilig Haugestue, som var indviet: *de lyriske Digte*. Her sad *Horatz* og *Anakreon* med Roser om Panden og drak skummende Falerner-Viin af de gyldne Pokaler. Rundtom i Hækkerne laae *Troubadourer* og qvinkelerede, og fra alle fire Verdens Hjørner strømmede der Poeter, saavel vilde som tamme.

Ellers lagde jeg Mærke til, at mange af Tilskuerne, naar de kom herind fik strax en poetisk Udslet og begyndte med et at banke deres Dame paa Hjertet i det de sang: »Luk op for den lille Petro!« - Blev Raptussen for stærk, skyndte de sig hurtig ud af Haugestuen og forsvandt bag et Stakit, jeg fulgte efter og saae dem kjøle sig af i en lille bundløs Søe der udgjorde det Meste af *Departementet for Leiligheds-Vers*, der i det hele taget var altfor indknebet til at kunne frembringe noget virkeligt Stort. Rundt om Søen, var der smaae Klipper af Aviser og andre Tidsskrifter, der ved den idelige Overskylling af Vandet vare grønne og golde. Jeg vendte snart tilbage, thi Luften var temmelig fugtig, og søgte nu, for at styrke mig, ind i *Holbergs Gallerie*. Men her var ingen malede Billeder, lyslevende sadde de gode gamle Bedsteforældre her, og taledes deres ærlige, ligefremme Sprog. Iøvrigt lagde jeg Mærke til, at en stor Deel af de spadserende Damer havde puttet Bomuld i Ørene, og vare meget fordybede i en Bog de læste i, for ikke at høre de Gamles Tale; jeg tittede en af disse bly *Eva Døttre* over Skulderen, for at see, om det ikke var: »*den bedendes Kjæde*,« men tænkte engang, det var *Greccourts* Skrifter, men da den var paa fransk, kunde den godt læses.

Et lille Sideværelse var indviet *Skuespillene*-, her stod *Kotzebues* Portræt, bekrandset med *Petersille* og andre *Kjøken-Urter*; *Iffland*, *Jünger* og *Schröder*, hang temmelig i Skygge. Ellers vare alle Malerierne meget alvorlige og mørke i Forgrunden, men bag til kom der altid en rig Nabob, en Arv, eller en Gevinst i Classelotteriet, der forenede de Elskende under et smukt *Tableau*.

Bifalds-Yttringer døvedes ved en stærk Hulken fra det næste Værelse; dette var indviet de følsomme Romaner. Gulvet var ganske forstenet af de mange salte Taarer her fløde. Igjennem Ruderne nød man en Udsigt i de mest romantiske Dale man kan tænke sig. Her var 58 en evig Aften- og Morgenrøde, der slog Spar-To til den vi have. Hist laae *Aristomenes* Hytte mellem steile Klippevægge. I det lille Vertshuus nede i Landsbyen logerede *Dido* og *Don Petro* hos *Familien von Langen*. Jeg skimtede *Prcestegaarden ved Søen*, og saae *Liesli* spadserere med *Mimeli* i det Grønne. *Siegwarth* laae og gispede paa *Marianes* Grav, og *Dødsengelen* svævede ham over Hovedet. Ellers var der en Ting, der i Begyndelsen især undrede mig, nemlig at *Cornelius Nepos* og *Phædrus* stode øverst imellem de følsomme Romaner, men saa fik jeg siden at vide, at de med rette vare stillede der, da de ere de to *Autores*, der har faaet de fleste *uskyldige* Taarer til at flyde. Af de Forfattere der her for Øieblikket havde deres Middags Høide var især *Claren*; Damerne vare færdig at levere et Feldtslag for at faae Fingre i hans Skrifter.

Det er da ogsaa Noget, man kan forstaae; Skade at det taber saa meget ved Oversættelsen; f.Ex. de mange deilige Deminutiver, der overalt møde i Originalen dem kan man nu aldrig faae, og de staae jo dog saa ganske poetisk som et Billede paa Aanden i det Hele.

Jeg kunde ikke holde ud at være i denne Trængsel og skyndte mig derfor videre frem.

En skummel Grotte oplyst ved en Kulild omgav mig;-det var Nat og Maaneskin; sorte Uveirs Skyer hang truende paa Himmelen, og enkelte Lyn glimtede i det Fjerne. Jeg var i *Røverhistoriernes Departement* En kold Gysen foer igjennem mig, men *Aranzo*, der edle *Räuberhauptmann*, bad mig og de øvrige Tilskuere at være uden Frygt. Rædselsfulde Ruiner og Røvehuler mødte Øiet; hist og her viste der sig ogsaa en Aand. Der var ikke et ærligt Værtshuus i den hele Egn; en gammel hæsliq rødhaaret Værtinde med lange Knokkelfingre modtog sædvanlig de Reisende og havde nok at gjøre med at pudse med den udgaade Ild. Alt var mistænkeligt og hemmelighedsfuldt. Under Landeveiene vare Snore med Klokker, der ringede hvergang nogen kjørte eller red over den. Men ellers vare dog Røverne sædvanligviis de ædleste Mennesker, derimod de andre Beboere nogle sande Kjæltringer. Jeg veed ikke hvordan det var, men med eet kom jeg til at græde med alle de Andre, men saa mærkede jeg, at de Herrer Forfattere havde, ligesom Svaler, Rede oppe i

Fjeldkløfterne, og kastede os stødt Peber og spansk Tobak i Øinene; jeg skyndte mig derfor afsted igjennem: »*Gallerie schrecklicher Menschenschicksale*,« hvor jeg nær var falden over *Spiesz* der laae saa lang han var i Gangen og 59 maledede op; saaledes kom jeg ind paa det *Overnaturlige* Gebet*. Ak! jeg sprang fra Dynen i Halmen, her saae det endnu gyseligere ud. Her herskede evigt: *die Gespensterstunde*, Klokken blev bestandig ved at slaae 12, og Stormen tudede i de gamle Kaminer. *Den vilde Jæger* foer hen over Bjerg og Dal og istemmede sit frygtelige »Villevau!« - Jeg saae: *de tolv sovende Jomfruer* og talte med: *den lille Peder* der vilde forføre mig til at røve dem alle tolv, men jeg kjendte ham nok, og spadserede derfor af, ind i en Sidegang, men mærkede her en utaalelig Stank, der kom fra en stor Sal i Nærheden; det var Sygestuen, hvor især de Patienter befandt sig der havde den af *Christian Wibter* omtalte *Genie-Feber**.

Her kunde jeg ikke holde det længe ud og søgte derfor tilbage til Hovedgangen, hvor jeg snart kom ind i Forsalen til de gamle classiske Digtere. Til det Indre, hvor de ægte Old-Malerier stod maatte man have den græske og latinske Nøgle, og saaledes var det kun Indviede, der kunde komme herind; de andre Stakler maatte blive udenfor og bleve slemt narrede med Nyrnberger Træsnit som man gav ud for ægte tro Copier, og dertil kom at det Hele var saa grusomt forandret, hvor f Ex. Digteren havde sat et deiligt Egetræ, stod her et munchhausensk Kaalblad o.s.v. Ellers lærte jeg, at det ikke er blot Skoledrengene der mishandle en Digters Mesterværk - det faaer nu saa være, desuden faae de enten Prygl derfor eller en slet Character - nei, det er ogsaa gamle Drengene her i Livet der ganske artig forhøde en Digter og faae ovenikjøbet en god Character derfor. Det skar mig i mit Hjerte, og jeg ilede derfor bort og kom efter nogen Omflakken gjennem *nordiske Vaabensale* med oehlenschlägerske Kjæmpebilleder, hvis *Hakon* ikke stod tilbage for nogen af *Grækenlands Mester-Værker*, og igjennem *Middelalderens Riddersale*, hvor jeg især dvælede ved *Göthes* herlige: *Götz von Berlichingen*, ind i: *de østerlandske Eventyr*. Hvilken herlig glimrende Sal, skøn som *Aladdins Trylleslot*. Kostbare Tapeter med Historier af *Tusind* og *een Nat* hængte paa Væggene. Her saae man *Harun El-Raschid* i Selskab med *de tre Calendere* og *Drageren*; der vare alle *Sindbads Reiser* levende afbildede; hist stod *Aladdin* med Lampen og her trak *Fiskeren* Skrinet op af Havet. Midt i Salen hang *den talende Fugl* og nedenfor stod *det syngende Træ*, der lokkede alle Fuglene til sig. Hvilken deilig Hauge var der ikke udenfor! - Paa ^{*}60 Træerne voxede Carfunkler og Rubiner, og Blomsterbedene funkledede af Diamanter, Topaser og Saphirer. Langt ude laae den dybe mørke Skov med sine Rædsler. I de øde Ruiner sad Skovtroldene, som deilige Qvinder, og lokkede hver Prinds, der foer vild paa Jagten, til sig, for at de siden kunde æde ham. Jeg skimtede Magnetklipperne der trække Skibe til sig, og saae Fuglen *Roe* svinge sig med en Elephant i Kløerne hen over Diamantdalen, hvor Kjøbmændene narrede Gribbene til at bringe dem de kostbare Skatte.

Mægtige Elementaander strede mod hinanden og grebe ind i Menneske-Livet. Med stærke, levende Farver stod det Lystige ved Siden af det Alvorlige og Gyselige, og udgjorde et stort harmonisk Heelt. Levende saae jeg nu alt for mig, som første Gang jeg læste *Scherezades* deilige Eventyr.

Men med et brast de brogede Tapeter med alle Billederne; jeg befandt mig i en uendelig stor Sal, ikke med Malerier, men med lyslevende Aander og Mennesker omkring mig. Fire mægtige Fyrster sadde med Tryllestave i Salens fire Hjørner, og fremkoglede de herligste Syner. Alt hvad jeg nys havde seet stod mig nu kun som deiligt glimrende Legetøi, her var Liv og Aand, Spøg og Alvor, den dybeste Tankefyldte forenet med den herligste Phantasie. Til Høire sad *Anstophanes* som mægtig Gigant med *Frøerne* ved sin Fodskammel og med sin Pande i Skyerne. Jeg kjendte Aandernes store Konge, paa den høihvælvende Pande og det dybe Blik. Det var *Schakspeare*; en uendelig Skare med *Oberon* og *Titania* i Spidsen ombølgede ham. Den lille lystige *Puk* gjorde tusinde Løier og Fru *Mab* jog afsted i sit nysselige lilleputianske Kjoretøi, medens *Canibal* sov ved den tømte Flaske.

I Salens tredie Hjørne sad *Cervantes* med *Don Quichote* paa høire Side og den komiske *Sancho Pansa* til venstre; men jeg fik ikke Tid at see den hele Herlighed; den gode Kapelmester *Kreisler* dreiede mig om mod Salens fjerde Hjørne, hvor jeg saae *Serapions Brüder* om den fyrstelige Throne. Med store dristige Omrids traadte et mozartsk *Don Juan* Billede frem mellem de herlige: »*Phantasie-Stücken*;« klein *Zackes* sprang i lystige Dandse med *Prindsesse Erambilla*, og *Kater Murr* trykkede *Miesmies* Pote til sit bankende Hjerte.

Nærmest *Schakspeare* sad paa Høire *Tieck* med sin *gestiefelter Kater* og *Prinds Zerbino*, paa Venstre *Gozzi* under sit glimrende Trylletræ med de *tre Pomerantser*, *Ravnen* i Toppen, og den lystige Tiggerklub under de grønne Grene.

61

Mægtige Harpetoner brusede hen over mig; jeg saae i Veiret, intet Loft hvilede der oppe; nei Guds Himmel hvælvende sig der med sine utallige Stjerner i det rene Dunkelblaa; lette Skyer med jublende Engle seilede igjennem det store Luftrum og sang til de gyldne Harper. Da saae jeg tæt ved mig en deilig Dreng i Phantastisk Dragt og med store brogede Sommerfugle-Vinger; fortrolig greb han mig ved Haanden og nynnede Sange fra den kjære Barndomstid, da var det, som vaagnede jeg op af en lang tung Drøm, mit Hjerte smeltede hen i en uævnelig sød Vemod Jeg følte mig atter Barn igjen; alt smilede mig, i den lykkelige Barnehimmel, med Kjærlighed imøde. Den Lille tog mig i sine Arme, store Vinger voxede mig ud af Ryggen og i lystige Lege fløi vi op mod Guds deilige Himmel. Skyerne formede sig til glimrende Luftslotte, der seilede omkring os, og dybt nede laae den hele Verden med alle sine underlige Eventyr. Paa de store tangklædte

Stene ved Stranden sadde Havfruer og sang med Sivkrandse i Haaret, paa Høiene dansede Elverpigerne i Maaneskin og i de dybe mørke Skove koglede Hexene ved det røde, flammende Baal, men os kunde de ikke naae; thi høit oppe sad den gode Gud med alle de fromme Engle-Børn og vinkede os ind i den deilige Himmel. Dristig besteg vi Regnbuen, løbe op ad den brogede, luftige Bro, ind i Guds store herlige Himmel -

- »Fik jeg dig der Sønneke!« skreg en raa qvindelig Stemme bag ved mig og loe, saa det gav Echo omkring mig; jeg vilde dreie mig om, men ... ja kjære Læser, Du kan neppe blive saa overrasket som jeg; aldrig havde jeg drømt at Knuden saaledes skulde løses.

Et stort Fuglenæt blev kastet mig over Hovedet, saa Brillerne styrtede mig af Næsen, og med dem, som jeg dog greb i Flugten, styrtede ogsaa min hele Herlighed. Alt omkring mig var forsvunden, jeg saae kun det nøgne sneedækte Amager omkring mig; Fuglenættet blev trukket tættere og tættere om mig og før jeg ret kunde komme til mig selv, mærkede jeg, at jeg sad i et Fuglebuur.

62

TIENDE CAPITEL

(Hvad der videre tildrager sig - Jerusalems Skomager. - De bekjendte 100 Mile Støvler komme til Syne.)

Tæt ved min Side stod der en gammel guulbruun Kone, saa hæslig, at *Walter Skotts* Efterlignere godt kunde have brugt hende til een af de frygtelige Damer i deres Romaner.

»Fik jeg dig der Sønneke!« skreg den Gamle og fortrak Ansigtet til et afskyeligt Smil; da opdagede jeg, at det var Amagerkonen, som tillige med den Blege gjorde mig til Herkules paa Skilleveien uden for Børsen, som jeg har omtalt i Begyndelsen af min Reise.

»Du arme Ulykkens Fugl!« vedblev hun, »hvor Du har flagret om siden jeg saae dig sidst; op og ned, Phantasie-Billeder og Hjernesvind endnu værre end jeg frygtede det. Ja du kan takke din Gud at jeg fik Fingre paa dig her, ellers havde Du brækket Halsen før Du kom til Enden paa din Reise. - Hvormeget var der ikke at sige, naar jeg gad være over det, men det er ikke Umagen værd; Viis Du nu et godt Gemyt og Nemme, maaskee der da endnu kan gøres noget af dig,« og nu rystede hun en heel Mængde Grammatiker, matematiske og juridiske Bøger ind i min Ædekasse. - »Spiis Barnlille, og bryd dig ikke om alle disse brogede Phantasie-Billeder, der flyve om dit Buur, det er kun onde Lyster, som vil lede dig fra Pligten og styrte dig i Elendighed See der Sønneke! har Du en Fluesmække, slaa nu rask alle disse brogede Phantasie-Billeder ihjel naar de flyve dig paa Næsen, og fordøi din solide Frokost! Troe mig Barn vi ere ikke satte her i Livet for at sværme som nogle romantiske Narre; nei bestil noget Grundigt, vil du ikke sulte ihjel!«

Nei ingen Dødelig, som ikke selv er revet ud af Himmelen og puttet ind i et Fuglebuur, kan gjøre sig en Idee om min Stilling; jo mere jeg slog de brogede Phantasie-Billeder i Ansigtet med min Smække, des hæftigere trængte de ind paa mig, og med forfærlige Blikke og deilige Toner standsede de mig, hvergang jeg med de bedste Forsætter greb noget af den prosaiske Føde. Tabte jeg mig i Beskuelsen af disse Herligheder, klask! slog Gouvernanten, saaledes kan 63 jeg vel bedst benævne min Amagerkone, mig med sin Stok, saa Blodet løb ned over Armene.

»Ak! Du maa endnu meget i Skole, og pines, præsses, klippes og skjæres, før Du kan blive en taalelig Arbeids-Bi i den store Kube, - Begyndelsen maa skee med, at Du gaaer i dig selv og frasiger alt Forfatterskab! husk kun paa hvad den høibaarne *Marquis af Mangny* sagde til *Mad Pompadour* da hun blev rørt over Digteren *Boisi*, der nær var sultet ihjel med sin Kone: »Hvad gjør det om der er een Autor mere eller mindre i Verden; det Stads løber iveiret, saa det er istand til at æde os op; - Lad dem smøre Skoe og ikke besmøre Papiret!« og tro mig, der ere grumme Mange der tænke og tale som den høibaarne *Marquis*!«

»Lad mig flagre ud i den vide Verden!« bad jeg med Taarer i Øinene.

»Flagre ud,« afbrød hun mig, »du har nok Lyst til at gjøre flere Luftspring; nei troe mig, Verden har Poeter nok! nu skriv jo alle Mennesker; jeg skal nok stække i det mindste dine Vinger. Du skulde bare høre hvad Verden siger om dig og din Bog. Det er Nix begge Dele. Du vil være vittig, spille Satirikus; o Gud hjælpe dig arme Skrog, seer du ud dertil for inden eller for uden? Og nu denne Lyst til at lege med det Alvorlige og Hellige, denne letsindige Hoppen for dog at kunne sige Noget, hvortil skal den vel lede? Din Reise kommer dog aldrig til at høre til Himmel eller Helved, men evig og altid til Amager!«

»Lege med det Hellige!« afbrød jeg hende, »det faldt mig aldrig ind; men med mine egne Følelser, ja derved kunde jeg maaskee nødes til at sætte et *maaskee*? Menneskene omkring os kan ofte saaledes spotte vore Følelser, lege med vort Hjerte, at vi selv - maaskee det er feil, - gribe det som Legetøi, for ikke at gjelde for en følsom Nar midt i den store fornuftige Verden; men den Ældres Legen er ikke Barnets; sæt dine Brillen paa, gamle Moer, og see om min Hoppen er saa letsindig, som den med bare Øine og med et flygtigt Blik forekom dig.«

»Br!« udbrød den Gamle, »hvilken Tirade var ikke det! - O du arme Ulykkens. Fugl, hvilken Forfængelighed lyser der ikke ud af ethvert af dine Ord. Ja det gaaer galt! Hvilke Tanker har du ikke om dig selv! - Troe dog ikke, hvad en halvsnees Stykker har hvidsket dig i Øret; du er Digter, er vittig og lunefuld. Herre Gud! man maa jo sige noget til den unge Forfatter, der læser sit Arbejde op, men du skulde kun høre naar du saa er gaaet. Den mildeste Dom er: det er et ganske godt Menneske! men han har den ulykkelige Idee, at han vil være Forfatter.«

»Ak!« sukkede jeg hos mig selv, St. Peder maatte heller have ladet mig blive indenfor Porten, end at jeg skulde komme i denne Elendighed Rigtignok var det jo ganske romantisk, at ende som *Bajaset* eller for at bruge et indenlandsk Exempel, som *Norkros*, i et Fuglebuur; men jeg følte mig dog en Smule formeget genert.

»Vær du nu kun lidt fornuftig,« begyndte den Gamle, »og vi skal da nok komme ud af det. Havde jeg blot itide faaet dig ind paa Børsen, som var min Hensigt, saa skulde du aldrig have begaaet disse mange Luftspring; men nu skal jeg tage dig hjem og i 20 Aar.....

Jeg hørte ikke mere, det sortnede for mine Øine og jeg var en Afmagt nær! - Rask marscherede hun afsted med mig, og jeg mærkede at hun tog Veien henimod Søen. Ethvert følede Hjerte kan nok tænke hvorledes jeg maatte være til Sinds. Tusinde Ideer om at slippe løs, krydsede mig igjennem Hovedet, men som de opstode, bleve de strax igjen forkastede. Da huskede jeg tilsidst paa den russiske Digter, der saa gjerne læste sine Digte for alle Mennesker, men da de derfor flyede ham som Pest, saa han ikke længer havde en eneste Tilhører, gav han sin Sjæl til Fanden, men da denne gode Mand havde hørt ham i to Aftener, tog han, paa den tredie, Flugten igjennem Skorstenen, og lod sin Hale i Stikken, da Poeten vilde holde ham ved den.

»Havde jeg dog nu alle mine Ungdoms Tragoedier,« sukkede jeg, »da skulde jeg nok gjøre hende kjed af mig!« Læse af Fodreisen faldt mig slet ikke ind; den var jo ogsaa al for nye, til at jeg ikke selv skulde synes godt om et og andet. Jeg grundede nogle Øieblikke; da forekom det mig, at min Stilling ganske passede sig til, at jeg sang den unge Munks Længsel, der bag Klostermuren sukker efter den gyldne Frihed. Jeg tænkte mig selv i den brune Kutte, hvor jeg stod ved det lille Vindue og stirrede ud i Aftensolen. »Ak!« sukkede jeg, og begyndte at quiddre i mit Buur.

Munkens Længsel.

»Atter, atter er en Dag da svunden,
Atter er en Dag af Livet tabt.
65 Modløs staaer jeg her i Aftenstunden,
Kun for Taarer blev jeg Arme skabt.«

»Ei syng dog ikke den gamle kjedelige Vise!« udbrød Gouvernanten. »Den har jeg hørt af saa Mange, og det baade paa tydsk og dansk. Det er kun forlorne Følelser, som alle Smaa-Poeterne komme med. Det skal nu være saa smukt at være ulykkelig; man troer hver Øieblik, de gaae hen at hænge sig, og saa spise og drikke de dog godt, og gad gjerne leve et par hundrede Aar endnu. Men jeg hørte hende ikke, og vedblev.

Disse Mure, som af Tiden graane,
Natlig skuet har min bittre Qval,
Disse skal mig see i Døden blaane,
Først bag Graven naaer jeg Livets Dal.

»Ih fy Barnlille!« skreg Gouvernanten, »hvor de Vers ere haarde at fordøie. Themaet er gammelt og Variationerne forslidte!«

Hun vilde endnu sige mere, men jeg overdøvede hende med min Sang.

Modløs staaer jeg her bag solbrændt Rude,
Stirrer ud i Aftnen sorrigfuld.
O hvor deilig smiler Alt derude,
Aftnens Skyer funkler jo som Guld
See hvor over Søen rask en Snække,
Flyver til den fjerne, fjerne Strand.
Hist staaer sneebedækte Bjergerække.
O bag dem er Haabets Trylleland.

»Der fik vi da en: *purpureus pannus*,« udbrød hun; »men dril mig ikke! - Troer du ikke jeg før har seet *Salis's* Vandmalerier, og kikket i *Matthissons* Perspektiv! Gud frie os fra alle Copierne! - Og Du, dril mig ikke, eller« og her hævede hun sin Stok. Jeg vedblev.

Hyrdefløiten toner hist fra Fjeldet,
Tonerne hensmelte i min Siel;
Nede, seer jeg, hist ved Kildevældet
66 Sidder Hyrden med sin Brud i Qvel.
Blomster dufter rundt omkring de glade;
Himlen, over dem, er klar og blaa;
Fuglen synger under Egens Blade,
Sikkert de dens Toner kan forstaae.

»Ja, jeg skal give dig at forstaae!« skreeg hun med gnistrende Øine. »Vil Du tie Du elendige Fugl!« klask! klask! hvor gik det ikke over min Ryg. - Hurtigere strømmede Blodet gennem alle mine Aarer, og med et ubeskriveligt Udtryk sang jeg:
O hvad er det, som i Hjertet stiger,
Hvad er det som banker i mit Bryst,
Som bestandigt mod det Fjerne higer,
Og mig martrer i sin vilde Lyst.
Selv for Tempets Altar maa jeg kjæmpe,
Mod den Længsel som fortærer mig,
Ak jeg kan dog aldrig Flammen dæmpe!
Himmel styrk mig, jeg paakalder Dig!

»Nei Du Djævl-Unge!« skreg hun, »tie! tie! eller jeg lader dig styrte i din egen Elendighed!«

Hun fik hæftige Krampetræk, søgte forgjæves at stoppe Bomuld i Ørene, medens jeg fortsatte min Elegie.

Himmelkloder som i natten blinke,
O I trylle Haab og Veemod frem.
Lig et Englechor I Aanden vinke
Gjennem Døden til sit Fædre hjem.
Da skal jeg den hele Verden skue,
Dale, Bjerger, Byer, Mark og Skov;
Bade mig i Lysets rene Lue,
Juble høit min glade Priis og Lov!

»Ulykkens Barn!« skreg den Gamle, »nei der er Intet at gjøre af dig. Du er ganske *incurabel*, den gyselige Genie-Feber har for evig befængt dig!« - Jeg svarte Intet, men begyndte forfra igjen paa min Sang. Otte Gange holdt hun den endnu ud, men da jeg begyndte den niende 67 Gang lod hun Buret staae og løb sin Vei i det hun mumlede af *ars poetica*:

- *certe furit ac velut ursus*
objectos caveæ vakt sifrangere datros.
indoctum doctumqve fugat recitator acerbus.

Jeg var atter fri - forsaavidt man kan være det i et Fuglebuur: efterat jeg nu en passende Tid havde udtrykt min unævnelige Glæde, begyndte jeg at tænke over, hvorledes jeg skulde slippe ud, men jeg dreiede mig paa kryds og paa tvers, forsøgte alle Kunster men det var umueligt at slippe dersom ikke: »en *ängel* eller *ann bra karl*,« som *Kellgreen* siger, kom til, og uden fra hjalp mig bort. - Med dyb Længsel sad jeg i det snevre, lille Buur, og stirrede paa Stjernehimlen over mig og Sneen rundt omkring mig; utallige Phantasie-Billeder begyndte deres luftige Dandse, for saaledes at fordrive mig Tiden; men det var saa utaalelig koldt at de snart fik Frost i Hæl og i Haand og tilsidst reent frøs ihjel - Det lod til at hverken St. Peder eller: »en *ann bra karl*« vilde paatage sig en Amager Skikkelse og hjælpe mig. Aldrig har jeg følt mig saa elegisk stemt som den Gang; min Mund strømmede over med Elegier endnu værre end *Adresseavisen*, men i hvor varme de end kom fra Hjertet, frøs de dog strax til liss; der kan man see hvad en kold Omgivelse kan gjøre.

Med et - jeg begreb ikke hvorledes - stod der en gammel Mand med Stok i Haanden og Tornister paa Ryggen, tæt foran mig. - Det saa ud til en Jøde, der drog om med sit Kram; i hvor bange jeg blev for det baseliskagtige Blik, hvormed han betragtede mig, vovede jeg dog at bede ham om Hjælp. Med utrolig Hurtighed aabnede han det ulykkelige Buur, og i samme Nu fik jeg den Tanke, at det maaskee var Fanden, der under en ny Skikkelse kom for at plage mig. Dog ham var det ikke, men en anden lige saa berømt overalt og ingensted. Paa mit Spørgsmaal om hans Navn gjorde han en dyb østerlandsk Bøining.

»De Lærde kalde mig paa Latin: *judæus immortalis*,« svarede han, »i Frankerig hedder jeg: *lejuiferrant*, og i Danmark«

»Jerusalems Skomager!« udbrød jeg og trykkede begge hans Hænder i mine.

»Ja det er mig,« svarede han; »mit Døbe-Navn er ellers, som bekendt, Ahasverus.«

68

»O søde velsignede Mand!« skreg jeg af Glæde, »De kan aldrig troe, hvor det Møde glæder mig! Gud give jeg havde truffet paa Dem noget før; hvad kunde De ikke have været mig!« jeg fortalte ham nu hvorlunde *Forfatter-Djævlen* var faret i mig, hvad jeg havde seet og oplevet paa min Reise o.s.v.

»De var just den Mand der især kunde hjælpe mig! disse *Micromegasser* og andre høie Personer, kjende kun lidet til en stakkels Poets Lidelser og spidse ham der for kun af med smukke Ord. »Vor Jord er saa fordigtet« siger *Wilster*, som De formodentlig kjender:

»Der er ei Blad, ei Blomst, ei Siv,
Hvorved der jo er daanet.
Ei Barnet selv i Moders Liv,
Er for Poeter skaanet.«

»Satan, som nu er saadan en allerkjæreste person i et Eventyr, har været meer end nok i Verden, selv hans Papirer ere udkomne. *Faust* har baade *Göthe*, *Lessing*, *Mahler Müller* og *Klinger* havt Fingre paa, saa jeg veed ingen heldigere Person end Dem. Ak! hvo der dog havde Deres Erfaring; saa behøvede man kun at lære det gamle Tidsrum i *Kalis Verdenhistorie* og kunde da godt gaae op at faae sit *Præ* derfor til *Artium*. Men jeg siger Noget! De maae jo perfect kunde de gamle og de nye Sprog. Gaae De op til Examen, De er istand til at ende som Bisp i *Ribe*.«

»Ædle unge Mand!« udbrød Ahasverus, »De har et følsomt Hjerter, men Bisp i *Ribe*...« han taug, stirrede mørk hen for sig, men græde kunde han ikke.

»O vær ikke taus!« udbrød jeg efter nogle Øieblikke; »hvormeget Menneske-Kundskab kan jeg ikke vinde i en halv Time i Deres Selskab. O, tal! vi ere jo begge Vandringsmænd; snart er jeg ved mit Maal, Deres kan ikke være langt borte.«

»Jeg veed et Sted,« begyndte han, »hvor De i een Dag kan lære det menneskelige Hjerter langtbedre at kjende, end om De levede i hundrede Aar. Det er et Universitet, hvori alle Regenter, Statsmænd og Digtere burde tilbringe nogle Timer. De vil smile naar jeg nævner dem Stedet; men troe mig, jeg er en gammel Mand og har Erfaring, jeg vil ikke skuffe Dem. *Kryb i en Brev-Sæk!* det er Stedet, man kan studere det menneskelige Hjerter. Ingen Digter vil kunde fremstille den Mangfoldighed af Characterer der her viser sig. Her spille Lidenskaberne i alle Farver; Kjærlighed og Had; Livs-Lyst og Fortvivelse; her kan man kigge den Skinhellige i Kortene og aflure de Eiskendes Hemmeligheder. Troe mig, ikke igjennem Livet, men igjennem en Brev-Sæk, titter man ind i det menneskelige Hjerter. Selv har jeg tjent som Postkarl under Ludvig XI, da Postvæsenet første Gang indførtes i Frankrig, saa jeg taler af Erfaring. Hvorledes troer De vel *Mercier* skrev sit *tableau de paris?* - ja, ja, jeg siger Intet.«

»De har tjent som Postkarl under Ludvig XI,« udbrød jeg.

»Ja,« svarede han, »i mange Skikkelser har jeg viist mig her paa Jorden, men kun i 24 Timer tør jeg vise mig i hver, saa maa jeg antage en ny eller vandre i disse gamle Pjalter. Døden søgte jeg, men fandt den aldrig. Under *Marcus Aurelius* stred jeg mod *Markomannerne* og under *Odeacer* imod *Romerne*. Propheten *Mahomet* har banket min Ryg, fordi jeg tiggede ved hans Dør, da han havde faaet den rige Enke; og *Carl Martel* brugte mig som Spion mellem *Araberne*.

Saaledes vedblev han et godt Qvarteer, jeg stirrede imidlertid taus imod Jorden, men da nu mine Øine hændelsesviis faldt paa Mandens Been og der opdagede et Par Støvler der vare Idealer paa menneskelig Elendighed, kunde jeg ikke andet end være saa uforskammet at afbryde ham.

»Deres Fodtøi,« begyndte jeg, »maa da koste Dem en god Skilling mellem Aar og Dag, saaledes idelig at marschere Verden rundt, i Regn og Slud at promenere fra Syd til Nord, fra Øst til Vest....«

»O!« afbrød han mig, »jeg er en stor Oekonom, disse Støvler her har været benyttede i 600 Aar. Det er de saa meget omtalte 100 Mile Støvler; for en Deel Aar siden var jeg uforsigtig nok til at levere dem til en Skomager, for at de kunde gjøres lidt i Stand, men der blev de forbyttede og før jeg mærkede Feiltagelsen var de allerede solgt til en *Peter Schlemil*, hvis »vundersame Geschichte« *Chamisso* har meddeelt Læseverdenen. Først i den senere Tid har jeg været saa heldig at faae Fingre paa dem igjen, men de have lidt betydelig og ere, som De seer, endnu i en meget ynkelig Forfatning.«

Idet han fortalte mig dette, paakom der mig en brændende Lyst efter at prøve dem. Nu følte jeg klart at jeg ikke var skabt til at vandre paa det flade, ubetydelige Amager, blot een Time vilde jeg laane dem for i denne med store Skridt at vandre gennem Verden og samle Stof til det interessanteste Capitel i hele min Fodreise. Jeg yttrede 70 ham mit Ønske, anvendte al min Overtalelseskraft, men mørk rystede han stedse med Hovedet og udbrød tilsidst:

»Sæt at jeg laante Dem disse kostbare Skatte, hvo er mig da Borgen for at De vender tilbage til Amager, og tør jeg stole paa at De har et saa mathematisk Hoved, at De kan beregne hvorledes De maae gaae, for igjen at kunde træffe Amager, naar De vender tilbage. I hvor stort eller lille De tager Skridtet bliver det dog 100 Mile, og De kunde da være istand til at sætte Benet ned i *Stockholm* eller paa *Skagen*, naar De troede at sætte det midt paa Amager.«

»O vær De kun rolig,« afbrød jeg ham, »jeg gaaer meget flittig paa matematiske Forelæsninger, saa jeg skal vist nok kunde komme ud af den Beregning, og med Hensyn til et Pant for Støvlerne, saa forlang hvad De vil.«

»Forlange hvad jeg vil?« svarede han, »De har jo ingen Ting, uden det skulde være Deres Skygge; men jeg siger noget, Deres Person interesserer mig, jeg vil gjerne gjøre noget for Dem; en halv Time maae De laane mine Støvler naar jeg imidlertid beholder Deres Skygge som Pandt.«

Ved disse Ord foer det mig iiskoldt gennem Marv og Been, levende stod *Erasmus Spikhers** og min store Forgjænger i Fodvandring, *Peter Schlemihls* Lidelser for mig; men hvad gjør ikke en Forfatter for sin Læsers Skyldjeg indgik Contracten og Manden trak Støvlerne af, efter at have leveret mig dem, lagde han sig ned og pillede min Skygge op, som han ganske forsigtigt rullede sammen og puttede i sit Tornister, ihast trak jeg Støvlerne paa, og Tanken flagrede allerede som Gesandt ud over den hele Verden. Mod Nord skulde min første Vandring gaae, derpaa vilde jeg vende mig mod Øst, skræve over den botniske Bugt ind i Rusland og derfra mod Syd for at see lidt ind til Grækerne, jeg kunde maaskee være istand til at vinde et Navn for dette intetsigende Besøg paa *Morea*. Fuld af store Planer og Forventninger hævede jeg det ene Been, skrævede nu ved Støvlens Hjælp hele hundrede Mile Nord paa, men ulykkeligviis havde jeg ikke ret beregnet Norges vestlige Beliggenhed, thi jeg stak Foden dybt ned i Nordsøen, saa Støvlen blev fuld af Vand og jeg maa takke min Gud jeg standsedes i Farten ellers havde jeg kunne være istand til at gaae til Bunds i Nordsøen; ligesaa hurtigt altsaa, som jeg satte Benet ud, ligesaa ^{*}71 hurtig trak jeg det nu ogsaa tilbage og havde nu saaledes gjort mig bekjendt med Nordhavet uden at have fløttet mere end een Fod fra Amager; for nu ikke at geraade mere i en lignende Stilling vendte jeg mig mod det store landfaste Tydskland, her var jo dog noget at træde paa; forsigtig skrævede jeg nu hen over Østersøen, Elben, Weser, Mainz og Donau lige ned i en Skorsteen i en af Kongeriget Bayerns Steder. Hvad det var for en By skal jeg ikke kunde sige, thi jeg fik ikke Stunder at spørge Nogen, men trak gesvindt Benet op og satte det nu ned paa den anden Kant nemlig i Keiserdømmet Østerrig ikke mange Mile fra Donau; men her vilde ogsaa min onde Genius, at nogle Damer skulde kjøre i en aaben Vogn paa Landeveien og det lige under mit Been, saa jeg var saa udansk at sætte min sorte sølede Støvle lige ned i skjødets paa en af dem. Jeg hørte deres Skrig, og selv ligesaa forskrækket trak jeg Benet tilbage igjen til Amager.

Saaledes mislykkedes ethvert nyt Forsøg; Skjæbnen vilde nu engang, at jeg ikke skulde forlade Amager, og kjed af dens Luner trak jeg Støvlerne af, fik min Skygge tilbage og søgte at fornye den afbrudte Samtale.

»Nei,« svarede Manden mig, »nu maae vi skilles; min Nytaarsdag tilbringer jeg altid i *Jerusalem*, der vil jeg være endnu i denne Morgen. Lev vel!«

»Og naar sees vi igjen?« spurgte jeg ham, »der var endnu saa meget jeg vilde tale med Dem om, maaskee træffe vi aldrig mere sammen her i denne Verden.«

»Ja gid vi ikke gjorde,« svarede han, »da laae jeg i det lille lune Kammer og var fri for at tradske om i Slud og Vinde. Men vi mødes nok, om ikke før, saa naar De gjør den sidste store Reise med Dødens Extra-Post. Hver nat møde vi hinanden, thi hans Heste ere raskere tilbeens end jeg; han kan i et Øieblik fare Jorden rundt og har altid Passagerer. Tredivetusinde døde hver Nat og ligesaamange fødes; næsten tredivetusind har altsaa medens De gjør Deres Amagerreise, begyndt den store Reise:

Til det ubekjendte Land
Over Skyen mange Mile.

Jeg begyndte at see paa Manden, thi jeg havde ikke troet, at han kunde blive saa sentimental.

»Farvel, unge Mand!« sukke han, »god Lykke paa Deres Reise.« »Iligemaade!« svarede jeg, og saae ham nu hæve Benet og forsvinde som han kom.

ELLEVTE CAPITEL

(Forelæsning af en gammel Lænkehund - Læseren gjør Bekjendtskab med et stort Selskab af to- og fiirbenede Herrer og Damer. - Forfatteren seer med St. Peders Briller ind i Jorden og opdager Helvede. - Fanden i en Skolemesters Skikkelse med Horn i Panden. - Dobbeltgjængeren - En poetisk Person ved Stranden. -)

Den kolde Vind blæste mig skarpt i Ansigtet og fælt tudede Lænkehunden fra den nære Landsby. Jeg gik efter Hylet, thi en uimodstaaelig Kraft drev mig frem. Endelig naaede jeg derhen; alle Folk paa Gaarden sov, men en gammel Lænkehund havde bestaget sit Hundehuus, som et Catheder, og hylede fælt i den kolde Vinternat. Som jeg mærkede holdt han Forelæsninger for nogle unge Hvalpe over Natur-Skjønheder og den gyldne Frihed. Det lod ellers ikke, som Hvalpene hørte synderligt efter den Gamles Hyl, thi de havde hele deres Opmærksomhed henvendt paa to unge Misser, der sadde paa Taget. Jeg kan tænke, at det var lærde Damer, der bivaanede Forelæsningerne.

Baade Luften, og den Gamles Tale var mig for iskold til at jeg kunde holde det ret længe ud her, og da jeg nu mærkede Stalddøren paa Klem, kunde jeg ikke modstaae Fristelsen at træde ind i det lune Huus. En heel Verden aabnede sig for mig. Hvilket broget Selskab af to- og fiirbenede Herrer og Damer omgav mig ikke her. Med Liv og Lethed flød Talen, man gik fra Gjenstand til Gjenstand, Æmnet vexlede bestandigt uden mærkelig Overgang. Det faldt mig ind, som det ofte er gjort naar jeg har været i et stort Menneske-Selskab, hvilket broget Stykke det dog vilde blive, dersom den hele Selskabs-Snak dannede sig til en synlig Væv. Hvilken Afvexling vilde der ikke være! Fra Theater-Recension springer man til Politik og fra denne igjen til ubetydelige Hverdagsbegivenheder, og Alt lige levende, Alt behandlet med lige Interesse, skjønt Overgangene ere umærkelige. Det lod ellers til, at Ingen af Selskabet mærkede min Ubetydelighed, og saaledes kunde jeg da desfriere gjøre mine lagttagelser. - Allerede tæt ved Døren blev jeg i en Krog en ung Kat vaer, der spillede Magnetiseur 74 med en lille Muus, det arme Pigebarn var ganske i hans Kløer; med vellystige Blikke stirrede han paa hende og før jeg kunde komme til Hjælp var hun slugt i et Bid Der kan man see, hvor farlig den dyriske Magnetisme er for unge Pigebørn. Efter fuldendt Mesterstykke traadte den unge Doctor atter frem, og blandede sig imellem det øvrige Selskab. Øverst sad et gammelt Æsel og taledede med to unge Faar om sin Stamtavle. Han var noget stiv i Lemmerne, men det gav ham just en imponerende Holdning. Paa Sværdsiden nedregnede han sin Slægt fra *Sancho Pansas* Æsel, og var ikke lidet stolt af sin berømte Stamfader, hvis Erindring havde overlevet og endnu vil overleve mangt et adeligt Stammetræ blandt de tobenede Mennesker.

»O Deres Excellence!« udbrød det ene lille Faar, »forleden læste jeg et tydsk Skrift, der var dediceret til Deres Stamfader. Jeg troer det var af *Rabener*.«

»Naa!« svarede Æselet, »De mener nok: *Anton Pansa von Manchas* Abhandlung von Sprüchwortern? Ja det er ikke saa daarligt! Manden havde Talent; det er da ellers ikke første Gang min Slægt har været Mæcenas, Gud veed, vi faae Dedicationer nok!«

I Nærheden af Æselet stod en lille Hanekylling, et Slags Junker, der med megen Selvtilfredshed betragtede sine Sporer, som begyndte at voxede ud Skrydede den Gamle lidt for høit, saa istemte strax Hanekyllingen en spodsk satirisk Galen, som en Flok unge Høns, paa Hønsestigens Balcon, tildeelte deres levende Bifald I det samme begyndte det at blive meget levende over mit Hovedjeg saae i Veiret og mærkede to gamle Ugler, der vare i dyb Samtale; havde de ikke ført Sproget i Jamber, vilde jeg have antaget dem for virkelige Mennesker, saa naturligt taledede de. Jeg lærte ellers her, at Fuglene have en ordentlig Stat med et stort Theater, hvor de spille mange af vore meest bekjendte Stykker.

Ja troe mig Søster jeg har svoret paa det,
Det skal i Vinter blive sidste Gang
Jeg abonnerer. - Tænk hvad jeg har døiet!
Tre hele gyselige Schackspears Stykker,
Og to af Holberg. - Alt det gode ligger;
Nu seer man aldrig mere *Deodata*
Og *Laura* med det smukke Springvand i.

75

2den Ugle.

Man burde pibe, tude Directionen;
Men hvad kan jeg som ene Dame gjøre!
Sligt er Parterrets Sag. Men hvem er det?
Studenter kun, ei andet end Studenter,
Der smigre vil for Professorerne,
Den *Oehlenschläger*, denne hersens *Schackspeare*,
Og Gud maa vide hvad de alle hedde.

1ste Ugle.

Hvad siger De om Vaudevillerne?

2den Ugle.

O ja! det er noget man kan lee af,
Der er Satire; men det trætter dog.
Desuden veed jeg af de trykte Blade,
At det fordærve kan den gode Smag. -
Jeg holder meer af *Kotzebue* og *Clauren*,
Men man tør aldrig følge Hjertets Stemme.

1ste Ugle.

Ak tænk Dem mig, der alt i denne Vinter,
Har faaet to af Holbergs platte Stykker.
Jeg vil nok troe, den Tid de først blev skrevne,
Da kunde de jo være ganske gode;
Men nu kan knap min Pige gaae at see dem.

2den Ugle.

Ja har man Lyst engang at see lidt godt;
Saa maa der reises til Provindserne.
I *Kallundborg* gav nys en lille Trup
Hussiterne og *Julius von Sassen*,
Samt *Don Juan*; at sige, uden Sang.

1ste Ugle.

Ja slige Folk maa give gode Stykker,
Hvis ikke bliver deres Kasse tom.
Men vi herinde, som har abonneret,
76 Vi ligge nu i Directionens Lomme
Og maa da døie hvad de unde os.

Men nok af denne Uglesang. - Jeg saae mig omkring og opdagede nu i et Hjørne en stor Forsamling af gamle og unge Gjæs; men de gode Damer snaddrede saadan i Munden paa hinanden, at det var umueligt at fatte Traaden, dog troer jeg de talte om Poesie. - En ung Hest, der var bestemt til Krigstjenesten, havde leiret sig hos dette interessante Selskab, og kastede brændende Blikke om imellem de unge Gjæslinger; en lille en, med et guult Hoved, der til Nød kunde kaldes rødmosset, syntes at have vundet den unge Helts Hjerte. Han gav sig meget af med det Skjønne; vilde være et Slags *Körner*, ja kunde endogsaa improvisere. Paa tusinde Opfordringer at glæde Selskabet med et Impromtu lovede han det, dersom den unge Gjæsling først vilde fryde dem Alle med lidt Declamation.

Beskeden slog hun Øinene ned, og en fim Rødme foer over de blege Kinder; men hendes Fru Moder, en gammel Gaas, nødte det undseelige Barn, der nu declamerede Jeanne d'Ares Monolog med en saa tragisk

naturlig Anstrængelse, at Vandet løb hende ned af Øinene.

Den unge Hest udbrød i entusiastisk Vrinsken, sprang frem paa Bagbenene og improviserede med dyb Betydning til den unge Gjæsling et Digt:

Roserne og Stjernerne.

Jeg veed to Stjerner saa klare, saa blaae,
Deres Lige jeg aldrig paa Himmelen saae.
Jeg veed to Roser, saa smukke for sandt,
Deres Lige jeg aldrig i Haverne fandt.

Nys faldt fra hine Stjerner en Dug saa hed,
De klare Taarer trillede paa Roserne ned,
Da lued' dobbelt herligt de Rosers Skjær,
De Stjerner og de Roser de bleve mig saa kjær.

Ak! kan jeg dem ei eie; ak kan jeg dem ei faae,
Hvad er da alle Stjerner paa Himmels Blaae,
Paa Jorden er ei Blomster, som hine Roser to,
De Stjerner og de Roser, de røvet har min Ro.

77

Han taug og stirrede med Selvtilfredshed omkring sig, for at modtage sin Hyldest; alle Gjæssene, selv de gamle, sloge undseelig Øinene ned; dog snart grebe de igjen Traaden fat, bedømte Alt med deres smaae Hjerner, bagtaledede og vaasede saa godt som i noget Theeselskab. Det var ret lystelig at see, hvorledes det qvindelige Personale kroede sig med deres lange Halse og bildte sig ordentligt ind at være Mennesker, fordi de gik paa to.

Gid jeg nu havde *Cornelius von Tütz's* mikroskopiske Glas tænkte jeg; (enhver erindrer det nok fra *Hoffmanns* Meister Floh), hvorledes at han, efter at have sat det i Øiet, kunde see inde i Folk Alt hvad de tænke. Sædvanligen vare Tankerne det modsatte af Ordene, og man vilde da ofte blive lidt ubehageligt overrasket; dog gad jeg nok her og i hele mit øvrige Liv eie dette Glas.

»Men jeg har jo *St. Peders* Brillen,« faldt mig ind; hvem veed, om ikke de kan have samme herlige Kræfter. Jeg satte hurtigen Brillerne paa, stirrede paa Damerne, Hanekyllingerne, ja selv paa det skrydende Æsel, men det var umueligt at opdage mindste Spor af Tanke. Feilen maa ligge i Brillerne, tænkte jeg, thi det er jo umueligt, at et saa stort Selskab ikke skulde tænke det mindste. Jeg grundede, slog Øinene ned imod Jorden men da lærte jeg snart, at mine Brillen vare endogsaa bedre end *von Tütz's* mikroskopiske Glas. Jeg saae langt tydeligere, end de spanske *Zuheri*, der, som man veed kunne see lige ned i Jorden og opdage Liig og skjulte Skatte jeg saae tvers igjennem Jorden; ja skimtede Bugen af Hvalerne i Sydhavet. - Den hele Jord var mig en stor gjennemsigtig Glas-Kugle; underlig slyngede de klare Metal-Aarer sig gjennem det uhyre Legeme; Vandet brusede gjennem selvdannede Canaler og store glødende Lava-Strømme flød fra *Ætna* til *Hekla*, og fra dette igjen til *Americas* ildsprudende Bjerge. Nu kunde jeg ret see de mange forskellige Jordlag der antyde de store Omvæltninger, vor Jord har undergaaet. Skeletter af Mammuths-Dyr og sære Søehyrer viiste sig rundt omkring; men i hvor broget det Hele var, laae det dog klart og gjennemsigtigt for Øiet. Jo længere jeg stirrede, des flere Gjenstande opdagede jeg; des tydeligere viste det sig. - Midt inde i Jorden var et stort Flammehav, hvori laae en velbebygget og beboet Øe. Det var naturligviis Helvede.

Hvilken Opdagelse! nu glemte jeg alle Jordens Gjæs, det hele Selskab omkring mig; jeg gik ud af Stalden, for paa det store flade Amager at kunne spadserere over en større Strækning af Helvede under 78 mig. Rundtom laae Marker og Skove, Floder og Indsøer. Dybt under mig kneisede den store Hovedstad med sit glimrende Slot, og rundt om stode Kirker, i hvilke berømte Jesuitter holdt Prædiken. - O der var saa meget der vakte min Forundring, saa jeg tilsidst ikke kunde undre mig mere. Alle Landeveie vare brolagte med Proprietair-Hjerner, og rundt omkring stode Milepæle for at vise de Reisende den rette Vei; men Milepælene vare afdøde Mennesker, og jeg kunde i Begyndelsen ikke begribe, hvem disse vare, og i hvilken Betydning de vare stillede der, men saa faldt det mig ind, at det var Bundfaldet af Geistligheden - thi enhver Stand har jo Bundfald - der var gjort til Milepæle, da de *der* ligesom *her*, vise Folk den rette Vei uden selv at gaae den.

Til Venstre laae en mørk Skov, fuld af frygtelige Spøgelser og Plageaander; det var *Samvittigheden*. Her

stode Ruiner af mange berømte Fyrsters Sommerslotte, og om den hele Skov strakte sig en forpestende Mose, der paa det smagfuldste var illumineret med Lygtemænd Nu kunde jeg ellers see, hvor tro *Blumauer* har skildret Helvede i sin *travesterede Æneide*. Alt stemmede overeens, ligefra Træerne, hvor Soldaterne zittre istedet for Espeløv og til Eftertrykkerne, der som store Hunde gjøre Jagt paa Forfatterne for at æde af deres Hjerne.

Der kunde skrives hele Folianter om Flamme-Øen. - Jeg vidste ikke ret hvad jeg først skulde beskue; men da nu Slottet laae mig nærmest under Fødderne bærede jeg først dette med min Opmærksomhed.

Alle Træerne i Slotshaven stode i fulde Blomster; det var nydelige sødtduftende Complimenter. Smigrerne stode i gyldenstykkets Kjoler, som store Solsikker, og saae de lavere Blomster over Hovedet Der var hele lange Bede af Koketter, der straaledede som de skønneste Haarlemmer-Tulipaner.

Hovedtrappen vrimlede af Klienter, der havde gjort nok paa denne jord til at fortjene frie *Entre'e* i Helvede. Jeg gennemvankede med Øiet det store Gallerie. Væggene vare beklædte med herlige Malerier og kostbare Tapeter. Ligesom Fyrsterne have deres Portraiter afmalede i forskjellige Costumer, saaledes hang ogsaa Fanden her i de forskjellige Skikkelser, han har viist sig i her paa Jorden; snart som Munk, snart som Feldtherre, nu Herremand, nu Fattigforstander o.s.v.

Ved Siden hang hans Oldemoder, malet som *Catharina af Medicis*, 79 desuden Slangen fra Paradiis i deilig Pariser Ham, samt flere bekjendte Slægtninger og berømte Djævle *Nero*, *Pizarro*, en heel Deel hellige Inquisitores, *Philip den II* o.s.v.

Der var ogsaa mange, interessante historiske Stykker. *Bartholomæus-Natten*, sagde man havde vundet den store Guldmedallie, *Engelændernes Anfald paa Kjøbenhavn* 1807 var ogsaa ganske fortræffeligt, kun beklagede man at det var et Miniatur-Stykke.

Ved Enden af Galleriet var der en stor Sal, indrettet til Skole. - De arme Skribenter, som her paa Jorden havde skrevet Lovtaler over Folk som ikke fortjente det, sadde som Disciple, spændte paa smaae Pinebænke og maatte construere og analysere deres egne Værker, og hvergang de kom til en Usandhed, dandsede den gloende Jern-Ferie paa de alt mørbankede Rygge.

Hos *Holberg* viser Fanden sig i en Kjøbmands Skikkelse med Horn i Panden, men her havde han paataget sig en Skolemesters. Han saae fæl ud Haarene stode børstede og uredte om det blaarøde Ansigt; Øinene spillede i det Grønne, og den hele Person viste, at han havde hjemme i Pølen. En kold Gysen foer igjennem mig; jeg stod jo lige over hans Hoved, havde nu Glasskorpen bristet, saa var jeg styrtet ned og var bleven spiddet paa hans spidse Horn. Lystig slog han omkring sig med ægte Skiildsord og haltende Vittigheder. Med Eet saae han i Veiret og blev mig vaer, og i samme Nu hævede han sin ene Arm, der forlængede sig til den naaede Glashvælvingen, hvorpaa jeg stod; jeg syntes at føle ham kilde mig under Fodsaalen; mit Blod bruste i Feberhede, i Fortvivelse skreg jeg: »Gud frie mig fra Satans Klør!« og styrtede nu afsted, saa Brillerne nær vare faldne mig af Næsen.

Allerede var jeg kommen et godt Stykke henimod Stranden, da det med Eet begyndte under begge mine Been: »knisk, knask, knisk, knask.« Nu gaaer da Glasskorpen, tænkte jeg, gav mig Gud i Vold og vilde dumpe; men jeg stod stille og hørte en ganske ynkelig Stemme sige: »ogsaa dit eget Jeg kan Du letsindig søndertræde?«

Jeg saae ned til mine Fødder og bemærkede da at jeg stod midt i nogle gamle Potte-Skaar, som jeg endnu mere havde søndertraadt.

»Du stirrer paa mig« begyndte det igjen, »begriber ikke dit eget Jeg. Ja det er den ulykkelige Mangel paa et rigtigt Blik ind i de Gamle. Du har ingen Logik; har ikke studeret Philosophernes Værker. Kjender 80 ikke *Platos* [*][*] [*][*], hverken det absolute eller relative. Lystig flagrer Du Livet igjennem og træder nu paa dit eget Hjerte.«

Nei det var rigtignok lidt mere end jeg havde drømt om, at et Potte-Skaar kunde holde saadan en Tale.

»Kjender Du mig da ikke?« begyndte det igjen, »for tolv Aar siden vilde Du have ømmet Dig, dersom nogen havde traadt saaledes paa mig, som Du nu træder. Kjender Du da ikke dit eget Jeg?«

»Mit eget Jeg!« udbrød jeg ganske forskrækket, og saae ned paa den søndertraadte Potte.

»Veed Du da ikke« begyndte den »at det menneskelige Legeme uddunster saaledes sine Dele, at om syv Aar er dit Legeme et ganske andet end nu. Disse Uddunstninger danne sig igjen til andre Legemer, der spille en ny Rolle i denne evig foranderlige Verden. Føler Du Intet? Ingen Sympathie? - Jeg var dog engang dit lykkelige lille *Barndoms-Jeg*, hvis Lykke Du saa tidt har besungen i rørende Elegier.«

»Umueligt! umueligt!« skreg jeg. »Nei Sandhed,« svarede den »en permanent Sandhed Der kan vel siges

en Deel om den sande Væsenhed; den relative Tilværelse i mig, men hvilket Menneske har begrebet sit eget Jeg? Det Legeme, som Du nu slæber om med, vil maaske om ti Aar spille en endnu mindre Rolle i Verden end jeg har spillet. Her ude ligge baade Kammerherrer, Fruer, Pastorer og andre Personer i ganske forskellige Skikkelser, medens det indre Jeg nu hopper om inde i Byen i ganske andre Legemer. See blot denne lille Linned-Pjalt her ved venstre Side, det var maaskee for tyve Aar siden et deiligt Pigebarn, der satte Byens mandlige Ungdom Griller nok i Hovedet; nu sidder hun i et gammelt Legeme og sukker efter sit Psyche-Liv, der dog nu ikke er andet end denne usle Pjalt.«

Det begyndte at løbe mig rundt i Hovedet; og jeg troer det vilde have gaaet enhver anden ligesaadan, naar han hørte slig en Tale af et Potte-Skaar. Min Beslutning var fattet, i fire raske Spring var jeg denne min Doppelt-Gjænger af Syne, ihvor ynkelig han end skreg efter mig.

Kun tyve Skridt til og jeg vilde være ved Maalet for min Reise. Store lisstykker vare kastede op af Havet og lyste underlig i Natten; Bølgerne nynnede deres gamle Sang, den de alt sang for Aarhundreder siden og legede med den brune Tang, der maaskee sidste Aar stod grøn og blomstrende i Havmandens Urtegaard. I det jeg stirrede saaledes frem for mig, opdagede jeg i Nærheden af Søen en lang sort 81 mandlig Skikkelse der sad paa nogle store Kampestene. Jeg hørte ham halv synge, halv declamere, omtrent som Choret i de Gamles Tragoedier, Bølgerne og Vindene var hans Orchester og jeg - som det lod til - hans eneste levende Tilhører. - Med langsomme Skridt nærmede jeg mig ham medens han Sang.

»Verden er et Perspektiv, Himlen Futteralet,
Maanen staaer som Kikkehul, naar først Sol er dalet.
Aander løbe til og fra, kikke gennem Hullet,
Hele Jorden see de da i Facon af Nullet.
Engang blev jeg meget syg, blev magnetiseret,
Ud af Krop og Futteral Sjælen deserteret',
Kom hiin Side Himlens Blaa, fandt strax Maanens Skive,
Kikket ned, ak hvad jeg saae, kan jeg ei beskrive.
Jorden dreiede sig selv, viste alle Kanter,
Var det skrevet hvad jeg saae, blev det Folianter.
Ak hvor Folk var bitte smaae, selv de raske Fyre:
Skjøndt de reiste sig paa Taa var de som en Myre.
Hist jeg saae en rigtig Krig mellem tvende Stater
Mennesker man leged med, som med Tinsoldater.

»Et glædeligt Nytaar!« afbrød jeg, thi Manden begyndte at interessere mig. Han saae paa mig, ønskede mig det samme, men til min store Forundring førte han hele sin Tale i de samme rimede Vers, hvori jeg først havde hørt ham synge sit Recitativ.

Hvem kunde det være? Ham maatte jeg lære at kjende noget nøiere. Jeg sagde ham mit Navn, vilde fortælle ham om min Fodvandring, men til min største Overraskelse vidste han Alt paa det nøieste. Paa hans Spørgsmaal, hvad jeg nu videre vilde tage mig for da jo Reisen var endt, om jeg vilde vende tilbage eller gjøre et Saltomortale ud i Østersøen, tilstod jeg ham ærlig, at jeg havde største Lyst til at faae et Sø-Eventyr ind i min Reise. Da smilte han ganske forunderlig, og spurgte - at sige altsammen paa Vers - om jeg ikke ligesaa gjerne gad have et Eventyr fra Havets Bund; Skjøndt jeg rigtig nok ikke vilde træffe Meget der, som ikke var mig bekjendt her paa Landjorden. Jeg yttrede ham min levende Interesse for at faae Nyheder fra det andet Element; han smilede, bød mig sidde ned, i det han snakkede om at Posten kom vistnok ikke de første ti Minutter; jeg begreb 82 ikke et Ord; Manden blev mig mere og mere uforklarlig; endelig begyndte han da sit Eventyr, som rigtignok forekom mig noget af det forunderligste af Alt hvad der endnu var mødt mig paa min Amager-Reise. Hvad Resultatet blev, fik jeg siden at vide.

TOLVTE CAPITEL (Dykker-Klokken.)

Det var i Aaret - - ak! nu kan jeg Aaret ikke huske;
Men Maanen skinnede ret smukt paa Træer og paa Buske.
Vor Jord er intet Paradiis; som Praas tidt Lykken lyser;
Om Sommeren man har for hedt, om Vinteren man fryser.

At melde i en Elegie, hvor tidt vi her maae græde,
Det nytter jo til ingen Ting, kan ei en Christen glæde.
Det var i Aaret, som De veed, jeg ei kan rigtig huske,
Jeg gik om Aftenen en Tour imellem Krat og Buske;
Det hele Liv stod klart for mig, men jeg var ei fornøiet;
Dog muligt var det Nordens Vind, som fik mig Vand i Øiet.
En Tanke gik, en anden kom, og, for mig kort at fatte,
Tilsidst jeg paa en Kampesteen mig tæt ved Havet satte.
I Ilden er der lidt for hedt, paa Jord, som sagt, man fryser,
Og stige i en Luft-Ballon - - nei! nei! mit Hjerte gyser;
Dog mueligt at paa Havets Bund i sikkre Dykker-Kløkker
Sit Liv man paa Cothurner gaaer, og ei, som her, paa Sokker.
Saa tænkte jeg, og Reisen blev til næste Dag belavet,
(I Dykker-Kløkker, som man veed, kan vandres gennem Havet).
- Af klart Krystal var Klokken støbt, de Svende frem den trække,
Tilskuere paa Kysten stod, en lang, en broget Række;
Snart var det Hele bragt i Stand jeg sad saa luunt derinde,
Nu gled da Snoren, Tridsen peeb, jeg blev saa sær i Sinde, -
For Øiet var det sort, som Nat, og Luften pressed' saare,
Den trykkede som Hjertets Sorg, der lettes ei ved Taare. -
Det var, som Stormens Orgel slog - jeg kan det aldrig glemme!
Som naar i Ørknen en Orkan med Rovdyr blander Stemme.
- Men snart jeg blev til Tingen vant, og dette saae jeg gjerne;
Høit over mig var ravne-sort, det bruste i det Fierne.
Der Solen stod saa rød og stor, men ei med mindste Straale,
Saa at man uden sværet Glas »ihr' Hoheit« kunde taale.
Mig syntes Stjerne-Himlen hist i sin Studenter-Kjole
Lig Asken af et brændt Papir, hvor Smaa-Børn gaae af Skole.
84 - Rundt om mig klarede det op, jeg hørte Fiske bande,
Hver Gang de paa min Klokke løb og stødte deres Pande.
Men Skjæbnen, ak! det slemme Skarn, misundte mig min Glæde,
Og som en Sværd-Fisk var hun nu ved Klokkens Snoer tilstæde,
Og hurtigt gik det: »klip! klip! klip!« rask skar hun Snoren over;
Der sad jeg da i Klokken net, dybt under Havets Vover.
Først blev jeg hed, saa blev jeg kold, saa lidt af begge Dele,
Jeg trøstede mig; Du kan kun døe, see det er her det Hele.
Men Klokken sank dog ei endnu, den drev paa Havets Strømme,
Jeg lukkede mit Øie til, og lod saa Klokken svømme.
Den foer, ret som med Extra-Post, vist sine tyve Mile,
»Und immer weiter, hop! hop! hop!« foruden Rast og Hvile.
Een Time gik, der gik vel tre, men Døden kom dog ikke,
Saa blev jeg af den Venten kjed, og aabned mine Blikke.
Ak Herreje! ak Herreje! Hvad saae jeg dog paa Bunden!
Den første halve Time jeg som slagen var paa Munden. -
Dybt under mig var Bierg og Dal med Skove samt med Byer,
Jeg Damer saae spadsere der med store Paraplyer. -
Hist laae en Skov, halv rød, halv hvid, af deilige Coraller,
Som Frugter hang paa Grenene purpurne Muslingskaller.
Smaa-Piger gik paa Gaderne med Shawler superfine,
Da randt i Tankerne mig strax *Agnete* med *Undine*.
Hist stod en Mængde lærde Folk, som saae paa mig med Kikkert,
Et Luft-Syn eller en Comet jeg forekom dem sikkert;
Og nu med eet de springe op i Veiret mod min Klokke,
Dog rundt omkring mig saae jeg kun en Mængde Fisk sig flokke.
Man sprang, man kom, men Fisk det var, Makreler, Torsk og Flynder;
Tilsidst jeg Tingene begreb, som her jeg nu forkynder.
Naar Fisken rører Havsens Bund, den gaaer som vi paa tvende,
Men stiger den syv Favne op, den bli'er en Fisk behænde.
Da Sligt jeg saae, blev jeg saa sær jeg hørte Hjertet banke,
Og i mit Hoved kom, maaskee, den lidt bizarre Tanke,
Om ligerviis ei Mennesket, som hist paa Jord spadserer,
Naar han i Himlen trækkes op, som Flynder debuterer.
Thi naar vi see paa Tingen ret, vi ere Fisk i Grunden,
Den hele Luft er som et Hav, og Jorden er jo Bunden.
Med eet min Klokke ned ad foer, den blev for tung for Vandet.
85 Og som *Münchhausens* Hest den hang paa Klokke-Spiret strandet.

Dernede holdte Vandet op, det hvilede paa Buer,
Vand-Piller bar det hele Hav - (Det Syn endnu jeg skuer).
Den Vægter trak mig ved mit Been, saa jeg gled ud af Klokken,
I Taarnet løb nu Alle op, og jeg stod midt for Flokken.
Man følte paa mig, undred sig, men snarlig man opdager,
Jeg var et ægte Menneske; slemt stod nu mine Sager. -
De raadslog', ak! tilsidst paa Fransk udbrød et mandligt Væsen,
(Tilgiv at jeg for Rimets Skyld ham maa berøve Næsen):
»Du er den første, som til os vi levende saae vandre,
Nu kan Du see at Torsk og Sild er meer end Du og andre.
Frygt ei at vi vil æde Dig, nei Ingen her det lyster;
Først naar vi gaae fra Dybet op og søge Landets Kyster,
Os smitter eders glubske Sind, vi æde da vor Næste,
Som fordum eders Adelsmænd og de catholske Præste.
Døe maae og skal Du, det er vist, selv om Du Guld kan græde,
Thi ret paa canibalsk Maneer hist oppe I os æde.
Ha! Hævn er sød. - Vi har en Flod som bruser frem med Torden,
Den kaldes *Lethe* her til Lands og kommer ned fra Jorden;
Der skal Du ned, hver Draabe der har Himmelen forbandet,
Tidt har den næsten druknet os, som dog er vant til Vandet!« -
Han taug, - og nu lød der et Brøl, saadan å la *Spontini!*
En Hvirvel fuld af dyb Effekt, som Skadens af *Rossini*.
Soldaterne fra Vagten kom, her stod jeg som en Synder,
Min Dommer sagde mig Farvel og gik - (det var en Flynder).
- Nu blev jeg ud af Byen ført, fulgt af en talrig Skare;
Een peeb, een skreg, de Gamle græd og bad: »Gud os bevare!«
Snart var jeg ved det store Maal, man bandt mig Been og Hænder,
Jeg blev saa kold, en Tappenstreg slog alle mine Tænder.
Men det var kun et Øieblik, snart kom min Ro tilbage,
En herlig Hvile ventede paa mange tunge Dage.
Vort Liv er kun en Morgendrøm, hvori vi tidt maae græde;
Er Natten endt, vi vaagne skal til Livets bedre Glæde.
Paa Jorden savner ingen mig, jeg stod jo der saa ene,
Bruus derfor, Elv, din vilde Strøm hen over mine Bene.
Jeg saae hvor Floden rullede fra Klippens dybe Hule;
Med broget Skjær de Bølger steeg, de hvide var og gule.
Dog længe stod jeg ei paa Land, barsk tog man mig i Frakken,
86 Og hovedkulds i Floden ned jeg styrtede fra Bakken.
Igennem Vandet vidste jeg bestemt jeg maatte fare,
Dog følte jeg til intet Vand - (at sige af det klare).
Paa Bunden laae jeg taus en Stund, slukt var ei Livets Kjerte,
Jeg laae i deiligt blødt Papir og lugted Trykker-Svæerte.
Ved alle Recensenter! ja ved alle hæse Krager!
Den hele Flod, det saae jeg nu, bestod aftrykte Sager.
Leiligheds-Vers i alle Sprog, Tragoedier, Romaner,
Lovtaler, Krøniker med meer; kort, lidt for alle Ganer. -
Paa Flodens Bund jeg mærkede til nogle skarpe Kanter,
Og fandt da at her brolagt var med lærde Folianter.
Boghandlere - at sige Skrog - som Fiske flød i Vandet,
Og Søsyg blev jeg, som jeg ret beskikkede eet og andet. -
En Time gik - man trak mig op; jeg kan det ei beskrive,
Hvor alle nu som Stene stod, fordi jeg var i Live.
»Et Underværk! en hellig Mand!« saa raabte alle Munde.
Man faldt paa Knæ jeg bukkede, saa godt jeg Stakkel kunde.
Thi Fod og Haand jo bundne var, men snart min Lænke springer,
Og som en Helt i høi Triumph man mig til Byen bringer.
Man snakkede nu ud og ind, som jo Enhver kan vide,
Tilsidst to Dommere kom frem, saa livlige, saa blide.
»En mægtig Haand beskjærmer Dig,« saa taledede de begge,
»Sligt alt vi anede den Gang vi saae dig i din Snekke;
Men nu vi see det tydeligt, hver Mand vil om det rime,
At i det ægte Vand Du var lyslevende en Time!
Bliv her hos os, ifald Du vil, hvis ei, vi paa vor Snekke,
Naar Du det ønsker, bringe Dig til Dine Brødres Række!«
Glad blev jeg, som en Candidat der venter *Non*, den Stakkel!
Men faaer et *Præ*, o søde Fryd! - Alt var som et Mirakel.

Jeg loved ham at blive der som Gjæst i nogle Dage,
Men siden vilde rigtignok jeg allerhelst tilbage. -
Man viiste mig den hele Stad, dens Kirker og dens Slotte,
Musæet havde mange Ting, som kunde Øiet gotte.
Langs Væggen stod opstillet smukt, i militairisk Orden,
Hver druknet Pige eller Mand, som fordum gik paa Jorden.
Her *Olaf Trygvesson* jeg saae, der *Sappho* med sin Lyre,
De vare stoppede ud med Tang, og holdtes meget dyre.
Theatret vel var uden Tag, dog sad man luunt derinde,
87 Træk, Regn og Slud allene kom ved visse Norden-Vinde.
Korsridderne man spillede (det overalt behager).
Til Efterspil: *Kong Salomon og Jørgen Hattemager*.
Jeg i Parkettet Damer saae fra alle Nabo-Byer,
Som bar paa Hovedet, for Regn, uhyre Paraplyer.
Smaa-Herrer recenserede, rask løb de bitte Tunger,
Men gjennem Klæderne jeg saae, de vare Torske-Unger.
Til Aften-Thee *et cetera*, jeg indbudt blev med Ære,
Her saae jeg Byens Skjønne ret og kunde meget lære;
Een talte kun om Pynt og Stads, selv var hun meget broget,
To Andre førte lærd Dispyt, det klang som Sanscrit-Sproget.
Een brugte mange franske Ord, og trak dertil paa Næsen,
Undskyldes kan det, thi hun var nys sluppet fra Francaisen, -
Een med sin Tunges Ragekniv barbeerte Folk i Nakken, En Anden maalte Mandens Værd, som Klædet var i
Frakken;
- Sølv-Lamper hang paa hver en Green i Havens Buegange,
For Fugle hang Snuus-Daaser der, og spillede smukke Sange. -
Jeg gjennem Havet Maanen saae, ei bleeg, nei grøn som Sivet,
Da kom en Mø, det var en Aal, saa slutter jeg fra Livet.
Hun havde ret studeert Petrark, og sukkede Sonetter,
Rundt om os blev det mere lyst ved Øinenes Rakter.
»Gaa ei tilbage,« sagde hun, »bliv her, tøm Elskovs Bæger,
Hist ændses ei dit lille h med sine tvende Streger.*
Hør hvad jeg spaaer: gaaer Du derop og vover Vers at lave,
Da venter dig kun Skjænd og Stød, tilsidst en sulten Mave;
En Plage-Aand vil følge dig og nøde til at skrive,
Men troe Du mig, din Digter-Krands vil kun af Tidsler blive.
Vær min! siig, Du er *Kotzebue*, som *Sand* tragoediserte,
Hvad eller skriv Fortællinger af *Clauren* excerpeerte;
Jeg lafontainisk elsker dig - Farvel! jeg gaaer at græde.« -
Nei, tænkte jeg, nu maa Du op, hun skræmmede din Glæde;
Vel har jeg ingen Frænder hist, og let jeg kan forsage,
Dog Himlen staaer med Stjerner smaae, som før i bedre Dage.
Lad Verden smile fornemt kun ad Barnets gyldne Drømme,
Før *Socrates* sin Himmel vandt, han maatte Giften tømme.
Men planter jeg kun Tidsler hist, Gud veed, det gjør saa Mange,
* 88 Bør ogsaa Tidsler krandsse mig for mine slette Sange.
Farvel Du Hav! - Hist for en Stund dog glattes Sorgens Rune
Ved *Nannas* barnlig fromme Sind, ved *Jettes* Vid og Lune.
Tilbage-Reisen blev bestemt ved aarle Morgenrøde,
Skjult laae det dog i Skjæbnens Bog, hvad end mig kunde møde.
Det hele ædle Publikum sig spændte for min Klokke,
Madamer, Fruer, Frøkener, ja hele Jomfrue-Flokke,
Og Cavalerer, ja min Tro! en deilig broget Vrimmel.
Igennem een af Pillerne man steeg til Havets Himmel.
Aborren var min Adjutant, den er lidt krum i Ryggen,
I Nyt han var fra Top til Taa, kun slidt var Hatte-Skyggen.
Syv Favne var tilbagelagt, thi hurtigt frem vi fore,
(Tillad jeg bruger her en Stump af *Bürgers Leonora*):
»Ha sieh! ha sieh! im Augenblick, hu hu! ein gräszlich Wunder!«
Al Fiske-Pynten, »Stück für Stück, fiel ab wie mürber Zunder.«
Rødspætter, Flynder, Sild og Torsk, samt Hornfisk og Makreler
Nu skyde Klokken frem i Hast, dem ædel Drift besjæler.
Jeg kom i Land, bød dem Farvel, min Taare randt paa Kinden,
Dog beed en Aal mig i mit Been - (det var vist Elskerinden).
Her staaer jeg da. Den kolde Vind mig skarpt om Øret blæser.
(Jeg haaber, ingen spiser Fisk, som dette *Carmen* læser.) -

TRETTEENDE CAPITEL

(Dødens store Extra-Post kjører over Amager. Læseren gjør Bekjendtskab med enkelte af Passagererne. - Vandmanden. - Ende paa Reisen.)

Saasnart den poetiske Herre havde endt sit Eventyr, gjorde han en comisk Bøining for mig, jeg takkede for den Fornøielse, han havde forundt mig: bad tillige at han dog vilde sige mig sit Navn og sin Forretning, forat jeg kunde vide om han var et virkeligt Menneske, eller blot en poetisk Reflexion. Han vilde begynde at tale, da klang der et Posthorn i Nærheden; med et Glædes Udbrud sprang han op og mere fløi end løb henimod det forunderlige Kjøretøi der nærmede sig. - Sex Beenrade af fiirbenede Heste, der sprudede klare Ild-Funker, trak en uhyre Post-Vogn med vistnok nogle tusinde Passagerer. - Det var alle de Mennesker, der i denne Nat havde forladt dette Liv. Der vare Folk fra alle Verdens Hjørner. Grønlændere og Pariserinder; Italienerne og Kamschadaler, imellem hverandre. Paa Forsædet sad den lange, magre Død som Postillon og grinede fælt med sin brede Mund i Maaneskinnet. - Over Skulderen hang et stort Jægerhorn, som han af og til stødte i, og om den nøgne Dødningpande flagrede en hvid, alenlang Nathue hvori han havde stukket en dunkelgrøn Cypres-Green som Seierstegn. Med eet holdt han stille. Hvilken Surren og Murren var der ikke, alle Passagererne snakkede i Munden paa hinanden, og hver i sit Tungemaal, men alle paa Vers, kun med et forskjelligt Versemaal efter deres særegne Character. Jeg begyndte at faae en Anelse. Jo den var ganske rigtig; min poetiske Person gav mig et Nik, hoppede ind i Vognen til nogle nysselige Pigebørn, Skade at de vare saa blege, og snart mærkede og hørte jeg da at Personen var druknet paa Søen denne Nat og havde derfor, som et fredeligt Spøgelse, sat sig ved Strandbredden til den store Extra-Post kom, for at han med denne kunde komme over Grændsen. At de alle taledes Vers, begreb jeg snart, det var det første Skridt ind i aandelig Fuldkommenhed I det jeg saae paa dem, kom der to qvindelige Spøgelser løbende alt hvad de kunde efter Vognen. De havde sværmet formeget denne Nat, forglemt Tiden og vare nu bange for ikke at slippe 90 hjem til Hanegal. Meget vemodigt bade de om at kjøre med som blinde Passagerer og Døden tillod dem at hænge bag paa. Derpaa vendte han sig til mig og bad mig være saa god at skynde mig lidt, for han havde ikke Tid at vente.

»Om Forladelse!« afbrød jeg ham ganske forskrækket og sprang et Par Skridt tilbage, »jeg skal ikke endnu have den Fornøielse at kjøre med.«

»Naa! naa! bliv kun ikke bange« sagde han, og forsøgte paa at sætte et mildt Ansigt op, men det klædte ham slet ikke; »nu mærker jeg først hvem De er. Stakkels Knøs,« vedblev han efter en lille Pause, »det gjør mig ondt for Dem; troe jeg seer længere med mine tomme Øienhuler, end De med begge Deres levende Øine; kom kun herop i Vognen, det skal ikke fortryde Dem.«

»Ak nei - - min Reise er ikke færdig,« svarede jeg, og gjorde atter et dybt Buk for Døden.

»Stakkels Menneskebarn,« svarede han, »hvad Glæde venter Du Dig, den korte Tid Du endnu seiler paa Strømmen. Uhrets hurtige »dik, dik,« det er ogsaa Livets; det er Tidens store Mølle, der ved ethvert »knik, knik«, knuser et Menneske-Hjerte. Nu eller siden, hvad gjør det,

*Truditur dies die,
Novæpergunt interire Lunæ.**

Alt er det samme; jeg vil kun gjøre din Plage kortere. See endnu engang med dine Himmel-Briller ud over Jorden, maaskee kan Du endnu faae andre Tanker.«

Uvilkaarligt stirrede jeg fremad gjennem *St. Peders* Briller. Det var forunderligt, hvor min Synskreds udvidede sig. Jeg saae ud over, næsten en halv Verden og det forekom mig, som stirrede jeg kun ind i *Blankensteiners* Boutik med al sin Nürnberg-Stads, hvor alle Marionetter og Gliedermänner ved en skjult Traad vare satte i en bestandig Bevægelse. Hver larmede paa sin Maneer; den Ene som den Anden. Hist stod en Helgen med en deilig Papirs-Glorie, her vare silkeklædte Pariser-Damer med fine Pap-Hoveder. I en stiv beskaaren Allee omfavnede to Personer hinanden; jeg tænkte paa *Chodowiekis* Tegning, * 91 og vidste da nok at det var Venskab. Sorgens sorte Spyfluer fløi saavel under den Riges maledede Lofter som under Armodens røgede Bjelker; og paa det lille Skridt mellem Vugge og Grav, knuste Broderen det bankende Broderhjerte. Lystig gik Tidens store Mølle, »knæk, knæk,« og styrtede alle Pyramider og stolte Babeltaarne.

»Nu Barn!« begyndte Døden igjen, »har Du betænkt Dig? Kast nu et lille Øie ind i Vognen. Du faaer broget Reiseselskab; see Dig kun omkring, men vær hurtig, naar Hanen galer gaaer det fort i susende Galop.«

»Kjør bare ikke, medens jeg staaer paa Vognen,« bad jeg, der kunde jo let spilles mig et slemt Puds. Det var dog noget voveligt at klattre op, men hvad gjør ikke som før er sagt, en Forfatter for sin Læser. Jeg vovede et Forsøg, besteg Vognen og traadte ind i en heel lille Verden.

Lystige Børneklynger, Ynglinger og Piger, Oldinger og gamle Matroner, hentede fra alle Riger og Lande omgav mig. Hver taledede, som sagt, i sit Versemaal; Heltene havde valgt Hexametret, den simple Pøbel brugte derimod den tifodede Jambe. De lystige Passagerer jubledede i raske Dithyramber og de gamle stive Damer taledede Fransk paa velklingende Alexandriner. Nærmest ved mig sad der en tyk feed Aand overalt behængt med Spisesædler; jeg antog ham for en rig Restaurateur, men da jeg nærmere betragtede Personen, mærkedejeg at det var en tydsk Boghandler der trancherede og forkortede Forfatteres Værker, for med Godtkjøbs Udgaver at spække sin Pung. Neppe havde jeg hilset Manden, før han opvartede mig med en af sine poetiske Spisesedler, der frit oversat lød omtrent saaledes:

En Suppe kogt paa de homerske Helte,
(Hver Bolle er en Knøs med Sværd ved Belte).
Et Sørgespil halv stegt, og halv i Blod,
Fortællinger af *Spiesz*, som Peberrod
Et Stykke Flesk af *Hamlet* kogt med Ærter,
Og som Desert, det sidste Suk af *Werther*.
Lidt Blomster Nyn, Nordlys og Sphære-Klang;
Æg *Reisers* Høne gav da *Blasen* sprang.
Vand faaer man frit, det bedste som man haver
I *Flyve-Blade* og i *Nytaars Gaver*,
Fransk Suppe kogt paa en pindarsk *Pæan*;
92Lidt *Pærevælling* af en ny Roman.
Den hjerte *Leonore* og *Leander*,
En Koldskaal, god mod Elskovs Salamander.
Boeuf af en *Recensent* med pebret Kraft,
Lidt Pressesylt af *Falstaff* og af *Saft*.
Et *Hexameter* gjort i Carbonade;
Tre *Aphorismer* stødt til Marmolade.
Et Hjerte-Suk i Vers som ei forstaaes,
Naiviteten stegt som Mortensgaas.
Den lille Peder, *Natas*, *Galgemanden*,
Id est: en tydsk Ragout paa selve Fanden
Agnete og *Undine*, Fiskemad
Et Sørgespil, kogt paa en Helterad.
To Sølvvinger friske, himmelsøde,
Kogt hen i Roser og i Morgenrøde.
En *qvindlig Recensent*, udstoppet som en And,
En *Røver* syltet for en Dame Tand
En Kage sød, der smelte vil i Munden,
Af *Lafontaine* lavet og opfunden.
Et Smertes Piil med Sød - Vers af *Petrarc*
Tre Flasker Aand af *Schillers* Jeanne d'Arc.

Spisesedlen blev mig lidt for lang, jeg vendte mig derfor til den anden Side, her sad en gammel Lærd og betragtede en Loppe i Mikroskop, saasnart han blev mig vaer begyndte han strax en meget ziirlig latinsk Tale i asklipiadæiske Vers, hvis Indhold jeg her vil meddele i dansk Prosa.

»Betragte vi disse smaae uskyldige Skabninger,« begyndte han, »kunne vi ikke andet end misunde og tillige beklage dem. De vise os, at de besidde Aand og Smag, i det de helst dvæle hos det smukke Kjøen. Men hvad vinde de ved deres Vedholdenhed og Kjærlighed? kun Forfølgelse og Død Det har tid undret mig, at ingen sentimental Digter har i et elegisk Udbrud ønsket sig i en af disse smaae uskyldige Skabningers Sted, for saaledes at finde Døden for den Skjønnes Haand Kun kort er deres Blomster-Liv, de komme ikke til nogen synderlig Udvikling: de fødes, forfølges og myrdes. Skulde dette vel være deres hele Bestemmelse. Nei! flere Philosopher antage jo at Dyrene ere udødelige, og de maae ogsaa være det. Skulde disse uskyldige 93 Smaae alene være skabte til Had og Forfølgelse. Dette Spørgsmaal har jeg i levende Live ofte været tilsinds at ville besvare; men da jeg ikke havde Leilighed til at studere *Hegel* og de nyere Philosopher saa nøie, at jeg kunde skrive denne lærde Afhandling med al den Utydelighed og Spidsfindighed, som det sig hør og bør, udsatte jeg det altid; nu vil jeg med egne Øjne kunne see det store Experiment, som kan sætte En Griller nok i Hovedet; thi tænke vi os den store Masse der har existeret fra *Evas* Tid, kan vi ikke andet end beklage de arme qvindelige Engle i Evigheden; thi rimeligt er det jo, at de ogsaa der holde sig til det smukke Kjøen, men

maaskee, som jeg troer, gjør de et saa stort Spring i aandelig Cultur at de spille et Slags *Cicisbeo*, kaste de brune Kjoler og iføre sig røde, for saaledes med denne levende Farve desmere at stikke de foeminine Engle i Øinene og gjøre deres Lykke!«

Jeg saae paa Manden og hans hele Omgivning, og mærkede da nok, som alt *Tommeliden fra Sirius* sagde mig, at man ikke ved Døden strax gjør noget Saltomortale i aandelig Fuldkommenhed De menneskelige Naragtigheder, Feil og Ufuldkommenheder ville endnu en Tid hænge ved det aandelige Jeg, naar det alt svæver over de første Egne hiin Side Graven.

En rank qvindelig Skikkelse, i hvis Ansigt lyste den inderligste Æmhed og Kjærlighed, tiltrak sig min Opmærksomhed; det var en Moder, som denne Nat var død af en epidemisk Sygdom, kun nogle faae Skridt fra hende sad hendes kjære lille Dreng, der nogle Timer senere var fulgt efter. Længselsfuld strakte hun Armene efter ham; endnu tonedede Barnets fromme Trøst ved hendes Dødsleie, da han med Livsflamme i Hjerte og Øie trykkede Moderens Haand i den fattige Hytte.

Græd ei Moder, ellers dør du jo,
Lægges ned i Jorden, som min Fader,
Gaae dog ikke fra mig begge to;
Jeg dør med naar du mig reent forlader.
Hele Verden er jo dog saa smuk,
Og her er saa mange, mange Glæder.
Hvis vor Herre hører dine Suk,
Kan han blive vred fordi du græder.

94

See paa Ruden fryser Blomster smaae!
Træer og Soldater kan jeg kjende.
Vil du bare her ved Ovnens staae,
Skal du see, hvor deilig det kan brænde.
Ildpaladser staae i Tørvens Glød,
Ridderborge, Skyer, smukke Sole.
Moder, korn og sæt dig paa mit Skjød,
Skal du see de Smaa-Børn gaae af Skole.
Jeg vil tage Bedstefaders Stok;
Hyp min Hest! - O den er slem at ave.
Smeld, min Pidsk. See saa! nu gaaer den nok.
Jeg vil ride over Bjerg og Have;
Kommer snart igjen med Sølv og Guld!
Moder, tænk dig vores store Lykke.
Hvor en Fattig skal faae Posen fuld,
Og *Mads Lund* vil dandse paa sin Krykke.

Men du græder, - jeg vil blive her!
See dog ud, hvor Stjernerne sig tænde.
Evig Juul der vist i Himlen er,
Derfor skal de mange Lys nu brænde.
O de søde Englebørn dog hist!
- Thi hos dem er der jo ingen slemme? -
Smukke Julegaver faae de vist,
Troer du, at vor Herre os vil glemme?

Saaledes trøstede den Lille, til ogsaa hans Stjernes kud lyste paa den natlige Himmel.

Lykkelige Barneverden med dine glade Drømme; da Himlen hvælver sig over os, som det store, evige Juletræ med alle sine glimrende Lys, dem den gode Gud tændte for Fattige og Rige i sin store Børneflokk Men vi blive ældre, vi blive fornuftigere, da er det ikke Himlens glimrende Julelys; nei, uhyre Kloder med - sandsynligviis - Smerte og Taare, Elendighed og Daarskab som paa denne Jordklode.

Nærved mig sad der et hæsligt guulbruunt Spøgelse, det var en gammel Gnier som Døden for en Times Tid siden havde slæbt bort fra Pengekisten; ogsaa han stirrede op mod den deilige Himmel og 95 strakte de lange Knokkelfingre i Veiret efter de mange Sølv- og Guld-Skillinger Stjernerne syntes ham. Hu! hvor mindede de ham ikke om hans kjære Mammon, det han selv havde piint sin Sjæl og sit Legeme for at erhverve, og nu var han evig skilt ved det; langt fra det, som fra Guds Himmel med alle de funklende Stjerner.

»Par diable !«skreg en gammel Mandsling, det var en tydsk Greve, hvis Godser laae i Maanen, »par

diab!e! at lade mig kjøre med den store *Diligence* mellem al anden *vulgaire, hé bien Monsieur!* lad dog *les nobles* sidde sammen. *Par mon honneur! je marche à pied.*«

»Jeg skal nok placere dig,« svarede Døden og tog *le noble* i Nakken, satte ham bag paa Vognen mellem de to qvindelige Spøgelser, som han overdrog den Forretning at holde ham i Ave, dersom han gjorde sig for meget ud til Beens.

»Nu! har De ikke snart betænkt Dem?« spurgte Døden mig, »hvad tøver De efter? troe mig, der voxer hverken Guld eller grønne Skove for Dem i denne Verden. De har et stort Godmodigheds Organ og det er en Skive, hvorpaa Verden afskyder sine Pile, uden at bryde sig om at de mueligt saare Hjertet. Tidt vil De blive miskjendt; man vil - dersom De gaaer frem paa Forfatter-Veien - lægge en Betydning i Deres Ord, De aldrig drømte om. Snart vil De dog, som en sygelig Skrantning længes efter den store Extra-Post for at rulle bort fra en Verden, hvor man kunde leve saa herlig, men hvor den ene piner og plager den anden. Følg mig! Deres bedste Drømme vil dog gaae i Skuddermodder, det er et Babeltaarn, der styrter og knuser dit eget Hjerte.« Jeg blev ganske melancholisk stemt.

»Nu hvorlænge vil De betænke Dem?« spurgte Døden; »meget længe har jeg ikke Lyst at vente.«

Jeg grundede, det var jo ogsaa et meget vigtigt Skridt; da goel Hanen i det samme, og hui, hei! brusede Døden bort med alle sine Passagerer.

Tiden maa nu lære mig, om det var til mit Held eller min Plage jeg betænkte mig saalænge.

Jeg stod tæt ved Strandbredden; nu var jo min Amager-Reise forbi og aldrig havde jeg følt en mere levende Lyst til at reise. Da opdagede jeg en Baad i Nærheden. »Hvad om jeg satte mig i den,« tænkte jeg, »og gjorde en Reise over til Saltholm, det kunde jo være ganske interessant at ende med et Søe-Eventyr.« Med samme Følelser som *Crayon* forlod America og seilede over Verdens Havet, med 96 samme Følelser vilde jeg ogsaa forlade Amager og seile over til det anachoretiske Saltholm. Endnu en Gang kastede jeg et Blik tilbage over Kjøbenhavn; hele Luften var formørket, det saae ud som det skylregnede, men da jeg, gjennem *St. Peders* Brillen nærmere betragtede det, mærkede jeg at det var bare Nytaars Ønsker; da tænkte jeg paa mig selv, som vist ikke fik mange af disse og for ikke at være Stedbarn kom jeg med:

Nytaarsønsker til mig selv for hele Livet.

O gid - (ja jeg ta'er Munden fuld,
Man faaer jo lige meget) -
Jeg snart maa faae tolv Tønder Guld,
Men Guld, som er mit eget.

En deilig Brud, ja hille den!
Det er det bedste Stykke!
Thi ak! døde hen som Pebersvend,
Nei fy for en Ulykke!

Ni ægte Venner! - nei kun tre,
Ni kan der aldrig være!
En Fremtid uden Vok og Vee,
En Digterkrands med Ære.

En god Forstaaelse med Gud
Og alle Recensenter;
Samt naar tilsidst mit Lys gaaer ud,
Man mig til Himlen henter.

Rask sprang jeg nu i Baaden; saae i Aanden allerede Undiner og andre Madammer, stødte fra Land, men i samme Øieblik fik baade jeg Og Baaden saadant et Puf, at jeg nær havde vendt Benene i Veiret. Forskrækket saae jeg omkring mig; da stod der en gyselig *Rosmer Havmand* i Vand til midt paa Livet og havde slaaet en Kloe i Baaden; Manden saae gyselig ud; hele Hovedet var, istedetfor med Haar, besat med Penneposer der strittede ganske forskrækkeligt og istedetfor Skjæl var hans lange Hale smykket med en uhyre Mængde Rygge af Bøger, hvorpå man kunde læse disses Titel.

»De har,« udrød Manden, »kaldet Deres Bog; *Fodreise til Østpynten af Amager*, og nu vover De at gaae længer!«

Det foer mig iiskoldt ned af Ryggen, thi nu mærkede jeg at Vandmanden var ingen anden end en Recensent.

»Deres hele Reise,« vedblev Manden, »er et Chaos af forvirrede Ideer, opkogte Reminiscenser og i det høieste et mislykket Eventyr; var det endda en mislykket Roman, men et Eventyr er en Chimære, som ikke eksisterer i Livet.«

»Og mig forekommer det dog,« svarede jeg, i det jeg trak mit Modsorgan ved Haaret for at faae det større, »at det menneskelige Liv, Aanden som lever og virker i os er det saare meget beslægtet; kunde vor Sjæl med alle sine Følelser og Ideer levende afpræge sig paa Papiret, da vilde man faae det underligste Eventyr, der endnu var læst. Fryd og Smerte, Fornuft og Vildfarelse danne de store Capitler og gjennem det hele gaaer der, som i Eventyret, en uudgrundelig Traad. Her sniger just den værste *Don Juan* sig om og myrder Uskyldigheden; her bygger Phantasien sine stolte Babeltaarne, hvorfra Tanken, som en vinget Cherub, svinger sig op i det Uendelige.«

»O snik snak!« sagde Manden. »Her vil jeg nu ikke recensere Dem, men med det første vil De paa Tryk høre fra mig, naar De seer en *uforskammet* Recension, saa kan De vide den er fra mig.«

»O Gud hjælpe mig! det er bestemt min lærde Amagerkone der har forklædt sig,« sukkede jeg. »Men Kjære viis dog Skaansel mod en ung begyndende Forfatter! Siig mig Feilene! Giv mig Grunde ...;«

»Grundel!« svarede han, »naar har De hørt at Folk af min Race give Grunde ? Gaae i Land, snart skal De høre fra mig.«

I samme Øieblik slog han mig med sin Stok lige over Næsen saa *St. Peders* Brillen fløi over Bord og forsvandt i Bølgerne og med dem var ogsaa Vandmanden borte; men jeg stod flau og ene ved den nøgne Strandbred, og følte mig intet mindre end skikket til at skrive et smukt Slutnings Capitel.

Hvad er nu her at gjøre ? - jeg veed kun een Udvei; - Vandmanden lovede mig en Recension, maaskee Læseren vil kjøbe denne naar den kommer ud, og lade den gaae som Slutnings Capitel; skulde Manden betænke sig, og ingen andre finde det Umagen værd at sige godt eller ondt om min Bog, saa skylder jeg dem et Slutnings Capitel, som jeg selv vil gjøre mig en Fornøjelse af mundlig at kunne meddele 98 naar man vil glæde mig med et Besøg; jeg er hjemme fra 8 til 9, men for Damer er jeg hjemme paa alle Tider. Lev vel!

(Ulykkeligviis seer jeg først nu at min Bog er bleven 13 Capitler; da det er for seent at gjøre Forandringer, vil jeg, for at ikke et af Capitlerne skal dø dvs. blive sprungen over, tilføie endnu et fjortende Capitel, som rigtignok ikke indeholder noget, men det er Læserne vant til fra mange andre Bøger: - jeg vil heri allene sætte Interpunctions-Tegnene, saa kan enhver efter eget Behag udfylde det saa herligt han vil).

99

FJORTENDE CAPITEL (Indeholder ingen Ting.)

----!!! ----?-- , ----,---; ---.---!----? --, -
-,---,---!---:»---,«--- .---;---!----!!!!!!!

100 101

Efterskrift og noter

JOHAN DE MYLIUS

102

Efterskrift og noter blev oprindeligt udarbejdet til en japansk udgave af H.C. Andersens romaner og

rejseskildringer (i oversættelse ved professor Tetsuro Suzuki; Tokyo 1986 f). Til nærværende udgave er noterne herfra kraftigt omarbejdet, og efterskriften er udvidet noget. Under udarbejdelsen af noterne har jeg haft god assistance af stud.mag. Gert Jessen. Prof dr.phil. Søren Skovgaard Jensen har beredvilligt hjulpet med de latinske og græske citater.

103

Efterskrift

En københavnerroman

Fynboen H.C. Andersen skrev den første københavnerroman - hvis man da vil gå med til at betragte *Fodreise* som en roman.

København er bogens emne, en lystvandring midt om natten forbi de kendte bygninger, ud på Christianshavn og det flade Amager. En velkendt og skikkelig virkelighed, der nytårsnat forvandler sig til en vild litterær fantasi. Byen bliver levende, fortæller historier. Selv om det er fantasi det meste af, hvad der sker i bogen, får man alligevel et indtryk af det liv, der udfolder sig i byen, af historie og nutid. Og fremtiden spiller også med ind: den ny verdens, Amerikas, børn kommer til byen i flyvemaskine.

Men også på en anden måde er *Fodreise* en københavnerroman: det er den første bog, der ud i yderste konsekvens er skrevet for et lille smagsbevidst københavnsk publikum, en inside-historie myldrende fuld af hentydninger til aktuelle teaterbegivenheder, til inderkredsens (Heibergs) tidsskrift, til tidens læsning og samtalestof. *Fodreise* er københavneri for alle pengene, en bog, der - med et kierkegaardsk udtryk - er skrevet med »sympathetisk Blæk«. Den usynlige skrift tydes kun af de indviede. Og de læste den. To oplag blev det til på samme år, og en halv snes år senere endnu en udgave, inden bogen opsugedes i de *Samlede Skrifter*.

Men aktualiteten i bogen har haft sin pris. I dag kan den for den uindviede være en besværlig og irriterende bog at læse. Og den lægger op til en realkommentering ud over alle grænser, en kommentar, der - det er nu engang vilkårene ved denne bog - er nær ved at gå hen at blive et formål i sig selv.

Alligevel er det en spændende bog: et oplæg til hele forfatterskabet, et inventarium af motiver, der senere blev udformet på anden vis; et vidnesbyrd om den unge stræbsomme Andersens blanding af servilitet og frækhed; og ikke mindst et fyrværkeri af gale indfald og litterære morsomheder.

Man kan gøre to ting med *Fodreise*. Fordybe sig i den som tidsdokument eller samle al sin kraft om at lade citater, allusioner og titler strømme hen over én som et sprogligt vandfald og lade fantasien, ironien, det æstetiske og det tematiske virke med al sin oprindelige friskhed og fandenivoldskhed. Begge fremgangsmåder giver anledning til overraskende opdagelser. Så det bliver ikke et enten-eller, men et både-og. Lad os derfor se dem begge an og se, hvor de fører os hen.

Den litterære entré

Hvis man skal kalde *Fodreise* H.C. Andersens debut, så er det med det forbehold, at det ikke er hans først udgivne skrift. Men det er hans debut i den forstand, at det er med dette arbejde, han egentlig introducerer sig selv på den litterære scene og vækker opmærksomhed.

Det var i så henseende en særdeles velovervejet debut. Omstændighederne omkring den taler imod den populære forestilling om den naive digter, der fra starten af blot skrev ud fra sin umiddelbare inspiration. *Fodreise* er et stykke udspekuleret litteraturpolitik og indbragte Andersen det ønskede resultat.

Med sin *Fodreise* ønskede Andersen at få det blå stempel af tidens førende danske smagsdommer, teaterdigteren, kritikeren og filosofen Johan Ludvig Heiberg, der havde slået sit navn grundigt fast med sine lette syngespil (vaudeviller) efter fransk forbillede og med sit litterære tidsskrift *Kjøbenhavns flyvende Post*. Gennem sin kritik af den romantiske skoles hovedskikkelse, Adam Oehlenschläger, havde Johan Ludvig Heiberg markeret sig som anfører for en ny gruppe digtere, der uden egentlig at bryde med romantikkens grundanskuelser dog ikke kunne stille sig tilfreds med dens umiddelbare lyrisme, men krævede større bevidsthed om formen, genren. At blive akcepteret af Heiberg var det samme som at blive regnet for en af de moderne digtere.

Heibergs krav til litteraturen gennemspilles i ungdommeligt overmod i *Fodreise*, der ækvilibristisk leger med formens muligheder.

Andersen fik en række kapitler af sin *Fodreise* trykt i Heibergs tidsskrift, inden bogudgaven kom på markedet. Dermed havde han sikret sig opmærksomhed og købere til sin bog. Det første, der blev offentliggjort i tidsskriftet, var det nuværende 12. kapitel, »Dykker- Klokken«, 105 der med tilføjelsen »Et Eventyr paa Havets Bund« stod at læse i tidsskriftets nr. 98, 1827. Her var det ikke underskrevet med digterens navn, men med signaturen h-- (HCA), hvortil der spøgefuldt hentydes i bogudgavens 12. kapitel i den indsatte fodnote.

Kapitlerne 1-3, 7 og et brudstykke af kapitel 10 stod at læse i tidsskriftet i 1828 i nr. 90-95, nu under digterens fulde navn og med oplysning om den kommende bogs titel.

Til titlen og digterens navn knyttedes i tidsskriftet følgende kommentar: »Dette humoristiske Skrift af en ung Digter, der allerede ved adskillige lyriske Smaastykker har vidst at gjøre sig værdig til Publicums Deeltagelse, vil udkomme i Slutningen af næste Maaned. Subscriptionsplaner vil om faa Dage blive udstædte«.

En bedre entré på det litterære parnas kunne ingen ønske sig. I mange henseender, bl.a. socialt set, var H.C. Andersen en outsider i tidens kulturelle miljø, men historien bag offentliggørelsen af hans debutskrift viser, at han var i stand til at lægge en god strategi for at nå sit mål: at fremstå som en af inderkredsen.

Denne strategi går endda langt videre, hvilket først en realkommentering af *Fodreise* afdækker. Andersen har med velberåd hu sørget for at indflette en række hentydninger til emner, der har været omtalt i *Flyveposten*, ofte således, at kun Heiberg og måske nogle få andre af den snævrere kreds omkring ham ville bemærke det. Over for Heiberg havde Andersen dermed markeret sig som en ivrig læser af tidsskriftet og lagt op til en indforståethed, der byggede på, at *Flyveposten* var organet for tidens debat, det naturlige emne for enhver diskussion.

At opnå den heibergske aksept betød også for Andersen, at han måtte rette sig efter hans anvisning til strygning ved skriftets udgivelse i bogform. I 7. kapitel havde Andersen i anledning af Amagerport ladet tankerne gå til de forbrydere, der førtes ud til henrettelse:

Lad det være den største Forbryder, han er dog et Menneske som jeg; ogsaa han har været uskyldig! Hvem veed, hvor mange haarde Kampe han kjæmpede, før han gjorde det første Skridt til sin Ulykke; lidt efter lidt gled han dybere. - Pludselig bliver ingen en Forbryder; det ere Lidenskaber, Opdragelse og en forunderlig Sammenkjædning af Omstændigheder, som danne vort Livsmalerie...

106

Denne betragtning, der lyder ganske acceptabel for et nutidsmenneske, faldt ikke i god jord hos Heiberg. Den gik igennem i *Flyveposten*, men Heiberg har åbenbart rådet Andersen til at stryge den i bogudgaven. I *Maanedsskrift for Litteratur* anmeldte Heiberg bogudgaven og omtalte der strygningen med tilfredshed. Det var efter hans mening »nogle hverken nye, eller tilstrækkelig grundede, eller til Skriftets Grundtone passende Reflexioner over Forbrydelsernes Tilregnelighed«.

Uden at vide det havde Andersen taget en diskussion op, som Heiberg mente at have manet i jorden for længst. I 1824 rasede i Danmark en strid om viljens frihed, fremkaldt af et nærmest rationalistisk skrift af lægen F.G. Howitz. Her trådte Heiberg op sammen med en række andre yngre penneførere for den filosofiske idealisme (delvis på romantisk grund), der hermed blev knæsat som periodens officielle doktrin.

Andersens forsyndelse mod tidens filosofiske lære er ikke nogen perifer tilfældighed. Selv om han bøjede af over for Heiberg, markerer den lille uoverensstemmelse dels, hvor Andersen har sine rødder, dels, hvilke nye tendenser i tiden, navnlig fra 1830'erne og fremefter, Andersen er med til at bringe frem.

Selv om HC. Andersens litterære debut ligger efter romantikkens blomstring i Danmark (ca. 1800-1820), medbringer han forudsætninger, der går bagom romantikken og tilbage til slutningen af det 18. århundrede. Disse forudsætninger kan dels spores tilbage til barndommens påvirkning fra faderen, friskomageren i Odense, fra hvem Andersen nok har arvet sin ganske udogmatiske religiøsitet; dels kan den spores tilbage til hans skolegang. Andersens lærere var ikke præget af romantikkens, men snarere af det forudgående århundredes ånd. Når dette kan have haft større betydning for Andersen end for hans jævnaldrende digterkolleger, der næppe havde faet en meget anderledes undervisning i skolen, hænger det sammen med, at Andersen først på et senere tidspunkt end de andre - og dermed på et udviklingsstrin, 107 hvor han var mere intellektuelt vågen og modtagelig modtog højere undervisning.

Et blandt flere vidnesbyrd om skolepåvirkningen og dennes rod tilbage i det 18. århundrede finder man i *Fodreises* 2. kapitel, hvor Andersen henviser til den tyske oplysningsforfatter Sintenis og vel at mærke til et skrift af ham, som Andersens dansklærer F. Høegh-Guldberg havde oversat og bearbejdet. Den nyudklækkede student Andersen kvitterer her for en bog, som man kan gå ud fra, at han har faet af sin dansklærer efter eksamen og med formaning om at lægge sig den på sinde. Sintenis-citatet giver et vink om en påvirkningskilde for visse sider af Andersens tænkemåde.

Også de mange citater af og hentydninger til klassiske forfattere peger tilbage på skolegangen og viser Andersen som den lærenemme discipel, der har fået en solid portion klassisk ballast med sig - selv om det da også skal understreges, at Andersen viser sin uafhængighed og modernitet ved at udnytte de klassiske allusioner ironisk-satirisk.

Trods det massive omsving i den litterære/kulturelle tænkemåde, som romantikken umiddelbart efter århundredskiftet medførte, var den almindelige borgerkultur fortsat stærkt præget af tænkemåder fra sidste halvdel af det 18. århundrede. Den borgerkultur, som Andersen på sin vej fremad og opad i samfundet måtte søge at tilpasse sig, var en videreførelse og konsolidering af en førromantisk periodes ideer og vaner. Romantikken optoges efterhånden i denne borgerkultur og dannede det livsmønster, der går under betegnelsen »dansk guldalder«: en harmonisøgende danneskultur, der lagde vægt på at forene moralitet, moderat kristendom og æstetik. Andersen kom udefra til denne kultur og måtte tilegne sig den. Socialt kom Andersen fra samfundets bund i modsætning til flertallet af samtidige danske digtere, der var børn af embedsborgerskabet. For at blive akcepteret måtte Andersen på det nærmeste »have papir« på sin dannelse, og det fik han dels gennem sin meget forsinkede skolegang med afsluttende studentereksamen og propædeutisk eksamen ved universitetet, dels gennem sit debutskrift med dets demonstrative opvisning af litterære kundskaber.

Bortset fra tilfældig undervisning i fattigskolen fik H.C. Andersen først systematisk undervisning fra sig 17. år. I 1819, 14 år gammel, havde han på egen hånd begivet sig ud på den lange rejse fra Odense 108 til København, hvor han håbede at gøre sin lykke ved teatret, men i stedet nogen tid senere af velmenende mæcener blev sendt i skole, først i Slagelse, senere i Helsingør. Student blev Andersen 23 år gammel i 1828. I den sidste tid op til examen artium var Andersen blevet overflyttet til København, hvor han gik til manuduktion hos en teologisk student, Ludvig Chr. Muller, der boede i bydelen Christianshavn uden for det egentlige København, der dengang lå skærmet af volde og bag porte, der lastes af om natten. Disse vandring ud på Christianshavn er det, der har givet Andersen inspiration til hans debut, en rejse til fods, men især i fantasien, ud gennem stadens port, over Christianshavn og ud på det flade Amager, hvor fantasien ret kunne slippes løs.

Det fortæller egentlig en del om Andersens forhold til den dannelse, som han var nødt til at tilegne sig for at kunne begå sig som menneske og som forfatter. På den trange og undertiden trivielle dannelsesvej, som han daglig måtte betræde, var fantasien ved hånden som udvej. Her ligger der et oprør gemt, et oprør mod den fornuftige borgerlighed, som han var omgivet af. Fantasien mobiliseres som våben mod snusfornuften og borgerkulturen. Nok har Andersen tilegnet sig sin tids danneskultur, hvad han var nødt til, men han spiller bold med den i fantasien. *Fodreise* er en demonstration af, hvor vidt han er kommet i lærdom og dannelse, men bogen er samtidig en klar markering af digterens oprør. Han ironiserer over alverden, sig selv ikke undtaget, men især over den borgerlige livsform og kultur. Og det kan han gøre med kunstnerens ret.

Denne kunstnerens ret til at betræde andre veje end borgerskabets er et islæt af romantisk tænkemåde. Men selv om *Fodreises* forfatter giver opvisning i fantasiens suveræne leg med virkeligheden, ender han dog altid nede på jorden igen. Fantasiens vilde flugt afsluttes så godt som hver gang med et fald. Virkeligheden var ikke sådan at komme om ved, selv ikke i fantasien. I denne dialektik mellem virkelighed og fantasi er kendetegnet for den efterromantiske periode at finde, det tidsrum, hvor Andersen træder frem for offentligheden.

Ironien

Spændingen mellem fantasi og virkelighed havde tiden ikke nogen løsning på, men kunne kun omgås den i ironien. To år før *Fodreise* udkom, havde Heinrich Heine i 1827 udgivet sin *Buch der Lieder*, hvis kærlighedsdigte skulle blive skelsættende for årtiers lyrik i Tyskland og de skandinaviske lande. Her er hele romantikkens register: drømme og længsler, naturfølelse, dødsdrift og inderlighed, fremstillet enkelt og indforstået og alligevel med en klar formel overlegenhed. Og så midt i det hele: en knivskarp bevidsthed om, at virkeligheden ser anderledes ud end drømmen, at fantasien har sin pris. De sarte drømme sønderrives af skærende ironi, digteren spotter den stemning, som han netop med så stor indlevelse og intensitet har bygget op.

Den bratte, snart tragiske, snart komiske opvågning fra drøm til virkelighed, splittelsen, søndertrædelsen af følelsen, dobbeltgænger motivet, de bløde stemninger og de hårde dissonanser, og først og sidst den elegante, bevidste formbeherskelse, det er hovedkarakteristika ved *Buch der Lieder*. Men det er også karakteristika ved *Fodreise*, H.C. Andersens næsten samtidige ungdomsværk.

Der er i Andersens bog for megen opvisning af »litterær vittighed« til, at den kunne få samme almengyldighed som Heines digte. *Fodreise* er et pulterkammer afløse associationer og litterært og teatermæssigt vraggods. Men dens grundtone er tæt beslægtet med Heines *Buch der Lieder*. Den er et moderne værk, barn af en tid, der stadig havde romantikken i blodet, men splittedes i konfrontationen med en påtrængende virkelighed.

Problemet lå allerede gemt i den tidlige romantik. I tysk romantik finder man ironien side om side med den bløde, drømmende længsel efter total sammensmeltning med naturen, verden, universet. Friedrich Schlegel ophøjede ironien til formprincip, det grænseløse mulighed for at manifestere sig i det begrænsede. Hvor ironien hos Schlegel var en bevidst strategi til at give et endeligt udtryk for uendeligheden, åbnede denne bevidsthed om den manglende kongruens mellem det endelige og det uendelige samtidig for en desperation, en splittelse, i visse tilfælde endda for en direkte nihilisme. 1804 udkom anonymt i Tyskland *Die Nachtwachen des Bonaventura* (tidligere tillagt både Schelling og Jean Paul, men formodes nu at være skrevet af en ellers inferior forfatter ved navn Wetzel), et skrift, der i stærke fantasibilleder 110 pegede på det altopslugende »Nichts«, intetheden, som tilværelsens grundtema.

Om H.C. Andersen har kendt dette skrift, vides ikke. Der er træk i *Fodreise*, der minder om *Die Nachtwachen des Bonaventura*, ikke mindst den stadige mindelse om døden.

Dødstemaet

Det er påfaldende, at dødstemaet spiller så stor en rolle i et ungdomsskrift, men fænomenet er ikke ukendt i anden litteratur og kan forklares psykologisk.

Allerede i tredje kapitel slås dødstemaet an. Anledningen er, at vandreren hører vægteren istemme sit vers, og fra forestillingen om søvn glider tanken videre til døden, dog ikke nihilistisk anskuet. Det er ikke den drømmeløse død, men en tilstand, hvor drømmen viser sig for menneskets »levende Aand«. Tidens ringdans illustreres i årstidernes vekslen, og med tanken om vinteren er vandreren atter fremme ved døden: året lægges i kisten og begravnes under sneens lagen.

I 7. kapitel genoptages temaet i forbindelse med betragtningerne over Amagerport, der kaldes »Livets og Dødens Port«, og kapitlet slutter: »i et Nu at sættes ind i en Tilstand, intet jordisk Væsen har skildret os, det er sjælerygende«.

Ved afskeden med Jerusalems skomager - slutningen af kapitel 10 - foregribes den store scene i kapitel 13, mødet med »Dødens Extra-Post«, og i 11. kapitel møder vandreren en poetisk deklamator, en genganger for Andersen selv, som det spøgefuldt antydes, en druknet, der fortæller sit eventyr fra havets bund. Det, han er druknet i, er imidlertid ikke havet, men dårlig litteratur og det æstetiske publikums tåbeligheder. Den druknede finder sin plads på »Dødens Extra-Post«, hvor vandreren selv også får tilbud om at stige ind (kapitel 10), men han betakker sig: »Ak nei - - min Reise er ikke færdig«, svarede jeg, og gjorde atter et dybt Buk for Døden«.

Mødet med døden selv i det 13. kapitel er en blanding af litterær spøg og personlig alvor. Mødet giver endnu engang anledning til en litterær revue, men anslår også et tema, der sideløbende med dødstemaet væves ind i hele fodrejsen: den uskyldige barndom, hvis stemning 111 Andersen selv sentimentalt havde fanget ind i sit første offentliggjorte digt, »Det døende Barn«, her ført videre i digtet »Græd ei Moder«. Døden er rejsens endemål, et interessant litterært bekendtskab, et eksperiment for læserens skyld, eller man kunne sige: for sensationens skyld, men samtidig er der med »Dødens Extra-Post« en passager, der er et billede på det, som vittigheden har undertrykt, måske dræbt i ham selv: barnet, umiddelbarheden, uskylden. Den litterære spøg er en skal, der omslutter *Fodreises* psykologiske kerne: identitetsproblemet.

Identitetens former

Gengangere, dobbeltgængere og søvngængere er der en del af i *Fodreise*, alt sammen udtryk for det gennemgående identitetsproblem. Humor og satire spiller i denne bog bold med alting, men nedenunder rører skyggerne sig: det ubevidstes regioner er et problemfelt, som *Fodreise* bestandig kommer til at røre ved, men lige så hurtigt slipper igen. En motiwerden, som både eventyr og romaner senere skulle uddybe, slås an her.

Mest seriøst udfoldes denne temaverden i *Fodreises* 4. kapitel, der er det kapitel, der viser størst slægtskab med *Die Nachtwachen des Bonaventura*. Kapitlet er opbygget som en dialog mellem vandreren og søvngængerens, hvis sande tilstand vandreren gennem det meste af scenen slet ikke ved besked med. Vandrerens part af dialogen er i begyndelsen vittig, spottende, men tvinges af den andens alvorlige og mørke tale ind i et mere pågående forsvar for et lyst livssyn. Søvngængerens derimod dykker ned i sjælesygen, som han kalder den, i de ubevidste tilskyndelsers verden, følelsernes, angstens verden. Fremmedhedsfølelse, identitetsopløsning er hans grunderfaringer, og i en besættende skildring beretter han om den angstfulde, tilintetgørende konfrontation med hans eget jeg.

Paradoksalt kaster søvngængerens sig ind i en argumentation om den ondes eksistens og om kræfterne fra den overnaturlige verden: hans slutargument er - som det uafviselige vidnesbyrd - »Søvngængerens underfulde Vandring paa selv de farligste Steder«. En søvngænger, der argumenterer for sit livssyn med søvngængeriet som afgørende argument: her rokkes der ved fornuftens grundpiller, først 112 for læseren og siden for vandreren/fortælleren, da denne opdager, at han har talt med en søvngænger: »Jeg følte mig med eet draget ind i det Overnaturliges Labyrinth«. Mødet med søvngængerens er et møde med kræfter, han ellers ikke vil kendes ved. Det er det svimlende dyb i menneskepsyken, der her i et nu åbenbares for ham, en anfægtelse, der betyder noget, og ikke kun pjat, som når vandreren i kapitel 11 ved hjælp af Sct. Peders briller(!) ser tværs gennem jorden og ned til Helvede og slottet på flammehøjen. I mødet med søvngængerens er det sit eget jeg, han ser tværs igennem - og forfærdes over det, forfærdes over lidenskabernes magt, det vågne, bevidste jeks fremmedhed i verden, de ukontrollable kræfter fra det ubevidste. Der rokkes ved identiteten.

Identiteten er et af de vigtige, gennemgående temaer i bogen. *Fodreise* er en forklædning, en maske af sprudlende lystighed, vel at mærke den maske, som omverdenen påtvinger forfatteren. Først efter mange akrobatiske øvelser i den litterære vittigheds registre når man efterhånden frem til den sårbare, skjulte side af jeg'et. Mødet med søvngængerens i 4. kapitel vender opmærksomheden mod de skjulte kræfter i mennesket, og den genkommende brug af dødstemaet lader ane, at der er noget udtalt bag den spøgefulde overflade. I 8. kapitel, hvor vandreren far Sct. Peders briller på, ser han »brogede, luftige Skikkelser [der] tumlede sig igjennem det store Luftrum og istemte en, for det uvante Øre, underlig Concert. Det var Menneskets Ønsker, Haab og Længsel der drev bort, et Spil for de tumlende Vinde, medens hver istemte med mægtige Toner, hvad der rørte sig i hans Indre. - Jeg saae ogsaa mine egne Følelser flagre ud som smaae Werthern i elegiske Gevandter, men de vare saa blege, saa skindmagre, ikke andet end den bare Følelse, saa jeg blev ganske bange for deres Optagelse i Verden«.

Vandreren griber et af sine elegiske hjertesuk ved benene og anbefaler det at forklæde sig bag vittigheds maske for at kunne begå sig. Og *Fodreise* fortsætter i denne ånd, i en lystighed, som vi nu ved er en forklædning.

Det, der kommer til syne her, er H.C. Andersens eget dilemma. Hans første digte var sådanne elegiske hjertesuk (f. eks. »Det døende Barn«), og fra hans selvbiografi ved man, at hele hans skolingsproces bestod i at tilegne sig et fremmed væsen. Hans bløde, følelsesbundne natur såredes gang på gang, når den udtalte sig spontant. Han måtte 113 lære at skjule sit egentlige selv, han måtte - for at overleve som menneske - udvikle en fornuft, der var kongruent med omverdenens tænkemåde. Han måtte tilpasse sig, lære at spille under dække.

Der er en personlig udviklingshistorie gemt heri, en tilblivelsesproces og en socialiseringsproces under ét. Et stykke menneskelig natur må ændre skikkelse, tilpasse sig for at kunne indgå i samfundet.

Dette samfund er i *Fodreise* bl.a. repræsenteret ved Amagerkonen, der lige fra starten prøver at lede vandreren bort fra fantasiens veje og få ham til at holde sig til fornuften, til den solide lærdom og til den jævne virkelighed. Ved slutningen af 9. kapitel kommer fortælleren brat fra beskuelsen af poesiens tempel ned på det flade, nøgne Amager, fanget ind i et fuglenet. En hæsleg gammel kone sætter ham i fuglebur og vil sætte en stopper for hans videre flagren i fantasien. Han skal »endnu meget i Skole, og pines, præsses, klippes og skjæres, før [han] kan blive en taalelig Arbeids-Bi i den store Kube«. Det er igen Amagerkonen, der griber ind, og hun bebrejder ham hans legen med det hellige:

»Lege med det Hellige!« afbrød jeg hende, »det faldt mig aldrig ind; men med mine egne Følelser, ja derved kunde jeg maaskee nødes til at sætte et maaskee? Menneskene omkring os kan ofte saaledes spotte vore Følelser, lege med vort Hjerte, at vi selv maaskee det er feil, - gribe det som Legetøi, for ikke at gjelde for en følsom Nar midt i den store fornuftige Verden; men den Ældres Legen er ikke Barnets; sæt dine Brillers paa, gamle Moer, og see om min Hoppen er saa letsindig, som den med bare Øine og med et flygtigt Blik forekom dig.«

Opfordringen kan gå videre til læseren, der dog ligesom Amagerkonen kan have nødig at tage brillerne på for at kunne se alvoren bag den vittige overflade. *Fodreise* er langt hen en studentikos spøg, en overgiven exercits med det litterære apparat til ære for de indviede. Den intetanende vil tro, at han eller hun i bogens forfatter møder én, der har kendskab til alt, har læst alt og gjort sig tanker om alt. Men sandheden er, at forfatteren står ved begyndelsen, er ved at finde sig selv. *Fodreise* foregår »i Aarene 1828 og 1829«, som det hedder, men i virkeligheden varer den kun nogle timer på hver side af skellet mellem det gamle og det nye år (og lå da i øvrigt på disken 2. januar 1829).

114

Således også med bogens indhold, der er hårdt pumpet op og synes at rumme utrolige mængder af viden og kundskaber, men som i virkeligheden er et første skridt hen over skellet mellem gammelt og nyt, mellem ydre og indre, en indtræden i litteraturens verden og samtidig en bevægelse i modsat retning: et forsøg på at tage pejling af sit egentlige jeg under det litterære jeg. *Fodreise* er et rollespil, men også en problematisering af rollespillet.

Der skal endda stærkere briller til end Amagerkonens for at se problemets fulde omfang. Hen mod slutningen, hvor forfatteren har taget Sct. Peders briller på og på sin fremfærd er nået til stranden, træder han på nogle potteskår, der helt i E.Th.A. Hoffmanns ånd begynder at tale og afslører sig som det jeg, han har måttet aflægge for at kunne begå sig i verden: »ogsaa dit eget Jeg kan Du letsindig søndertræde?« siger potteskårene, »lystig flagrer Du Livet igjennem og træder nu paa dit eget Hjerte«. Det er det samme jeg, som af og til tidligere har gjort sig gældende på fodreisen, »dit lykkelige lille Barndoms-Jeg, hvis Lykke Du saa tidt har besjungen i rørende Elegier«.

Dette er forberedelsen til mødet med den druknede, forfatterens ganganger, og senere med dødens ekstra-post. Her ved rejsens ende knyttes de to temarækker sammen: dødstemaet og jeg-problematikken. Måske kan man gå videre i sammenknytningen af de to temarækker og se optagetheden af døden som en direkte forlængelse af bevidstheden om det egentlige jeg's krisetilstand. *Fodreise* er som litterært værk på én gang en monumental begravelse af jeg'ets inderste kræfter, følelsen, hjertet, men er samtidig et nødråb, et forsøg på at pege på de skjulte menneskelige forudsætninger for litteraturen. Et forsøg, som kun bliver ved antydningen i *Fodreise*, og som skulle vente på romanerne og eventyrene for at blive til noget.

Dannelsen

Den sammenhæng, som *Fodreise* antyder, men ikke er i stand til at udfolde helt, har at gøre med begrebet dannelse. Bogen er en opvisning i den form for dannelse, der skulle til, for at man kunne begå sig i det bedre selskab: den overfladiske dannelse, der har nippet lidt her og lidt der, kan tale med om alt, kort sagt kan konversere. *Fodreise* er 115 holdt i salontonen, tilpasset Johan Ludvig Heibergs forsøg på bl.a. gennem *Kjøbenhavns flyvende Post* at skabe en litterær offentlighed i Danmark, et forum for elegant drøftelse af æstetiske emner. Ambitionerne hos Heiberg rakte naturligvis langt ud over den almindelige konversationsdannelse, men en højnelse af denne - ja, man burde egentlig sige en etablering af en sådan overhovedet - var også en del af hans og hans mors, forfatterinden Thomasine Gyllembourgs, bestræbelse. Fru Gyllembourg havde et par år før *Fodreises* fremkomst i en høj alder debuteret som novelleforfatterinde med de anonymt udgivne historier, som senere fik fællestitlen »hverdagshistorier« efter novellen »En

Hverdagshistorie«, til hvilken der vistnok alluderes i kapitlet »Dykker-Klokken«.

Gennem *Hverdagshistorierne* ønskede fru Gyllembourg klart at fremme den elegante konversationsdannelse.

Det er denne litterære verdensmandstone, H.C. Andersen forsøger at anslå i *Fodreise*, der genlyder af teatersnak, raillerier for de indviede, inderkreds-snak omkring *Flyveposten* og meget andet. Hele ideen til *Fodreise* har muligvis sit udspring i *Flyveposten*, som førte sig frem med raillerier over filisteriet og dyrkede en litterært-intellektuel-satirisk tone. I en artikel fra nr. 11 af *Flyvepostens* årgang 1827 (samme årgang, som i nr. 98, december, havde et indlæg af »h--«, det her oftere omtalte kapitel »Dykker-Klokken«. Et Eventyr paa Havets Bund«) gjordes der under overskriften »Christianshavnspostens Nyheder« på studentikos vis grin med småborgerskabet uden for voldene og dets indskrænkede gøren og laden.

Mens H.C. Andersen læste til studentereksamen, havde han som nævnt sin daglige gang ude på Christianshavn, hvor han gik til manuduktion hos en teologisk student, Ludvig Chr. Muller. På vejen derud tænkte han, efter hvad han selv siger i *Mit Livs Eventyr*, kun på sine lektier, mens han på vejen tilbage »aandede frit« og hengav sig til »alle Slags brogede poetiske Billeder«. Her var grunden lagt til *Fodreise*, til dens dilemma mellem Amagerkonens solide lærdom og sværmerierne i følge med den blege kvindeskikkelse fra Druknehuset. Men grunden var også lagt til, at student Andersen kunne lade sig inspirere af *Flyvepostens* studentertiløjer med filisteriet på Christianshavn.

I virkeligheden er *Fodreise* ikke blot i sin form en studentikos spøg, den er også indholdsmæssigt et bidrag til tidens studentertilitteratur.

Studenten var blevet dagens mand i dansk litteratur. Poul Martin 116 Møller havde 1824 i den nystiftede Studenterforening i København læst kapitler højt af sin endnu uudgivne fortællingcyklus *En dansk Students Eventyr*, i ånd og tone fjernt fra Andersens debutarbejde, men dog med en poetisk students vandringer som ledetråd. Lyrikeren Christian Winther skrev digte om studentestanden, f. eks. »Herrer vi ere i Aandernes Rige«, tekster, der i mere end 100 år er blevet stående som udtryk for danske students selvbevidsthed, hævet over et uforstående småborgerskab, eller som man dengang sagde: filisteri. Senere, i 1830'erne, skulle H.C. Andersen selv give en bred skildring af en ung students kvalfulde vej ind i de højere samfundslag - i romanen *O.T.* fra 1836 - ligesom også andre af tidens forfattere skulle give skildringer fra studentertilivet. Hele denne litteratur har to kulminationspunkter, for det første i 1840'erne i Jens Christian Hostrups muntre vaudevilleklassiker *Genboerne* om studenten og småborgerskabet, der forenes i bedste forståelse, for det andet i 1850'erne i M.A. Goldschmidts store dannelsesroman *Hjemløs*, der i en bred skildring af studentertilivet fordyber sig i individets problemer med at forsone ideen med virkeligheden og finde sig selv.

Hele denne brede strøm af studentertilitteratur, der fra 1820'ernes midte og godt 40 år frem i tiden er en karakteristisk del af dansk litteratur, har sin baggrund i det socialhistoriske faktum, at den sene enevældes samfund (enevælden afskaffedes 1849 i Danmark) domineredes ideologisk/kulturelt af et embedsborgerskab. Adgangen til optagelse i denne samfundskreds var den klassiske dannelses vej, studentereksamen. Studenten stod i en mellemposition i forhold til på den ene side det »åndernes rige«, han i kraft af sine studier færdedes i, og den embedsmandskreds, han i kraft af sin eksamen skaffede sig adgang til. Han havde betrådt en lovende bane, der ville føre til embede og anseelse, og derfor havde han fremtiden for sig. På den anden side var han endnu fri, kunne spille herre i tankens og poesens uendelige rige.

Denne blanding af fandanivoldsk frihed og solide fremtidsudsigter giver den danske guldalders studentertilitteratur dens særlige aura af uskyld, leg, selvbevidsthed og jordnære kompromisser.

Det er også denne dobbelthed, der giver sig til kende i et arbejde, der normalt ikke regnes med til denne studentertilitteratur, men som efter hele sit anlæg klart hører hjemme her og også foregriber senere 117 markante studentertilitteratur af samme forfatter: H.C. Andersens *Fodreise*.

Vel er *Fodreise* ikke en *skildring* af en student eller af studentertilivet, men den rummer de afgørende ingredienser for at være et udtryk for denne litteraturform. Her strides fantasiens frie kræfter med solid nyttetænkning og klassisk lærdom. Her gør fantasien sig til herre over den flade virkelighed udenfor Københavns volde, men må stadig se sig mindet om virkelighedens eksistens. Her befolker litteraturen og teatret den prosaiske virkelighed og forvandler den til et luftsyn. Her er den muntre student, den poetisk-satiriske vandringsmand, parat til at demonstrere sin læsning, sit talent, sin ironiske distance til livets alvor og til sig selv. *Fodreise* er en studentertilitteratur, men samtidig også et vidnesbyrd om *den* dobbelthed af poetisk frihed og byrdefuld dannelse, som var vilkåret for den tids studentertilitteraturs udfoldelse, i en blanding af selvrealisation og rekrutteringsproces.

Ordet dannelse er i denne sammenhæng taget i snæver betydning som synonym for en bestemt form for socialisation. I denne betydning er dannelsen til stede i bogen som et vilkår, forfatteren underkaster sig, hvad hele *Fodreises* demonstrative brillere med læsning og lærdom vidner om. Men man skal ikke glemme, at den selvsamme dannelse - stadig i betydningen tilegnelse af en af omverdenen på forhånd defineret rolle,

som individet må overtage for at blive akcepteret - så sandelig også udsættes for kritik i *Fodreise*. Her tænkes der ikke først og fremmest på den satiriske skildring af Amagerkonen og de holdninger, hun står for, men på de tilbagevendende gennembrud af en anden og dybere forankret identitet.

Selv om følsomheden ofte spottes, f.eks. i scenen med den unge digterkat og hans begejstrede tante, dukker den alligevel op som en inderste væsenskerne - potteskårene, f.eks. - som trædes under fode af den satiriske poet i hans forsøg på at tilegne sig verdenstone, men alligevel er der som et korrektiv, han ikke ganske kan slippe udenom. *Fodreise* konfronterer en overfladedannelse med en skjult natur, som er den inderste identitet, men en problematisk identitet, fordi den harmonerer slet med den verden, det er nødvendigt at assimilere sig med. For at beskytte sig selv må poeten fornægte sig selv.

Her ligger et alvorligt konfliktstof, der samtidig kan være basis for en dannelsesproces af en helt anden art: en dannelse, der skal føre de 118 oprindelige, ægte værdier gennem mødet med den omverden, der anfægter dem, og frem til en afklaring af identiteten. Denne dannelsesproces ligger det ikke inden for *Fodreise* muligheder at udfolde. Kimen til den er til stede, men heller ikke mere.

Først i den store roman *Improvisatoren* fra 1835 kunne H.C. Andersen forvandle det statiske konfliktstof fra *Fodreise* til en dynamisk proces, der handlede om individets tilblivelse og tilegnelse af eller forsoning med den omverden, som kunne true den inderste væsenskerne.

For at komme så vidt måtte Andersen frem til at betragte kunsten som forbundet med denne inderste natur. Senere skulle H.C. Andersen få rig lejlighed til at fundere over fantasien som guddommelig skaberkraft og dæmonisk rørelse fra det ubevidste. Men i sine unge år, lige udklækket som student, overmodig og ivrig efter at paradere sin nyerhvervede frihed og efter at skaffe sig adgang til den formalæstetiske Heiberg-kreds og dermed til det lokale parnas, lod han sig blænde af fantasiens mulighed for at vende op og ned på alting. Kunsten blev til artisteri, og følelserne blev trampet under fode.

Åbenlyst var *Fodreise* et svendestykke, en prøve i at spille et litterært rollespil igennem. Men skjult var den en kritik af den overfladedannelse, den selv demonstrerede, en desperat pegen hen på jeg'ets inderste kerne, følelsen.

Artisteri og skriftproces

I *Mit Livs Eventyr* siger H.C. Andersen selv om bogen, at den var »en humoristisk, underlig Bog, en Slags phantastisk Arabesk, der dog ganske antyder min hele Personlighed og mit Standpunkt dengang, der viste sig især i Lyst til at lege med Alt, spotte i Taarer over mine egne Følelser; broget vexlende, et heelt Tapet, var denne digteriske Improvisation«.

Dobbeltheden af psykologisk alvor og artistisk blændværk er præcist fanget ind i denne selvkarakteristisk.

Artisteriet, fantasiens frie tumlen med virkeligheden er det mest iøjnefaldende ved bogen. Der er i det foregående peget på to årsager til, at fantasien tager den retning, den gør i *Fodreise*. Den ene har at 119 gøre med selve studenterlitteraturens reale basis: friheden i åndernes rige som indgang til solide fremtidsudsigter. Friheden vender sig derfor satirisk-ironisk, men i sidste ende dog implicit accepterende mod sin raison d'être, borgerlivets begrænsende, men næringsgivende krav. Friheden bliver et provisorium, et strejf af almagt, men også hurtigt færdig til at falde ned mod jorden igen. - Den anden årsag er, at der standses op over for de egentlige livgivende lag i jeg'et. Dem kan fantasien og kunsten endnu ikke forbinde sig med, sådan som det skete senere i forfatterskabet. Som konsekvens heraf bliver fantasien løst ud af det menneskelige, gjort til en abstrakt magt. Fantasien frigør sig fra virkeligheden og gør kunstværket til et blændværk. Kunstværket kommer til at handle om sig selv.

Fodreise tager ikke sin begyndelse i den virkelighed, som den som »rejse« skal fremstille. Den er fra første færd slet ikke nogen rejse i virkeligheden, men en bog, der skal skrives og helst være så original som muligt. Derfor begynder »rejsen« i forfatterens digterpine: hvordan gøre den trivielle virkelighed interessant, overraskende? Knuden løses ved at lade rejsen begynde i en fiktion, en gentagelse af Det gamle Testamentes syndefaldsmyte, her overført til litterære forhold. Forfatteren kan ikke modstå fristelsen til at bidrage til syndfloden af slette bøger, påstår han, og erkender dermed humoristisk, at bogen ikke skrives af anden nødvendighed end den, der ligger i at melde sig på det litterære parnas med en tilpas opsigtsvækkende bog. *Fodreise* er da ikke ment som en præsentation af lokaliteter i København og på Amager, men er en litterær kraftpræstation med disse lokaliteter som det tilfældige underlag. »Rejsen« er

selve bogens tilblivelse, hvad der også spilles ironisk-humoristisk på henad vejen. Med sig i lommen har forfatteren/vandrerens Hoffmanns *Elexiere des Teufels* for at have lidt fantasi i reserve. Selv de fantastiske indfald er således at opfatte som skriveøvelser, og *bogen Elexiere des Teufels* har da også sin egen historie (kapitel 6), et livsløb, der er lige ved at være en parodi på vandringsmandens eget. Livet forvandlet til en bogs vandring ud i verden - en ny form for fodrejse.

Ved mødet med Jerusalems skomager låner forfatteren hans 100-mile-støvler, ikke for at gøre opdagelser i virkeligheden, men for »at samle Stof til det interessanteste Capitel i hele min Fodreise«. Og dette er emnet for selve kapitlet. Litteraturen fremstiller sin egen tilblivelse, er blevet til meta-kunst, en narcissistisk kunst, der spejler sig selv.

120

Da døden (i kapitel 13) inviterer forfatteren til at sætte sig op i hans vogn, betakker han sig: »Ak nei - - min Reise er ikke færdig«, svarede jeg, og jeg gjorde atter et dybt Buk for Døden«. Den kavalmæssige optræden over for døden er kun mulig, fordi livets (og dødens) alvor her er forvandlet til fiktion. Den rejse, der ikke er færdig, er naturligvis livsrejsen. Det forudsættes, at læseren er fortrolig med menneskets ældgamle bøn til døden om at vente, da livets muligheder endnu ikke er udtømt. Men dødens alvor er blevet til ironisk gestus, for rejsen er her frem for alt *bogen*, som forfatteren er ved at skrive. Forfatteren har ophævet sin realeksistens og gjort sig til en del af fiktionen, og fiktionen bliver da sit eget formål.

Fiktionen er livet - eller er livet en fiktion? Frem for alt skal bogen skrives, og det er denne fremadskridende proces, der er rejsen.

Rejsens sidste eventyr er derfor logisk nok forfatterens møde med en recensent.- i skikkelse af den bøse havmand. Rejsens karakter af fiktion formår dog også at støde denne ubehagelige mindelse om virkeligheden til side.

Det trettende og sidste kapitel får vilkårligt hæftet et fjortende til sig, da tallet 13 i folketroen er et ulykkesvarslende tal. I det fjortende kapitel er virkeligheden totalt forsvundet Muligvis med inspiration fra Jean Paul, hvem *Fodreise* andetsteds citerer, rummer kapitlet kun »tomme skanderinger«, dvs. tankestreger i stedet for ord eller stavelser, samt interpunkteringer. Her kulminerer *Fodrejses* karakter af formalæstetisk gestus. Fiktionen taler uden at sige noget, forsvinder ind i sit eget skriftbillede, efterlader sig »ingen Ting«. Det er ikke ekkoet af *Nachtwachen des Bonaventura's* intethed, men fiktivitetsens sejrende ironi.

Optakten til forfatterskabet

Fodreise er en begyndelse, men det er kun i dens eget fiktionsunivers, at den fører til »ingen Ting«, som der står i overskriften til kapitel 14. I virkeligheden førte den til et helt forfatterskab, selv om den kan synes meget forskellig fra det meste af det, der fulgte efter.

Fodreise fører ikke direkte over i H.C. Andersens rejsebøger, dertil er der for lidt virkelighed og for megen formal gestus i bogen. Men 121 alligevel: også rejsebøgerne er udsprunget af det »syndefald«, som *Fodreise* indledes med, og som er den moderne digters: at bruge verden til at frembringe en bog. Rejsebøgernes Andersen rejser for at skrive, ikke for at leve!

Teaterdigteren og -entusiast H.C. Andersen finder man også i *Fodreise*. Teatret og dets verden er et vigtigt arsenal for den fantasi, der udfoldes i bogen, og adskillige af dens enkelte scener er bygget op som et scenebillede med kulisser og med agerende i forgrunden.

Lyrikeren Andersen er også til stede i *Fodreise*, undertiden med umiddelbar følelsesappel som i det døde barns sang til moderen (kapitel 13), men mest i grimasserende form. *Fodreise* er ikke just nogen romantisk vandringsbog (å la Tieck og Eichendorff), hvor prosaen spontant slår over i lyriske følelsesudbrud. Det er nærmest på trods, at lyrikeren Andersen også er med i denne bog.

Som tidligere nævnt giver *Fodreise* tematisk bolden op til den senere række af romaner i og med, at den anslår identitetstemaet. Identiteten problematiseres i *Fodreise*, men dens karakter af formal gestus forhindrer en uddybning og afklaring af problemet inden for denne bogs rammer. Det kunne først ske i romanerne, hvor de brede livsbilleder gav plads til indtrængende analyser af jeg'et i en udviklingsproces. Dertil kommer, at *Fodreise* præluderer det kunst- og kunstnerproblem, som kommer til at slynge sig ned gennem romanrækken: kunstens forhold til virkeligheden, dens forhold til de livsvilkår, den suger næring af.

Men først og fremmest er *Fodreise* et arsenal for de senere eventyr. Her er i kim allerede skyggemotivet, Ahasverus, fugleburet i »Lykkens Kalosker«, flyvemaskinen i »Om Aartusinder«, årets historie blandt meget andet.

Mest hæfter man sig ved, at den debuterende digterkat i 3. kapitel i sine parodierede vers anslår det »ud-i-verden-motiv«, som findes i »Hyrdinden og Skorstensfeieren«, og som er et grundmotiv for både eventyr og romaner af H.C. Andersen, ganske enkelt fordi det er ét med hans egen trang og livserfaring. Her ender rejsen ud i verden ynkeligt, men som motiv betragtet er det uanset udgangen et ægte andersensk grundmotiv. Det er Elisas færd i »De vilde Svaner«, det er Johannes' rejse i »Rejsekammeraten«, det er grantræets rejse i eventyret af samme navn, ællingens rejse i »Den grimme Ælling«, det er havfruens forvandling i »Den lille Havfrue« etc. etc. For den unge 122 digterkat tager rejsen ud i verden en ynkelig ende, i eventyrene gennemspilles motivet i alle tonearter, optimistisk-sejrssikkert, tragisk, humoristisk-overbærende.

Samtidig er digterkatten og hans begejstrede tante en ironisk selvfremstilling, som H.C. Andersen skulle vende tilbage til. Hans sidste eventyr, »Tante Tandpine«, om forholdet mellem kunst og lidelse, er en fornyet gennemspilning af episoden fra *Fodreisen*. Her i eventyret er digterkatten og tanten erstattet af studenten og hans tante Mille alias tandpinen, Satania infernalis. I *Fodreise* en overgiven skitse, i eventyret fra 1872 en historie fyldt med dæmoni, bittersød humor og resignation. Digteren Andersen var endelig kommet til ende med sin rejse. Med motivet fra debutværket *Fodreise* kunne han udtrykke sin livsrejses erfaringer om kunsten og dens tvetydige forhold til menneskelivet. Historien slutter med studentens død: »Alt gaaer i Bøtten«, hedder det, alting forgår, også det, der ikke skulle forgå.

Den aldrende digter kunne bruge sit ungdomsværks motiv til den sidste historie, han havde at fortælle. Men hvad der var æstetisk leg, er blevet til kunstnerisk alvor. Rejsen er til ende, og digteren kan ikke længere klare frisag ved at aflevere et elegant buk for døden.

Udgaver

Fodreise blev første gang præsenteret for offentligheden i uddrag, der tryktes i J.L. Heibergs tidsskrift *Kjøbenhavns flyvende Post* (populært kaldet *Flyveposten*). Kapitlet »Dykkerklokken« (bogudgavens kap. 12) stod at læse i årgang 1827 no. 98, ligesom tidligere indlæg af HCA i *Flyveposten* signeret med »h - -«. I årgang 1828 no. 90-95 (november) bragtes yderligere kapitler af *Fodreise*, denne gang annonceret som følger: »Prøver af et Skrift, betitlet »Fodreise fra Holmens Canal til Øst-Pynten af Amager i Aarene 1828 og 1829, udgiven af H.C. Andersen««. En fodnote ledsagede denne overskrift: »Dette humoristiske Skrift af en ung Digter, der allerede ved adskillige lyriske Smaastykker har vidst at gjøre sig værdig til Publicums Deeltagelse, vil udkomme i Slutningen af næste Maaned Subscriptionsplaner vil om faa Dage blive udstædte. Red Anm.«. Årgang 1828 bragte kap. 1, kap. 2, 123 slutn. af kap. 3, kap. 7 og endelig kap. 11, der fejlagtigt angives som kap. 10.

Fra trykket i *Flyveposten* til første bogtryk er der foretaget nogle rettelser, der dog for flertallets vedkommende er uden særlig betydning. Den eneste mere væsentlige rettelser er den, som Heiberg gjorde opmærksom på i sin anmeldelse i *Maanedsskrift for Litteratur* (1829), slutningen af kap. 7, hvor HCA til bogudgaven har strøget - efter Heibergs råd? - nogle betragtninger over forbrydelsernes tilregnelighed Stykket bringes i nedenstående tillæg.

Bogudgaven udkom 2. januar 1829. Allerede 11. april så 2. oplag dagens lys, og her har Andersen foretaget en del ændringer i teksten. I 4. kap. (nrv. udg. s. 30, afsnit 2) har han følt sig tvunget til at stryge nogle kætterske betragtninger over djævelen. Religiøse emner gik det ikke an at tage op til uortodoks behandling. I samme kapitels slutning indsætter han en længere satire over Hauch (bringes nedenfor). I slutn. af 7. kap. indføjes nogle linier (se tillæg nedenfor) som giftig kvittering for Heibergs indgreb. I begyndelsen af kap. 8 (nærv. udg. s. 49) indføjes en længere henvisning til Heiberg (bringes nedenfor). Endelig bringer kap. 11 (nærv. udg. s. 79) en satire over Helvedes køkken og do. skole (se nedenfor).

31. dec. 1839, men med 1840 på titelbladet, udkom 3. udgave af *Fodreise*, nu med et forord af HCA dateret dec. 1839 og med et optryk af Heibergs anmeldelse (se begge ndf). Selve teksten er gennemrettet. Men en stor del af rettelserne er rent ortografiske (og i nogen grad grammatisk) og går alle ud på at bringe teksten i overensstemmelse med tidens norm (feks.: - t stryges i adverbialt anvendte adjektiver, bøjningsformer af adjektiver og participiumsformer reguleres, stavemåder korrigeres m.m.). Hvor stor en del af rettelserne der skyldes HCA selv, er ikke til at sige. De mere mekaniske rettelser skyldes dog formentlig bogtrykkeren. Hvilke rettelser det vil være relevant at overtage til nærværende optryk efter originaludgaven,

må da være et skøn.

Teksten i 3. oplag danner grundlag for udgaven i *Samlede Skrifter* bd 7 (1854), hvortil der ikke er foretaget rettelser.

100 år efter 3. oplag udgav Selskabet for grafisk Kunst og Kunstforeningen i København *Fodreise* med indledning af Tage Høeg og illustrationer af Povl Christensen. Udgaven, der medtager Heibergs 124 anmeldelse, bygger på originaludgaven, men redegør ikke for sine vigtigste rettelser og er ikke ganske tilforladelig.

Tillæg

I *Kjøbenhavns flyvende Post* 1828 var kap. 7 forsynet med flg. udgang:

Jeg veed ikke, hvorledes nogen af tom Nysgjerrighed, for ei at bruge Udtrykket: »at more sig,« kan see en Henrettelse. Lad det være den største Forbryder, han er dog et Menneske som jeg; ogsaa han har været uskyldig! Hvem veed, hvor mange haarde Kampe han kjæmpede, før han gjorde det første Skridt til sin Ulykke; lidt efter lidt gled han dybere. - Pludselig bliver ingen en Forbryder; det ere Lidenskaber, Opdragelse og en forunderlig Sammenkjædning af Omstændigheder, som danne vort Livsmålene. - Vi maa afskye Forbryderens Handlinger, men kan Menneskeligheden dadles om den beklager ham? Hvem veed hvorledes vi havde handlet, om vi vare fødte i hans Stilling, med hans Lidenskaber og Begreber? O der er ingen af Bønnerne i Fader vor, vi maae bede med mere Inderlighed, end: Led os ikke udi Fristelse. -

I 2. oplag forekommer følgende større rettelser:

Kap. 3 (nærv. udg. s. 18, næstsidste afsn.) er udvidet med følgende ordlyd:

»Ak Tante«, svarede den unge Digter, »de kjender ikke SkjaldeHjertet, kjender ikke Forfatter- og Theater-Cabale. - Ja, havde jeg ikke mine egne Digte, hvad skulde der da blive af mig! Hver Dag læser jeg i dem, skjøndt jeg kan hvert Ord udenad, de ere min Trøst, de ere Balsam for det saarede Hjerte; men undertiden knuser min onde Dæmon ogsaa denne Himmel; det forekommer 125 mig, som om Tankerne ikke vare ganske nye; som om Udtrykkene ikke vare mine egne«

I kap. 4 (nærv. udg. s. 30, afsn. 2) er betragtningerne over djævelen indskrænket til:

»Ak nei,« afbrød jeg ham, »jeg kan desværre ikke skyde mine Synder paa Fanden, eftersom jeg aldrig ret kan komme paa det klare med hans Nærværelse, men Herre Gud! faae mig ikke til at filosofere, thi det siger min Recensent jeg ikke kommer godt fra.«

Stadigvæk i 2. oplag er kap. 4s slutning udvidet med følgende, der stryges igen i 3. oplag fra 1840:

I det jeg nu vilde fortsætte min Reise, lød der et gennemtrængende Skrig i Nærheden af mig, og jeg saae fire Katte brydes, som sande Gladiatore, uden Skjold og Sværd; ved ethvert Anfald istemmede de et Slags tyrtheisk Krigs-Sang med italiensk Musik. Da jeg traadte nærmere, mærkede jeg, at Kampen var meget ulige, thi her var tre imod een, og denne ene var ingen anden, end - den unge elegiske Kat, vi nyligen i Slotsgaarden har gjort Bekjendtskab med.

Hvilken Lethed! hvilken Smidighed! ja det var en Kamp, værdig en episk Digterpen! - Længe betragtede jeg det stolte Syn, men endelig maatte den unge Helt bukke under. Der laae han med alle fire i Veiret; de tre Canibaler satte ham Kløerne i Brystet og truede med at rive hans følende Hjerte ud igjennem Pelsen; Slaget var tabt; Døden hang ham ved Skjægget, men han var Helt, han miauede ikke engang. -

Da traadte jeg frem, og med Lynets Fart flygtede de tre feige Mordere. Det varede noget før den unge Kat kunde komme til sig selv jeg vilde derfor snige mig bort for ikke at høre hans Tak, men han greb mig med Poten, stirrede med sine store grønne Øine paa mig og en tung Taare bævede i de fine Øinhaar, i det han udbrød:

»Ædle Redningsmand! - o mit Hjerte er saa fuldt! - De Niddinger! - o tempora! o mores! Folkets Lærere kjæmpe imod hinanden; 126 kaste deres egne Colegaer i Skarnet; jo et smukt Exempel! - Det var tre af vore første Mænd,« begyndte han efter et lille Ophold, »de ere Digtere, Theater-Directeure og Skuespillere; alt paa eengang. Oppe paa Børsloftet have vi et godt Locale; der har en Mængde dannede Katte slaaet sig sammen, og vi give Forestillinger hver Aften. O hvilke Cabaler! - Den ene hader mig som Digter, den anden

som retscaffen Mand, den tredie er min ulykkelige Medbeiler; nu har de sammensvoret sig imod mig, og her udenfor min Piges Vindue vilde de myrde mig!«

»De har et Theater paa Børs-Loftet?« udrød jeg.

»Ja«, svarede han, »og jeg spiller Helt og første Elsker; men det er forbi, dersom jeg ikke paa Søndag faaer mit *Familiemalerie* opført; det er - jaja jeg skulde ikke selv sige det - et Aands-Product fuldt af Følelse, det hedder *De Forviiste* eller *Adam og Eva paa Sprogø*. Men det gaar ikke! det er ikke blodig nok for den sorte tragiske Handkat der nu overfaldt mig. Han vil efterligne *Schackspeare*-, omkalfatrer gode gamle Ideer og Stykker. - Saaledes har han syet *Don Juan* om, skaaret de deiligste Replikker bort; men jeg spillede Hovedrollen og sagde hvert Ord Forfatteren havde lagt mig i Munden og fra den Tid hader den magre Hankat mig. - Men jeg blev ogsaa applauderet! nær havde man klappet Huset ned for den fine Ironi hvormed jeg sagde den udmærkede Replik i Stykket:

»Jeg kjender dig, jeg kjender dette Blik,
Og din Kjerminde, der svaler sig
I Skyggen af en Natviol, hvis Elskov
Sig speiler i et vissent Blad af en
Forgjetmigei, hvis Følelse som Dug
Kan sluttes ind i Ringen af
En Tulipan. Stod I ei op forgangen,
Medynksom ved en Loppes Angst, og trodsed'
Den kolde Natteluft, og satte den
Medynksom ud af Vinduet?...«

»Jeg kjender nok *Hauchs* Don Juan!« afbrød jeg, af Frygt for at han skulde mishandle mig flere Replikker.

»Ja er det ikke-schackspearisk?« vedblev han; »og Sligt skulde jeg udelade? - Den anden Directeur spotter mine følsomme Stykker. - Han vil have Blod! Nyeligt skrev han os en Tragedie: *Blodnatten*. Vi vare alle Røvere, og overfaldt et Nonnekloster, hvor vi bede 4000 unge Nonner.; disse vare unge Muus; og for at samle saa mange som der udkrævedes hertil, maatte hver Tilskuer betale sin Entre-Billet med to levende Muus; paa Galleriet gave de kun hver Een, men saa maatte de gamle Hunkatte som altid sidde forrest i første Etage, og paraderer med deres gamle Ansigter, hver give fem. O der var en Slagten! men saadanne Stykker fordærve kun de gode Acteure, de blive reent forvente! - Den tredie Directeur, der ogsaa er Digter og spiller, ligesom jeg første Elsker-Rolle, sværmede for min *Kisse*, som er første Elskerinde; hun forsmaaede ham, og nu er hans Kjærlighed forvandlet til det bittreste Had imod os begge. Nyligt spillede de sammen; der var i Stykket en øm Forsonings-Scene; hele Huset svømmede i Taare; men midt i den rørende Omfavelse kneb de hinanden saaledes med Klørerne, at min Kjæreste havde Mærker i otte Dage. Naturligviis bruuste hendes unge Blod op i næste Scene hvor de afsides skulde hvidske hinanden ømme Ting i Ørene, skjældte hun ham saaledes ud, at han raabte højt til Publicum, at han kom ud af sin Rolle, da hans Elskerinde var uforskammet grov imod ham. - Stykket var nyt, og Publicum kjendte det ikke; derfor troede man at det hørte til, og applauderede derfor uhyre for den Natur hvormed han sagde hele Replikken. - Nu forfølger han mig; han har sammensvoret sig med de to andre; min Tante veed endnu intet om min Kjærlighed; mon hun bifalder den? - O jeg er en ulykkelig Kat! - jeg bliver vanvittig! -

»- Er Natten sort, maa Skyggen være hvid,
Og dette Hjertes Nat er sort som Døden.
- Ha jeg er syg - mit Jeg i to er spaltet,
En staaer paa Gulvet der, en anden er
Jeg selv.« -

»Han bliver gal!« udrød jeg, »han citerer af *Don Juan*!« -

»Mjav! mjav! lød det oppe fra Tagrenden.

»Min Kisse!« udrød han, »farvel min Redningsmand! Kjærlighed kalder! farvel! men lov mig, at de ikke meddeler 128 Læseverdenen denne Scene i deres Fodreise; i det mindste ikke i første Udgave; - Før de oplever et nyt Oplag haaber jeg at mine »*Erindringer* komme ud!« -

»I første Oplag skal det ikke komme,« lovede jeg.

»Mons! Mons!« lød det igjen fra Taget; da svingede den unge Kat sig op af Blyrenden og forsvandt i de høiere Regioner.

Som tak for sidst for Heibergs indgreb over for slutningen i kap. 7 (om forbrydelsernes tilregnelighed) indsatte HCA i 2. oplag disse linier:

I dette Øieblik foer der en steenhaard Sneebolt over Volden lige ind i Nakken paa min Idee-Association, der forskrækket lod Vingerne falde; jeg kan tænke, den kom fra *St. Peder* eller en anden æsthetisk Ven inde i Byen.

I begyndelsen af kap. 8 (nærv. udg. s. 49 efter 2. afsn. og overlappende 3. afsn.) indsattes følgende reverens for Heiberg - en beroligende gestus efter den slet skjulte malice i ovenstående:

Det faldt mig ind, hvad vor *Heiberg* siger om dette Lands Beboere:

»Amageren er trofast og naiv;
Han holder fast ved sine gamle Skikke;
End skammer han sig ikke
Ved hollandsk Dragt og hollandsk Tidsfordriv,
Paa Moden veed han ei at synde,
Idyllisk følger han sin gamle Kaas,
Ved Fastelavn han Katten slaar af Tønde
Og trækker Hovedet idyllisk af en Gaas.
Saaledes er, for den Sags Skyld,
Hans hele Liv Idyl.«

Og dette Folk skulde jeg nu besøge. - Jeg skuede rundt omkring; den hele Omgivning forekom mig ogsaa ganske naiv; Alt laae saa uskyldigt, saa deiligt gaasehvidt rundtenom. O tænkte jeg, en Beskrivelse over det Hele, kunde dog være en god Begyndelse til en 129 Novelle. Ja hvem veed, om ikke endnu i *Weisflogs og Tromlitzs Dage*, vi læse i en Taschenbuch:

Kap. 11 fik i 2. oplag en længere tilføjelse om Helvedes køkken og skole (nærv. udg. s. 79 ml. 2. og 4. afsn.):

Jeg opdagede ogsaa Kjøkkenet, der saae meget herskabeligt ud Ak! hvormange kostelige Stege sad ikke her paa Spid. Her brasede en tyk Borgemester i sit eget Fedt; der stegte man en General som Hare, skjøndt han havde Ordener nok af Guld og Sølv, til at bestikke Kokken med; men i Helvede gjelder Metaller ikke meget, de smelte bort i Hænderne, ved den stærke Hede. Der tillavede man nogle orthodoxe Kalve som forlaaren Skilpade. - I et andet Hjørne af Kjøkkenet destilerede man Elexiere des Teufels. O hvor det kogte og skummede; den blev vist god! Requisite manglede der ikke. Jeg kunde gjennem Brillerne see den hele Mangfoldighed Nysselige smaae Talloetterier, søde Romaner, Brændevinsflasker, jesuitiske Prædikener, Modejournaler, Spillekort og utallige andre smukke Sager kogte i den store Hexekjedel. - Ja man lavede endogsaa *lis* dernede; Formene blev stukne ind i Hjernen paa nogle store Politiker og strax frøs det til den deiligste *lis*. - Jeg bemærkede ellers, at alle Kjøkkenredskaberne vare afdøde Mennesker, af hvilke de fleste, som saadanne, gjorde langt mere Nytte her, end de havde gjort i levende Live. Saaledes blev en gammel Præceptor brugt som Støder til den store Morter, han havde vist nok i levende Live ved sin Eensidighed og fortrædelige Lune knust manget opblomstrende Talent, der var kommen under hans Hænder; han knuste fortræffeligt Følelse og Hjerte, alt imellem hverandre. - Mandfolketunger brugtes som Gafler, Damernes som Knive; det er utroeligt hvor skarpe de vare. - Jeg lagde ogsaa mærke til nogle gamle Kritiker der blev tillave som Fisk, Kjødet sagde de var meget sødt, da de i Oververdenen havde givet al deres Galde og de onde Vædsker fra sig. -

Fra Kjøkkenet vendte jeg nu Øiet til et stort hvælvet Sideværelse der var indrettet til Skole. - De arme Skribenter, som der paa Jorden havde skrevet Lovtaler over Folk som ikke fortjente det, sadde som Disciple, spændte paa smaae Pinebænke og maatte construere og analysere deres egne Værker, og hvergang De kom til 130 en Usandhed, dandsede den gloende Jern-Ferie paa de alt mørbankede Rygge.

3. oplag (1840) var forsynet med flg. fortale:

Nytaarsdag 1829 udkom første Oplag af »Fodreise fra Holmens Canal til Østpynten af Amager«; denne lille Bog var den første, jeg udgav, med den fremtraadte jeg i mit Rus-Aar som Forfatter, I faa Dage var Oplaget udsolgt, og et nyt, langt større fulgte kort efter; dette har allerede i over et Aar ikke været at erholde i Boghandelen, hvorfor der nu kommer tredie Oplag. Uagtet den Gunst, Publicum har viist denne min lille Bog, føler jeg dog, at den er høist mangelfuld, og jeg maa bekjende, at der ere hele Sider i den, jeg nu ønskede borte. Imidlertid, som ældre, at gjøre slige Forandringer, bliver altid høist fraraadeligt, da let det Characteristiske ved et Ungdomsværk herved kunde forstyrres. Jeg har derfor kun gjort nogle ubetydelige Rettelser, samt udeladt et taabeligt Angreb paa en Forfatters Værk, hvis gode Sider jeg dengang ikke forstod at vurdere.

I Maanedsskrift for Litteratur første Bind 1829 har Digteren, Professor *J.L. Heiberg* anmeldt Fodreisen. Hans Ord tillader jeg mig at hefte, som en smuk Indledning, til tredie Udgave.

Kjøbenhavn i December 1839.
H.C. Andersen

Efter fortalen følger i 3. oplag et optryk af Heibergs anmeldelse:

Fodreise fra Holmens Kanal til Østpynten af Amager i Aarene 1828 og 1829.

Udgiven af H.C. Andersen. Kjøbenhavn, paa Forfatterens Forlag, 1928. 136 Sider. 8.

Der gives i den skjønnede Literatur Skrifter, i hvilke det saakaldte *Indhold* er, ligesom i videnskabelige Værker, en Hovedsag, der følgelig frem for alt maa udhæves af et saadant Skrifts Anmelder eller Recensent. Til denne Art henhøre de fleste episke og dramatiske Digterværker, i hvilke en streng og kunstrigtig Plan er den væsentlige Grundvold Men der gives ogsaa en anden Klasse af 131 poetiske Frembringelser, i hvilke Indholdet er meer eller mindre uvæsentligt, medens derimod den poetiske Colorit, den digteriske Grundtone er Hovedsagen. Et Exempel herpaa afgive de fleste lyriske Digte. En Recensent, som idet han omtalte en Samling af saadanne Smaadigte, der for største Delen ere fremkaldte, af et øieblikkeligt Lune, troede at give os en Forestilling derom, ved at fortælle Indholdet af de forskjellige Stykker, istedetfor at vise os, hvorvidt disse Øieblikkets Inspirationer besidde Energie og Gratie, hvorvidt de ere udsprungne af en fælleds Grundtone, hvorvidt de besidde en bestemt Colorit, G.S.V., - en sådant Recensent vilde røbe en betydelig Mangel paa Sagacitet. Ved Betragtningen af det lille Skrift, som vi her anmelde, vilde den samme Fremgangsmaade være ligesaa meget at dadle, thi uagtet Hr. Andersens Fodreise har Formen af en Fortælling, saa seer dog Enhver, at det, som han fortæller, netop er det Uvæsentlige, men at Maaden, hvorpå han fortæller det, er Hovedsagen. Om Digteren paa sin Vandring til Amager tager ind paa Christiansborg Slot eller i Holmens Kirke, om han gaaer forbi Druknehuset eller forbi Sukkerhuset, er aldeles tilfældigt; alle Begivenhederne i Bogen kunde have været forandrede, uden at Grund-Ideeen (ifald en saadan er udtrykt deri) vilde lide mindste Afbræk derved Skriftet bør betragtes som et lyrisk Digt, og i et saadant bestaaer Skjønheden ofte just deri, at et Indhold, som enten er hverdags eller i det mindste indifferent, ved Poesiens Kraft hæves til Værd og Betydning.

Den unge Digter, som, inden han udarbejdede nærværende Skrift, allerede havde gjort sig bekjendt og yndet ved endel lyriske Digte, meest af humoristisk Indhold, har i sin Fodreise uidentivl fundet en passende Form for den Overgang, hvori hans Genie befandt sig, nemlig fra det Lyriske, hvormed næsten enhver Digter begynder, til Frembringelser af en mere objectiv Natur. Forfatteren befinder sig omtrent i samme Stilling, som en Maler, der inden han vover sig til strengere Compositioner, først øver sig paa Arabesken; thi ogsaa i Arabesken ere Elementerne tilfældige, heterogene og ligegyldige imod hverandre, men den Originalitet og den Gratie, hvormed de ere sammensmeltede, give den Kunstværd Eller, for at vælge en Sammenligning, som ligger nærmere: Fodreisen er at betragte som en musikalsk Phantasie. En Phantasiespiller veed, i det Øieblik han begynder, endnu ikke, 132 hvad der vil følge paa Begyndelsen, og endnu mindre, hvorledes han vil ende; han følger kun Øieblikkets Inspiration, og er saa lidet Herre over denne, at han tvertimod ganske lader sig henrive af den. Men den samme Aand opfylder ikke de forskjellige Phantaserende. Inspirationen er ikke den samme hos den meer og den mindre Begavede; hos hiin er den originalere, mere overraskende og mere beundringsværdig. Den er heller ikke den samme hos den fuldendte Mester og hos den uøvede Begynder; hos hiin er den, med al sin Vilkaarlighed, dog tillige underkastet visse Regler, hvorved den, selv i den meest brogede Forvirring, stedse vedbliver at være correct og smagfuld Der gives visse Harmonier, som ere saaledes forbundne, at Øret, ved at høre den ene, venter den anden; der gives andre, som kun ved et dristigt Spring kunne berøre hinanden, og selv dette maa motiveres med en stor Kunstforstandighed og Kunstfærdighed; den geniale og øvede Mester undgaaer hine, som tilbyde sig afsig selv; han frapperer og henriver ved disse. Hvad her er sagt om den musikalske Phantasie, lader sig saare let anvende paa den digteriske. Et Analogon til de omtalte nøie forbundne Harmonier finder man i alle ved den blotte *Idee-Association* forbundne Forestillinger. Denne er saaledes den sletteste Ledestjerne, som Phantasien kan vælge sig, deels fordi den er triviell, og findes ligesaavel hos det eenfoldige, det underordnede Menneske, som hos Geniet, deels fordi den er continueerlig i det Uendelige, og savner al discret Eenhed, der kunde afgive et Princip for Begyndelse, Fremgang og Ende.

I Hr. Andersens lille Skrift findes mange Exempler paa en heldig Retning af Phantasien. Den bevæger sig ofte mellem originale, og frappante Ideer, som den forbinder paa en sindrig Maade; men man seer ogsaa paa den anden Side, at Forfatteren ofte, hvor den geniale Inspiration forlader ham, blot følger sin *Idee-Association*, og derved vel forøger sit Stof, men ikke paa den behageligste Maade for Læseren, eftersom denne meget ofte kan fra den første Forestilling slutte sig til en Række af de følgende, hvoraf tillige den dobbelte Ubeqvemmelighed opstaaer, at Forfatteren faaer Udseende af en *Samler*, hvem det vel meget er at gjøre om Qvantiteten, og at han, ledet af *Idee-Associationen*, frembringer en Mængde Reminiscenser fra andre Digtere. Næsten Alt hvad der i Fodreisen skader Interessen, eller stemmer Læseren mindre 133 behageligt, udspringer af den angivne Kilde. Feilen er forresten undskyldelig hos en begyndende Digter, og i nærværende Tilfælde saa meget mere, som Forfatteren selv synes at have følt den; idetmindste har han i Slutningen af det syvende Capitel (Side 64) bortskaaret et Stykke, der fandtes i de tidligere leverede Fragmenter af Bogen, som vare indrykkede i den flyvende Post, et Stykke, hvori han, ved at omtale Amagerport, lededes af sin *Idee-Association* ikke blot til Betragtning af de Syndere, som henrettes paa Amager - thi denne Betragtning er bleven staaende - men derfra i samme Ledebaand førtes til nogle hverken nye, eller tilstrækkelig grundede eller til Skriftets Grundtone passende Reflexioner over Forbrydelsernes Tilregnelighed.

Nærværende Anmeldelses Forfatter har, som man seer, ikke havt isinde at gaae ind i en detailleret Kritik over Skriftet; han har blot - hvad neppe er uhensigtsmæssigt ved en Bog, der er saa meget udbredt, og læses af saa Mange - forsøgt at bestemme det Synspunct, hvorfra den rigtigst bedømmes.

J.L. Heiberg

Rettelseslisten henviser med side- og linieangivelse til nærværende udgave, men anfører originalens tekstform før den rettede. Da det ikke kan afgøres, hvor mange af rettelserne i udgaven af 1840 der skyldes HCA selv, er der til denne udgave kun foretaget de nødvendigste rettelser, idet det er hensigten at bringe en tekst, der ligger originalen så nær som muligt. Petitesser som omvendte bogstaver, rettelser i anbringelse af anførelstegn og anden tegnsætning samt rettelser i brugen af store og små bogstaver (typisk De/de), er kun angivet, hvor særlige forhold taler derfor. Det bemærkes dog, at » « før og efter den indskudte anførende sætning er tilføjet.

134

7,13

Jorden: > Jorden!

7,15

Jehova > *Jehova*

12,10 f.n.

Dem > dem

17,13 f.n.

Blod, > Blod

17,6 f.n.

Vrimlen; > Vrimlen

19,2

De > de

20,9

sumpathetisk > sympathetisk

22,8-9

traadte *Jocko* > traadte *Jocko* frem

23,7

f.n. der > det

23,6

f.n. dan > den

29,14-15

Acorder > Accorder

29,19

f.n. De > de

29,9

f.n. mit var > mit Øie var

28,16

f.n. jeg > Jeg

34,15

f.n. gjorde > gjorde

35,2

lange Broe > Langebroe

40,2

f.n. Vaudeville; > Vaudeville:

44,19

f.n. bliver > der bliver

45,15

f.n. Italiens > Italien

48,4

Arcacadien > Arcadien

50,9

enhalv > en halv

53,12

Stævnemøde > Stævnemøder

63,2

f.n. vidsket > hvidsket

68,6

De >»De

68,15

ereselv > ere

3,7

Døbbeltgjængerer > Dobbeltgjængerer

76,8

f.n. herd > hed

85,19

f.n. nu > Du

88,2

f.n. bkæser > blæser

92,16

qvindlige > qvindlig

135

Tage Høeg: *H.C. Andersens Ungdom* (1934)

Tage Høeg: indledning til *Fodreise* (udg. af Selskabet for grafisk Kunst og Kunstforeningen i København, 1940). Begge arbejder af Tage Høeg rummer grundlæggende behandling af bogens baggrund og motiver.

Niels Kofoed: *Studier i H.C. Andersens fortællekunst*. Disputats (1967). Heri kapitlet »Motivernes fødsel i *Fodreise*« med redegørelse for HCAs senere brug af små og større dele af *Fodreises* fantasiinventarium.

Gisela Perlet: Efterskrift og kommentar til østtysk udgave af *Fodreise* i Hans Christian Andersen: *Ausgewählte Werke in Einzelausgaben. Die frühen Reisebücher*. (Leipzig und Weimar, 1984). En god, men ikke nær udtømmende kommentar. De danske kilder har ikke været tilgængelige for udgiveren.

Peer E. Sørensen: *H. C. Andersen & Herskabet*. Studier i borgerlig krisebevidsthed (1973). Denne kontroversielle bogs gennemgang af *Fodreise* er et af de bedste afsnit i den. Her betones nihilismen og saboteringen af den borgerlige dannelsesstærkning som grundstørrelser i *Fodreise*.

136

137

Noter

7

Og Gud Herren .. Jorden: citat fra 1. Mosebog 9,11. - *Funtus*: pseudolatinisering af ordet »fundet«; citat fra Holbergs *Peder Paars*, V, l. - *Kjødet er skrøbeligt*: jvf. Matthæus 26,41.

8

Nyerup: Rasmus Nyerup: *Kjøbenhavns Beskrivelse*, Kbh. 1800. - *Pontoppidan*: Erich Pontoppidan: *Den danske Atlas* (topografisk værk). 3 bind, Kbh. 1763-67. - *Hoffmann*: E.Th.A. Hoffmann: *Elixiere des Teufels* (roman) 1815. Ikke oversat til da. på HCAs tid - *slaae en Pæl i Kjødet*: jvf. Paulus' 2. brev til Korinterne, 12,7.

9

Tordenskjold og Niels Juel: ligger begravet i Holmens Kirke. - *Heloise*: fransk nonne (død 1164), teologen Pierre Abailards elskede; deres kærlighedshistorie aktualiseret i titlen på J. J. Rousseaus roman *La nouvelle Héloïse* (1761). - *Jeppe paa Bjerget*: jvf. II akt, 1. scene, Jeppe's replik i baronens seng: Drømmer jeg eller er jeg vågen?« - *Lucians bekjendte Drøm*: Lukian fra Samosata (Syrien), græskskrivende sofist og satiriker i 2. årh. e.Kr., født o. år 120. Der hentydes til det selvbiografiske skrift *Enhyption* (drømmen). - *Sintenis*: Chr. Fr. Sintenis, tysk forfatter af moralske skrifter (1750-1820). Cit. fra *Menneskeglæder*, En Folkebog af C.F. Sintenis og F. Høegh-Guldberg (Kbh. 1827), s. 284-85 (Bogen ikke anført under Sintenis i *Bibliotheca Danica*). F. Høegh-Guldberg var HCAs velynder og dansklærer og har antagelig foræret ham bogen efter hans studentereksamen 1828. - *Hercules paa Skilleveien*: den græske gud Herkules (Herakles) som ung stående over for valget mellem to veje, dydens og vellystens. Motiv fra Xenofons *Memorabilia*. Ofte benyttet i litteraturen fra renæssance til barok. Stående vending.

10

De Gamle: det 18. årh.s poetik (og skolerne på HCAs tid) henviste til de klassiske græske og latinske forfattere som absolutte forbilleder. - *Templet og Helligdommen*: omskrivninger af Børsen foranlediget af bygningens fornemme stil Børsen har ikke, som påstået af Amagerkonen, rummet store kunstskatte på denne tid. Der kan kun refereres til de »herligheder«, som solgtes i boderne og bogladerne på Børsen. Det karakteriserer Amagerkonens dannelsesbegreb. - *calmarske Taarn*: Christian IV erobrede Kalmar under krigen med Sverige. Herfra lod han medtage adskillige bygningsdele, som bl.a. medgik til bygningen af Børsen. Således stammer tårnet fra Kalmar. - *Druknehuset*: tidligere »Trunken«, hus ved Langebro, hvor uidentificerede druknede henlå til genkendelse. - *Avons hellige Strømme*: ref til Shakespeares fødested, Stratford on Avon. - *Reberbane*: bygning med rebslagerbaner på Bremerholm, opf af Frederik II. - *Blaataarn* opr. navnet på et fangetårn i det gamle Københavns Slot, nedrevet 138 1731-32. På HCAs tid navnet på en bygning, der lå i forlængelse af Langebro. - *Hamlet*: i Shakespeares skuespil viser den myrdede konge, Hamlets far, sig for ham og opfordrer ham til hævn. - *ha miser*: (lat) ha ulykkelige, hvilket Charybdis plages af! (Horats: *Oder I 27*, v. 18-19).

11

Washington Irving: amerikansk forfatter (1783-1859). - *den kjække Dragon*: i *En Reisendes Fortællinger I* («Sælsomme Historier af en nærvæsvag Herre»), overs. 1827. - *Prometheus*: I den græske mytologi var Prometheus den, der røvede gudernes ild og bragte den til menneskene. Til straf lænkede Zeus ham til en klippe og lod en ørn daglig hakke i hans lever, der lige så hurtigt voksede ud igen. - *Sivkrandsen i de vaade Haar*: hentydning til den druknede Ofelia, Hamlets brud. - *Vix illigatum*: Næppe engang Pegasus vil kunne befri dig, omslynget som du er af Chimaira (et uhyre) med de tre skikkelser (Horats: *Oder I 27*, v. 23-24). - *Cancelliet*: kancellibygningen opført under Frederik IV 1716-21 til brug for den civile centraladministration. - *Cicerone*: guide. - *Rolf Blaaskjæg*: eventyrfigur, der dræbte sine koner. Motivet bl.a. benyttet af Tieck i *Ritter Blaubart* (1797) og af Vincenzo Galeotti og Claus Schall i en ballet opført på Det kgl. Teater i 1820'erne.

12

vandrende Ridder: ridder (i de middelalderlige ridderromaner), der vandrer om for at opleve eventyr og bevise sin ridderlighed - *Foliant*: store bøger (i folioformat).

13

jambe: klassisk versfod: tryksvag stavelse efterfulgt af trykstærk (u -). - *det danske Capitolium*: omskrivning af kancellibygningen. Capitolium var navnet på en af de syv høje, som Rom efter traditionen blev grundlagt på, og navnet på et bygningsværk i romersk oldtid rummende hovedtempel, borg og stadsarkiv.

14

Axelshuus: antoges tidligere for navnet på den borg i København, som Valdemar den Store (1131-82) lod biskop Absalon (i romantisk poesi, f.eks. hos Oehlenschläger, ofte kaldet Axel) opføre 1167. - *Biblioteksbygningen*: det nuværende Rigsarkivs bygning; vore dages Kgl. Bibl. opført 1906. - *Vægternes Qvad*: De fra 1680'erne overleverede vægtervers blev endnu i begyndelsen af forrige årh. sunget af de københavnske gadevægtere hver fulde time om natten for at markere timeslagene. Citatet i overskriften hører til verset kl. 22. Vægterne afskaffedes 1862. - *simple*: enkle. - *catalaniske Nattergale*: ref. til den dengang berømte italienske koloratursopran Angelica Catalani (1779-1849). Optrådte på Det kgl. Teater i sæsonen 1827-28.

15

Kattun: bomuldsstof - »und alles haucht...«: og alt ånder kærlighedens ånd (uidentif. cit.) - *Straapels*: vandposten blev om vinteren beklædt med halm for ikke at fryse til. - *Tiecks, gestiefelter Kater*: den bestøvlede Kat, *Der gestiefelte Kater*, eventyrskuespil af Ludwig Tieck (1797). - *Hoffmanns Kater Murr*: roman af E.Th.A. Hoffmann (1820-22), *Lebensansichten des Katers Murr*, hankatten Murrs livsanskuelser.

16

Der var en Tid...: ref. til digtet »Da jeg var lille« af Jens Baggesen.

17

kvalte: hvælvede.

139

18

dette Saliske: ref. til den dengang populære schweiziske lyriker Johann Gaudenz von Salis-Seewis (1762-1834). - *Mons*: (forkortelse af Mogens) gammelt navn til en kat. - *ompodede*: ompotede. - *elegiske*: af elegi, klagesang.

19

Brummer: Johann Christian Friedrich Brummer, københavnsk universitetsboghandler og forlægger (1768-1836). - *Hölty*: Ludwig Heinrich Christoph Hölty, tysk digter (1748-76). - *ich will alle...*: citat fra et brev (april 1774) af Hölty, gengivet i forordet til *Gedichte von Ludewig Heinrich Christoph Hölty, neu besorgt und vermehrt von Johann Heinrich Voss* (1804). Overs. af cit.: Jeg vil opbyde alle mine kræfter. Jeg vil ikke være digter, hvis jeg ikke kan blive en stor digter; hvis jeg ikke kan frembringe noget, der bærer udødeligheden på sin pande, som kan måles med mine venners værker (...), så skal ikke en stavelse fra min hånd trykkes. En middelmådig digter er en uting. - *Donna del Lago*: opera af Rossini, opført under titlen *Pigen ved Søen* (teksten bearbejdet af Johan Ludvig Heiberg) på Det kgl. Teater første gang i sæsonen 1827-28. - *Mozarts non so piu*: (ak jeg ved ikke mere, hvad jeg er, og hvad jeg gør), Cherubinos arie fra 1. akt af Mozarts opera *Figaros bryllup* (1786).

20

Das ist das Leben...: sådan er livet, sådan er lykken. Citat fra Jean Pauls roman *Titan*, 29. Jobelperiode (1800-03). - *Morgenstjerne:* pigget vægterkølle. - *interessant:* nøgleord i den ny, mere disharmoniske litteraturs æstetik fra slutningen af 1820'erne til midten af 1840'erne. Af Andersen bruges ordet »interessant« med dybde og konsekvens fra og med *Skyggebilleder* (1831).

21

Colonnade-Gangen: søjlegangen ved Christiansborg Slot. - *Roats Fald:* Navnet på denne fiktive fremtidsopera »efter en sand Begivenhed fra det nittende Aarhundred« refererer til en begivenhed i 1827, hvor linedanseren Roat omkom ved et styrt. Den 25. juni samme år gav det af J.L. Heiberg ledede vaudevilleselskab en forestilling til benefice for Roats enke og børn. Man spillede Heibergs vaudeville *De Uadskillelige*. Ved opførelsen fremsagde skuespillerinden Mad. Wexschall en epilog om indsamlingen skrevet af Heiberg (epilogen tryktes i *Kjøbenhavns flyvende Post* d. 29. juni). Indslaget i *Fodreise* er således en blandt mange hilsener til Heiberg fra en ung forfatter, der ville sikre sig det blå stempel. Roat er også omtalt i St.St. Blicher: »Juleferierne« (1834). - *Recension:* anmeldelse. - *Caleidoskopen:* rør med spejle, der kan danne mange billeder. - *Carl Maria Weber:* tysk romantisk komponist (1786-1826). - *Brudgommen fra Mexico:* lystspil af Heinrich Claren (pseud. for den ty. forf. Carl Gottlob Samuel Heun 1771-1854), opført 1. gang på Det kgl. Teater i sæsonen 1824-25.

22

Ulvesvælget: scene i Carl Maria Webers opera *Jægerbruden (Der Freischutz)*, opf. fra sæsonen 1821-22 på Det kgl. T., hvor ouverturen var blevet uopført af komponisten selv. - *den hemmelige Ret: Das heimliche Gericht,* sørgespil af Ludwig Ferdinand Huber (1764-1804). - *Eulalia Meinau:* person i den ty. dramatiker August v. Kotzebues (1761-1819) *Menschenhass und Reue* (1789). - *Korsridderne:* skuespil af Kotzebue, seneste 140 opførelse på Det kgl. T. før udg. af *Fodreise* sæsonen 1823-24. - *Deodata: Deodata eller Gengangersken,* romantisk skuespil med sang og dans af Kotzebue, seneste opf. før *F.* sæsonen 1822-23. - *Agnese:* opera af Fernando Paër, opført på Det kgl. T. 1823-24. - *Aquatofana:* gift-drik benævnt efter en berygtet italiensk giftblanderske, Tofana, o. 1700. - *Signelok:* tryllemiddel - *Hyrdedrengen No. 2:* idyl af Nicolai Sætoft, opf. på Det kgl. T. 1827-28. Stykket hedder *Hyrdedrengen*, men blev annonceret som *Hyrdedrengen No. 2* af Heiberg i *Kjøbenhavns flyvende Post* nr. 67, 1827, idet teateret i sæsonen 1826-27 havde opført Adam Oehlenschlägers idyl *Den lille Hyrdedreng*. - *Jægerbrudens skjæbnsvangre Krands:* i Webers opera får titelpersonen ved et tilfælde en dødskrans i stedet for en brudekrans. - *Jocko: Danina eller Jocko, den brasilianske Abe,* ballet efter Taglionis program af P. Larcher, musik af Lindpaitner. Opf. første gang 1828 på Det kgl. T. - *Colonner:* søjler. - *dreiede:* drejet i træ (ligesom skakbrikker). - *Bernstorff:* statsmanden J.H.E. Bernstorff (1712-72). - *Ørsted:* HCAs åndelige vejleder, fysikeren og naturfilosoffen H.C. Ørsted (1777-1851).

23

Marmorkirken: Opførelsen påbegyndtes i 1749, men standsedes 1771 på grund af stigende priser på marmor. Kirken henlå ufuldført til 1874, hvor industrimanden C.P. Tietgen købte kirken og lod den fuldføre. Arbejdet afsluttet 1894.

24

Seraillet: orientalsk sultanpalads, haremsbygning. - *Sophiekirken:* kirken Hagia Sophia i det daværende Konstantinopel (nu Istanbul), indviet 537, i 1453 omdannet til moské. - *deres forrige Besiddelser:* HCA forestiller sig her i sit fremtidssyn, at det er lykkedes at trænge tyrkerne tilbage fra deres europæiske besiddelser. - *Grækernes Friheds-Støtte:* På HCAs tid førte grækerne en frihedskrig mod tyrkerne (1821-30) støttet af England, Frankrig og Rusland. HCA forestiller sig her i sit fremtidssyn, at den på udgivelsestidspunktet endnu uafsluttede krig er endt med sejr til grækerne. Frihedsstøtten er altså en fremtidsfiktion. - *Tell:* Wilhelm Tell, schweizisk sagnhelt, en bueskytte, der skal have levet i slutningen af det 13. og beg. af det 14. årh. Sagnstoffet behandlet i Fr. Schillers skuespil *Wilhelm Tell* (1804). - *den gamle Buegang:* Der hentydes her til den første tunnel under Themsen, bygget af M.I. Brunel 1825-43. På udgivelsestidspunktet var arbejdet standset (det skete 1828) på grund af indtrængende vand. Arbejdet genoptoges først 1835. Når HCA siger »man arbejder nu paa en ny«, projicerer han sin samtidssituation over i et fremtidigt fiktivt tunnelprojekt analogt med det igangværende. - *Inwernesz:* Inverness, skotsk havneby, uden privatbiografisk forbindelse til Walter Scott (1771-1832), hvis historiske romaner HCA beundrede. - *Carl XI Drøm:* »Karl XIs syn« er navnet på en folkebog (anonymt udgivet) trykt i mange oplag og oversat til dansk, tysk, engelsk m.m. Skildrer en visionær tildragelse, som skal have fundet sted på Stockholms Slot 1693, og hvori kommende hændelser i det svenske kongehus skulle være blevet åbenbaret for kong Karl XI (1655-97). Antages at være et politisk skrift fra 1740'erne. Ligger til grund for en novelle af Prosper Mérimée fra 1829! - *table d'hôte:* her: fællesspisning.

25

den gamle Brødkone: scenen er kalkeret over indledningen til E.Th.A. Hoffmanns fortælling *Der goldene Topf* (1814). - *Svindel*: svimmelhed.

27

Prinz Zerbino: citat (en pynt er det, en [in fejl for ein] broget festdragt, som tåberne selv behager sig i) stammer fra 3. akt, 5. scene af *Prinz Zerbino. Oder die Reise nach dem guten Geschmack* (1799), eventyrspil af Ludwig Tieck (1773-1853).

28

wetherske Følerie: hentyder til Goethes roman *Die Leiden des jungen Werthers* (1774), et litterært højdepunkt i det sene 18. årh.s følelseskult. Bogen blev forbudt i Danmark, fordi den inspirerede mange unge mænd til at begå selvmord. - *Taare-Perse*: Jesper Rasmussen Rachløvs samling af gudelige og åndelige sange (1684, optrykt flere gange, sidst i 1803). - *Sigwarth: Siegwart. Eine Klostersgeschichte* (1776), roman af J.M. Miller (1750-1814). Overs. til da. 1778.

29

den gamle Jeronimus: fast typefigur i Holbergs komedier, den gnavne fader, der arrangerer fornuftsægteskab for sin datter. Her muligvis om Holberg selv.

30

zoroastersk Lære: efter den persiske religionsstifter Zoroaster eller Zarathustra. Ormuzd og Ahriman repræsenterer henh. de gode og de onde kræfter i denne religions dualistiske syn. - *den patriarcalske Tid*: i Israels gammeltestamentlige historie tiden omkring patriarkerne Abraham, Isak og Jakob. - *hvem nedlagde den*: HCA tager her hovedspørgsmålet fra det 18. årh.s theodicédebat op (theodicé = retfærdiggørelse af Gud), diskussionen af det ondes oprindelse og af, om der kunne eksistere en god og almægtig skaber, når det onde regerede i det skabte. - *Magnetismen*: den såkaldte dyriske magnetisme, teori fremsat af Fr. Mesmer i en disputats (1766) om himmellegemernes indflydelse på dyrs og menneskers legemer og om disses vekselvirkning med omgivelserne. Teorien først fremsat af H.C. Agrippa i *Occulta philosophia* (1510). På grundlag af disse teorier praktiseres stadig af naturlæger magnetiske strygninger som helbredelsesmetode.

31

Marter: pinsel - *Ormen*: den indre pine. - *Jesuit*: medlem af jesuiterordenen, en præsteorden indstiftet 1534 af Ignatius Loyola (1491-1556). Ordenen fik til opgave at kæmpe mod kristendommens og især pavedømmets fjender.

32

Anselmus: studenten i E.Th.A. Hoffmanns eventyr »Der goldene Topf« (1814). - *Cimbrernes Nedfart*: Cimbrerne, jysk stamme, der deltog i folkevandringerne mod det romerske rige. Gik i år 113 f.Kr. over Alperne og ned i Norditalien, hvor de slog flere romerske hære. Ifølge traditionen foregik nedstigningen fra Alperne ved, at cimbrerne satte sig på deres skjolde og rutsjede ned ad bjergsiderne. - *klein Zakes*: »Klein Zaches«, eventyr af E.Th.A. Hoffmann (1819). - *Decendenter*: (descendenter) efterkommere. - *Reineke Foss*: tysk folkebog om en ræv (Fuchs), ældste da. udg. 1555. Bearbejdet af Goethe og oversat af Oehlenschläger (1806). - *cicero de officiis*: Marcus Tullius Cicero (106-43 f.Kr.), romersk taler, forfatter og politiker. Hans værk *De officiis* (Om pligterne) udkom 44 f.Kr. - *142 Campes Theophron*: Joachim Heinrich Campe (1746-1818), tysk forfatter, især kendt fra sin bearbejdelse af Defoes *Robinson Crusoe*. *Theophron oder der erfahrene Ratgeber für die unerfahrene Jugend* udk. 1783. - *Knigge*: Adolph Freiherr von Knigge (1752-96), tysk forfatter. Hans værk *Über den Umgang mit Menschen* (1788), en vejledning i god opførsel, blev oversat til dansk 1793 og oplevede mange senere oplag. Den tids Emma Gad. - *Voltaire*: Francois de Voltaire, fransk forf og filosof (1694-1778), udskreget i sin tid som spotter af religionen.

33

Quamquam jam: frit citat efter Ciceros *De officiis*. Kan oversættes til: »Skønt du min søn Mikkel (Ræv) allerede i ét år...« - *non ut interpretes*: korrekt citat efter Ciceros *De Officiis*: »ikke som den der blot oversætter, men som jeg plejer ved frit og selvstændigt at øse af kilden i det omfang og på den måde jeg skønner mest hensigtsmæssig«. - *Min Søn*: Talens indledning alluderer til W.H.F. Abrahamsons digt »Norma morum«, der indledes med ordene »Min Søn, om Du vil i Verden frem,/ Saa buk«, - *jeg takker dig Gud*: den selvretfærdige farisæers bøn, jvf. Lukas 18, 11. - *recensere*: kritisere.

34

lettres provinciales: »Breve fra provinsen«, antijesuitisk skrift fra 1656-57 af den franske religiøse tænkner og matematiker Blaise Pascal (1623-62). - *ora et labora*: latinsk ordsprog: bed og arbejde - *Bryggerhuus*: Chr. IVs endnu eksisterende bryggeribygning. - *Blaataarn*: se note til s. 28. I det oprindelige Blåtårn, der ikke eksisterede længere på HCAs tid, sad Leonora Christina fængslet. HCA sammenblender dette Blåtårn med en bygning på hans egen tid, ligeledes kaldet Blåtårn, der brugtes som fængsel for skuespillere og andre funktionærer ved hoffet. - *Slutter*: fangevogter. - *To be or not to be*: Hamlets monolog i Shakespeares stykke af samme navn, 3. akt 1. scene. - *Kunstbroder*: Der menes en skuespiller. Se noten ovenfor til Blåtårn. - *studiosus philologiæ & philosophiæ*: sprog- og filosofistuderende. - *Xerxes ved Hellespont*: perserkongen Xerxes (ca. 520-465 f.Kr.) lod slå bro over Hellespont (Dardanellerne) på krigstogtet mod grækerne.

35

Førsier: fyrster.

36

Dimission: (kt.) bortsendelse, om studenternes afgang fra skolen til universitetet - *Rus*: betegnelse for førsteårs student ved universitetet - *Washington Irving*: se note til s. 28.

37

i løs Materie: med løse, uhæftede ark; kan også betyde løs (ubunden) stil, dvs. prosa. - *den gyldendalske boglade*: dengang både forlag og boghandel, grundlagt 1770 af Søren Gyldendal - *stereotyp Udgaverne*: billige udgaver fremstillet ved hjælp af stereotypi (hver side efter sætningen afstøbt i ét stykke metal), en opfindelse, der muliggjorde den moderne industrielle bogproduktion. Den franske bogtrykker Firmin Didot (1764-1836) blev kendt for sine små håndudgaver (duodez-udgaver) af franske klassikere, fremstillet ved hjælp af stereotypi. I Danmark indførtes metoden først i 1837 af bogtrykker Carl Berling. - *ikke andet... Navn*: kan hentyde til, at disse billigudgaver havde meget sparsomme titeletiketter. - *have Forsædet*: dominere. - *Nuszknacker og Muserinke*: »Nussknacker und Mäusekönig«, 143 eventyr af E.Th.A. Hoffmann (1816). - *Tromlitz*: August von Tromlitz, pseudonym for CAP. von Witzleben (1773-1839), tysk populærforfatter. - *Weisflog*: Karl Weisflog (1770-1828), tysk populærforfatter. - *Prindsesse Barmbilla*: »Prinzessin Brambilla«, eventyr af E.Th.A. Hoffmann (1821).

38

Julestue: stue, hvor man holdt julelege, også betegnelse for selve de verdslige festligheder omkring højtiden; især almindeligt i det 17. og 18. årh. med julestuer i betydningen verdslige julefestligheder, se f.eks. Holbergs komedie *Julestuen*. - *raa Materie*: i løse ark. - *Leiebibliothek*: erhvervsmæssigt drevet bibliotek med hjemlån mod betaling. - *Spieszs Vandringer*: Christian Heinrich Spiess (1755-99), tysk populærforfatter. Udgav bl.a. *Reisen durch die Höhlen des Unglücks und die Gemächer des Jammers* (1796), overs. til da. *Mine Rejser gennem Ulykkens Huler og Elendighedens Boliger* (1802-03). Titlen *Vandringer*, som HCA her bruger, fik oversættelsen først i en udgave fra 1836. - *det befriede Israel*: Titlen på et religiøst epos i 18 sange (1804) forfattet af teologen og forfatteren Jens Michael Hertz (1766-1825). Betegnedes af Jens Baggesen som det »lange Jødedigt, som ingen læser«. - *Herman von Unna*: roman af den tyske forfatterinde Benedicte Naubert (1756-1819). Udg. 1788, overs. til da. 1802.

39

Ludvig den Fjortende: fransk konge (1638-1715), kaldet Solkongen. Hans regeringsperiode var den franske absolutismes kulmination. Louis XIV lod Versailles bygge. - *Tommeliden*: figur fra børneeventyrene, på størrelse med en tommelfinger. - *Reberbane*: se note til s. 28. - *Allonge-Parykker*: parykker med lange, nedhængende lokker. - *Revolutionen*: den franske revolution 1789. - *Vandhose*: skypumpe. - *apage*: (græsk) vig bort, citat fra Mattæus 4,10 og Lukas 4,8 (apage Satana!). - *Fiskeren i Aanden Amiahs selskab*: jvf. det dramatiske eventyr *Fiskeren* af Adam Oehlenschläger (1816) efter motiv fra *Tusindogen nat*. - *poetice*: (lat) poetisk opfattet.

40

Planeten Sirius: Sirius er ikke en planet, men en fiksstjerne. - *Micromegas*: en fantastisk rejseskildring (1752) af Voltaire. - *Peblinge*: små fyre. - *Badens latinske Lexikon*: *Latinsk-dansk Leksikon* (1786) af Jacob Baden, filolog, kritiker og professor ved Københavns Universitet. - *Vaudevilledigter*: vaudeville, et syngestykke med vægten på intrigen. Franskinspireret genre, der indførtes på Det kgl. Teater af J.L. Heiberg i sidste halvdel af 1820erne. - *castigat ridendo mores*: (lat) han revser sæderne gennem latter. Sentens forfattet af franskmanden Sauteul (død 1697), ofte anvendt som indskrift på teatre, feks. på Det kgl. Teater 1798-1817. - *Kong Salomon og Jørgen Hattemager*: vaudeville af J.L. Heiberg (1825).

41

det hele Planetsystem ... en stor Skole: Forestillingen om den kosmiske dannelsesrejse efter døden er udbredt i tiden. HCA benytter den igen i romanen *Kun en Spillemand* (1837), hvor disse tanker lægges i munden på Christians far. H.C. Ørsted lader dem indgå i sin naturfilosofi, og fru Gyllembourg strejfer dem i en af sine *Hverdagshistorier*. Tankegangen kan spores tilbage til den svenske mystiker Emanuel Swedenborg (1688-1772). - *Peblinge-Classen*: her = begynderstadiet, første klasse. Peblinge 144 opr. latinskolenes elever. - *Kingo*: citatet er fra salmeværket *Aandeligt Siunge-Koor* (1674), Første Part, den femte aftensang strofe 11. - *en lille Tanke*: en antydning, en lille smule. Også i betydning af afsmag (af råddenskab).

42

synge for høire Øre: betyder, at nogen taler ufordelagtigt om en. - *en Skjærsommernats-Drøm*: titlen på skuespil af Shakespeare. Dette stykke blev inspirationskilde for mange romantiske fantasistykker.

43

Jung Stilling: Johann Heinrich Jung-Stilling, tysk forfatter (1740-1817). Fortællingen »Vægteren med sin Datter« (forkert cit. i HCAs fodnote) står i *Fortællinger* (overs. 1815). - *magnetisk Søvn*: hypnotisk tilstand; se note til s. 30 om magnetismen. - *Bravour-Arier*: der hentydes til vægterversene, se note til s. 14. - *chaldæiske Vise*: kaldæerne, folkestamme i Mesopotamien, kendt for astrologisk indsigt.

44

recensere: kritisere, revse. - *Maren*: mare, efter folketroen et væsen, der om natten hjem søger de sovende og »rider« dem, jvf. mareridt. - *Peri*: en god ånd, et væsen i den persiske mytologi - *Ninon*: kendt fransk kurtisane, Anne de Lenclos, kaldet Ninon (1616-1706). - *Hetærer*: skøger.

45

Helhesten: i gammel dansk folketro en trebenet hest uden hoved; ses om natten og varsler død. - *uden Hoved*: ref. til folketroen: at man kunne tage varsler nytårsnat - *Ruinerne*: der hentydes til endnu tilbageværende ruiner fra englændernes bombardement af København 1807. - *en »dansk Tilskuer«*: *Den danske Tilskuer* (1791-1806), almenkulturelt ugeskrift udgivet af Knud Lyhne Rahbek (1760-1830), der 1790 blev professor i æstetik ved Københavns Universitet og 1816 fik et professorat i dansk sprog og litteratur. I No 85, Torsdagen, den 27 October 1791: »Anmeldelse af en Skurkers og Skurkinders Levnetsbeskrivelse ved Simon Sandrue« (anmeldelse = forudannoncering. Det pseudonyme indlægs spøgefulde tone viser, at annonceringen er et skalkeskjul for noget andet, nemlig for et angreb på skurkagtighed hos adelen, ved hoffet etc., et yndet tema i tiden). - *Børnehuset*: oprettet 1662 som opdragelsesanstalt for forældreløse og omstrejfende børn; senere tvangsarbejdsanstalt for voksne. Beliggende på Christianshavns Torv. B. betragtedes som en arne for forbrydelse og elendighed. Afløstes 1790 af en egentlig straffeanstalt: Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset. - *Schinderhannes*: tysk røver (1777-1803). - *Peer Mikkelsen*: navnet på en mestertyv omkring 1800. - *Recommendationsbreve*: anbefalingsbreve.

46

Hovednøgle: humoristisk omskrivning af forestillingen om, at St. Peder har nøglen til Himmeriges Port. - *der gestiefelte Kater*: den bestøvlede kat, titelfiguren i eventyrstykke (1797) af Ludwig Tieck. Citatet (»man skal endelig ikke lade, som om det var noget særligt, - man vænner sig til alt«) er fra 1. akt.

47

Amagerport... Flyveposten: J.L. Heibergs tidsskrift *Kjøbenhavns flyvende Post*, udgivet fra 1827. Citatet er fra artiklen »Charakteristik af Kjøbenhavns Porte« i no. 20, 1828: »Og det er vist indlysende for Alle:/ Amagerport man bør idyllisk kalde«.

145

48

Arcadien: fra hyrdedigtningen navnet på idyllisk og fredfyldt landskab (opr. navnet på græsk landskab på Peloponnes). - *Synderen*: de dømte førtes gennem Amagerport ud til eksekutionsstedet på Bremerholm.

49

Mad. Cottins Malvina: mad. Cottin pseud. for Marie-Joséphine Risteau, fransk forf. (1770-1807). *Malvina I-III* overs. til da. 1821. - *Veierboden*: på HCAs tid fandtes der vejeboder ved alle Københavns byporte i forbindelse med acciseboderne (toldboderne) således, at accisebetjentene kunne beregne afgiften. - *Weisflog og Tromlitz*: se noter til s. 37. - *Taschenbuch*: (ty.) her om godtkøbsbog i lommeformat - *Dalai Lama*: overhovedet for de tibetanske buddhister. - *uskyldig Flaske*: ref. til den populære tradition, der udgår fra 1.

Mosebog, kap. 9: at Noah efter syndfloden plantede vin og drak sig fuld. Ikke mindst det 18. årh.s drikkeviser (jvf. Bellman i »Gubben Noah«) har taget denne beretning til sig. - *Joseph*: søn af patriarken Jakob; blev kastet i en brønd af sine brødre (1. Mosebog kap. 37 ff.).

50

Ved Vand: jvf. Guds tilsagn til Noah efter syndfloden om, at der ikke ville komme en ny syndflod (1. Mosebog kap. 9). - *Ridder Cometus*: en hentydning til Adam Oehlenschlägers digt »Den gamle Kiæmpe Cometes« (fra *Poetiske Skrifter* 1805). - *Maribo-Aviser: Lollands Falsters Stifts Kgl. privileg. Adressecontoirs Efterretninger, som forsendes med Ride-Posten*. Denne avis omtales i Heibergs *Flyveposten* no. 99, 1828 som eksempel på kuriøse og lidt komiske provinsaviser. - *Reiser*: Carl Friedrich Reiser (1718-86), mislykket teologisk student, senere feltskær og kirurg. Udgav en ufrivilligt komisk bog om Københavns brand: *Historisk Beskrivelse over den Mærkværdige og meget frygterlige store Ildebrand 1728* (1784). - *Nürnberg Stadts*: betegnelse for andenrangs ting, noget værdiløst. - *Secler*: århundreder.

51

Werthern: se note til s. 28. - *elegisk*: klagende. - *Brix*: Harlekins udstyr i maskekomedierne. - *Handsel*: den første betaling ved en handel, »indtægt«. - *Krik*: krikke; verset betyder: ræv og grammatik er den udslidte hest, der skal bære smertens byrde. - *Rabarbara*: planten rabarber kendes også som lægeplante. Strofens sidste del kan da forstås som en opremsning af ubehageligheder, hvoriblandt lægemidlet rabarber. Kan også læses som om der stod kolon efter »Rabarbara«, der da må forstås som spisen rabarber (noget rart, hvorefter ubehagelighederne kommer).

52

Julespøg og Nytaarsløier: ungdomsstykke af J.L. Heiberg (1816), et stykke, der med såkaldt romantisk ironi leger med de hævdundne skel mellem scenens illusion og publikums virkelighed. - *bellua multorum capitum*: Horats Epistler I (belua, ikke bellua) et uhyre med mange hoveder.

53

Spiess: se note til s. 38. Udgav *Biographien der Wahnsinnigen* (1795-96). Overs. 1798-99. - *Syv Aar: Sieben Jahre* af den dansk-tyske forf. Laur. Kruse (1824). - *Magde Vildfair*: sindssvag person i Walter Scotts *Heart of the Midlothian (Tales of my Landlord, 1818)*. - *Rinaldo: Røverkaptainen Rinaldo Rinaldini*, roman af den tyske forf. Chr. A. Vulpius (1762-1827). Overs. 1800-01. Ny udg. 1828. - *de borgerlige Stævnemøder: Les rendez-vous bourgeois*, komedie af F.B. Hoffmann opført 1828-29 på Det kgl. Teater. - *Siegwarth*: se note til s. 28. - *Romeo*: jvf. Shakespeares stykke *Romeo og Julie*. 146 - *Blanka: Blanca*, sørgespil af B.S. Ingemann (1815). - *Tibul*: romersk forfatter af elegier (54-18 f.Kr.)- - *Maanedstroser*: et månedsskrift udgivet af Thomas Overskou (1824-30). - *Vergiszmeinerter*: der hentydes til et »Bildungs- und Unterhaltungsschrift für die Jugend beiderlei Geschlechtes« (1826). - *clauensk*: Heinrich Clauen, pseudonym for Carl Heun, tysk populærforfatter (1771-1854). - *Schröder*: Friedrich Ludwig Schröder, tysk skuespiller, teaterdirektør og forfatter (1744-1816). - *Iffland*: August Wilhelm Iffland, tysk skuespiller, teaterleder og succesdramatiker (1759-1814). - *August von Kotzebue*: tysk succesdramatiker (1761-1819). - *Eulalia Meinau*: se note til s. 22. - *la pucelle*: spottedigt af Voltaire over Jeanne d'Arc, jomfruen af Orleans (trykt 1755). - *Holbergs gamle Magdelone*: fast typefigur i flere af Ludvig Holbergs komedier, ofte en gammel tjenestepige eller husholderske. Da hun er vant til at omgås tjenestefolkene, er hun fortrolig med grov tale og rødmer derfor ikke så let. - »*roth, über und über*«: almindeligt tysk udtryk (om at rødme over det hele), bl.a. benyttet af Goethe. - *Lilleputianerne*: ref. til *Gulliver's Travels* (1726) af Jonathan Swift - *de Underjordiske*: ref. til eventyr af samme navn (1817) af B.S. Ingemann. - *Caprioler*: bukkespring. - *Signelill, Blancmäreta, Swanhueta*: skuespil (1612, 1614 og 1616) af den svenske historiker og skuespilforfatter Johannes Messenius (1579-1636).

54

Mad. Cottins Malvina: se note til s. 49. - *Axel og Valborg*: tragedie af Adam Oehlenschläger (1810). Dugen (eller rettere linklædet) er en symbolsk rekvisit i 3. og 4. akt - *Læsefrugter*: titlen på et magasin med underholdningslitteratur: *Læsefrugter, samlede paa Litteraturens Mark* af A.F. Elmquist (Aarhus 1818 ff.). - *Brevduer*: *Brevduen. Et Ugeblad af blandet Indhold*. Udg. af C.N. Rosenkilde (1818-24). - *den galende Hane*: et æstetisk ugeblad udg. af G.M. Maller (1827-29). - *Meister Floh*: eventyr af E.Th.A Hoffmann (1822). - *N.T. Bruun*: dansk oversætter og forfatter (1778-1823). *Smil og Taarer* (1814) er en »Dramatisk Nytaarsgave for Skuespilnydere«. - *Siegfried von Lindenberg*: roman af den tyske forfatter J.G. Müller (1743-1828), udg. 1779, overs. 1786. - *Peregrine Pickle*: roman (1751, overs. 1787-95) af den engelske forfatter Tobias Smollett (1721-71). - *Phalanx*: egl. betegnelse for slagorden anvendt af oldtidens græske soldater; her: gruppe. - *Hakon Jarl: Hakon Jarl hin Rige* (mægtige), sørgespil af Adam Oehlenschläger (1807). - *Palnatoke*: tragedie af Oehlenschläger (1809). - *Sigurd Schlangentödter*: ref. til den tyske Nibelungen-sagnkreds. - *Ugelspil: Till Eulenspiegel*, tysk folkebog (folkebøgerne er anonymt udgivne »romaner« med eventyrligt, romantisk,

religiøst eller moralsk indhold. Se udg. *Danske Folkebøger* 1919-36), seneste da. udg. før *Fodreise*: 1786. - *Bileams Æsel*: Bileam, skikkelse fra Gl. Testamentets fortællinger (4. Mosebog, 22-24). Hans æsel kunne tale og viste sig at være klogere end han selv. - *Alexander den Store*: folkebogen *Aleksander Magnus* (1. da. udg. 1630). - *Æsopus*: ref. til folkebogen *Æsopi Levnet og Fabler* (1. da. udg. i 1550erne). - *Albert Julius*: ref. til J.G. Schnabels robinsonade *Insel Felsenburg* (1731-43, da. overs. 1761, senere bearbejdet af Oehlenschläger). - *Finkeridderen*: folkebog 147 (tysk: *Der Finckenritter*), da. overs. 1703). - *Jon Præst*: folkebog (dansk 1510). - *den taalmodige Helene*: folkebog (kærlighedsroman) 1. udg. 1677. - *Markolfus: Marcolfus, det er: en lystig Samtale imellem Kong Salomon og Marcolfum* (tysk: 1485, da. 1. udg. 1699, seneste tryk før *Fodreise* 1805). - *Mester Lucidarius*: belærende folkebog i dialogform (Elucidarius = lysbringer), opr. tysk folkebog, 1. da. udg. 1510. - *Pontius Pilatus*: titlen på en folkebog, 1. da. udg. 1663. - *Ridder Rød*: person i folkebogen *Lykkens Tumleklode* (1710). - *Tristan og Isalde*: (korr. Isoide) folkebog efter tysk ridderroman, 1. da. udg. 1792. - *Robertus von Agerkaal*: folkebog, 1. udg. 1724. - *Hertugen af Luxenburg*: folkebog, 1. da. udg. 1733. - *den uskyldige Joseph: Josephs Historie*, folkebog, da. udg. 1657. - *Doctor Faust*: tysk folkebog (ligger til grund for talrige Faust-digtninge i Tyskland, bl.a. Goethes og Lenaus), 1. da. udg. 1588. - *Keiser Octavianus*: folkebog, 1. da. udg. 1597. - *Peder med Sølvnøglerne*: person i folkebogen om Den skønne Magelone (seneste oplag før *Fodreise*: 1826). - *Göthe og Tieck*: der hentydes til Goethes *Faust* (se noten ovf.) og til Tiecks *Kaiser Octavianus* (romantisk lystspil, 1804). - *Klokker Heegaards Riimpose*: Th.V. Heegaard (1781-1831): *Riim-Pose* (1824). - *Kjøge Huuskors*: bog af Joh. Brunsman om djævleri og hekseproces i Køge (1674). - *Lykkens flyvende Fane*: folkebog fra 1600-tallet: De tre Skræddere eller Lykkens flyvende Fane. - *Molboerne*: den første folkebog med molbohistorier er antagelig fra 1781; seneste udg. før *Fodreise*: 1827. - *de 7 vise Mestere*: folkebog, 1. da. udg. 1733. - *Nathan der Weise*: skuespil af den tyske dramatiker og filosof G.E. Lessing (1729-81). Tysk 1. udg. 1779, da. overs. 1799.

55

mirabile dictu: stående latinsk vending: sært at sige. - *Commentatores*: (lat.) kommentatorer (om udgivere af skrifter fra oldtiden). - *Cerberus*: i romersk mytologi en hund, der vogtede indgangen til underverdenen. - *Hugo Grotius*: hollandsk lærd og statsmand (1583-1645), blev hjulpet til flugt fra sit fængsel skjult i en bogkasse.

56

Poesiens Tempel: en sådan allegorisk fremstilling var almindelig i det 18. årh.s litteratur og kunst og holdt sig op i beg. af det 19. årh. Jvf. Johs. Ewalds fortælling »Lykkens Tempel« (1764) og Nicolai Abildgaards maleri inspireret heraf - *bout-rimes*: bouts-rimés, enderim. Digte, som er gjort til opgivne rim; en udbredt selskabsleg på HCAs tid, også dyrket af ham selv. - *Leverrim*: toliniede lejlighedsvers, hvori ordet »lever« skulle forekomme i 1. linie. Improviseredes eller citeredes ofte ved bordet. Bogudgave 1689. - *trykte i dette Aar*: almindelig datering på folkebøger og skillingsvisetryk. - *Cervantes*: spansk forfatter (1547-1616), skrev bl.a. romanen *Don Quichote* (1605-15). - *Molière*: fransk komedieforfatter (1622-73), et af Holbergs forbilleder. - *Brummer*: se note til s. 19. - *du mente poetique*: poetisk fortjenstorden, frit opfundet af HCA efter den franske orden du mérite.

57

Horats: romersk digter (65-8 f.Kr.). - *Anakreon*: græsk lyriker (o. 520 f.Kr.). - *falerner-Viin*: vin fra distrikterne nord for Napoli i Italien. - *Troubadourer*: middelalderens kærlighedspoeter. - *qvinkelere*: syngende smægtende. - *148puttet Bomuld i Ørene*: den borgerlige dannelseskulturs opkomst siden midten af det 18. årh. medførte en kritik af Holbergs ligefremme (man mente: anstødelige) sprog. Kritikken var navnlig ømskindet på det kvindelige læsepublikums vegne. - *den bedendes Kjæde*: Hans Jacobsen Hvalsøe: *De Bedendis aandelige Kiæde* (1700 og mange senere udg.). - *Greccourts Skrifter*: J.W. de Greccourt (1684-1743), fransk forfatter, skrev bl.a. satirer mod jesuitterne. - *Kotzebue, Iffland og Schröder*: se noter til s. 53. - *Jünger*: Johann Friedrich Jünger (1756-97), tysk lystspilforfatter. - *Nabob*: indisk fyrste. Almindelig betegnelse for en meget rig mand. Med dette og de følgende udtryk hentydes der til de dengang almindelige happy-endings på de populære skuespil.

58

Aristomenes: ref. til *Aristomenes og Gorgus eller Hevn og Menneskelighed*. Roman af August Lafontaine (overs. 1800). - *Dido og Don Petro*: ref. til H. Claudens roman *Mimili* (1816), jvf.note til s. 53. - *Familien von Langen*: ref. formodentlig til August Lafontaines »Familien Herman Lange« i *Familiehistorier* (da. overs. 1801). - *Præstegaarden ved Søen*: roman af August Lafontaine, da. overs. 1824-25. - *Liesli og Mimeli*: ref. til Claudens roman *Mimili* (1816). - *Mariane*: person i Millers roman *Siegwart* (jvf.note til s.28). - *Cornelius Nepos og Phaëdrus ... uskyldige Taarer*: romerske forfattere, der benyttedes i skolernes strenge latinundervisning. Cornelius Nepos romersk historieskriver (ca. 100-24 f.Kr.), Phaëdrus romersk fabeldigter (o. 40 f.Kr.). - *Autores*: forfattere. - *Aranzo der edle Räuberhauptmann*: roman (1819) af August Leibrock (1782-1853). - *Under Landeveiene vare Snore*: noget lignende fortælles om de berygtede røvere ved Vissenbjerg på Fyn. Om dem skrev HCA »Et dramatisk Digt«, i *Ungdoms-Forsøg* (1822). - *spansk Tobak*: en slags fin snustobak. -

Gallerie ... Spiesz: jvf. note til s. 38.

59

die Gespensterstunde: (ty.) spøgelsestimen. - *den vilde Jæger*: djævelsk skikkelse i Carl Maria Webers opera *Jægerbruden* (1821). - *de tolv sovende Jomfruer*: roman af Chr. H. Spiess (1795-96, da. overs. 1803); en spøgelsehistorie. - *den lille Peder*: *Den lille Peter. En Spøgelsehistorie fra det trettende Aarhundrede*. Roman af Spiess (1793, da. overs. 1796). - *Christian Wilster*: lyriker og homeroversætter (1797-1840). »Om Geniefeberen« i *Nye Hygæa* bd. I (1823), et tidsskrift udgivet af læge Carl Otto (1795-1879) i årene 1823-26. - *Nymberger Træsnit*: folkelig grafik fra Nürnberg; se endvidere note til s. 50. - *et münchhausensk Kaalblad*: Karl Friedrich Hieronymus Münchhausen, tysk baron og forfatter til *Vademecum für lustige Leute* 1781 og 1783, et berlinertidsskrift. Münchhausens fantastiske skrøner blev et begreb gennem Rudolf Erich Raspes engelske udgave, der dannede grundlag for den tyske forfatter Gottfried August Bürgers (1748-94) genoversættelse til tysk (1787). Det er enten denne udgave eller den danske oversættelse (1800), HCA har kendt. I indledningen omtales det, hvordan Münchhausen vil dyrke kål på slægtens gods og mindes sin ungdoms bedrifter. - *Hakon*: se note til s. 54. - *Götz von Berlichingen*: skuespil af Goethe (1772). - *Aladdins Trylleslot*: eventyret om Aladdin fra *1001 nats eventyr*. Dramatiseret af Oehlenschläger (1805). Aladdins slot bygges 149 ved hjælp af den magiske lampe på én nat. - *Harun El-Raschid... Fuglen Roc*: ref. til *1001 nats eventyr*.

60

Scherezade: fortællersken i *1001 nats eventyr*. - *Frøerne*: satirisk skuespil af den græske komediedigter Aristofanes (ca. 445-386 f.Kr.); har også skrevet *Skyerne*. - *Oberon og Titania ... Puk*: skikkelser fra Shakespeares *En skærsommernatsdrøm*. - *Fru Mab*: en fe i Shakespeares *Romeo og Julie*. - *Canibal*: fejlskrivning for Caliban: skikkelse fra Shakespeares *Stormen*. - *Kapelmester Kreisler*: person i E.Th.A. Hoffmanns *Kater Murr* jvf. note til s. 15. - *Serapions Brøder*: fortællingkredsen *Die Serapionsbrüder* (1819-21) af E.Th. A. Hoffmann. - *Don Juan*: *Don Giovanni*, opera af W.A. Mozart. Hoffmann, der ud over at være forfatter også var dirigent og komponist, skrev med inspiration fra Mozarts opera en novelle over motivet (i *Phantasiestücke* 1814). - *Phantasie-Stücken*: Hoffmanns *Phantasie-Stücke in Callots Manier* (1814), fortællinger i 4 bd. - *klein Zackes... Brambilla*: se note til s. 32 og 37. - *Miesmies*: fra *Lebensansichten des Katers Murr*. - *gestiefelter Kater*: se note til s. 15. - *Prinds Zerbino*: se note til s. 27. - *Gozzi*: Carlo Gozzi (1720-1806), italiensk komediedigter, som de tyske romantikere genopdagede og tog til sig. Der refereres til skuespillene *Kærligheden til de tre pomeranser* (1757) og *Ravnen* (1761).

62

Jerusalems Skomager: den evige jøde, Ahasverus, skikkelse fra et middelalderligt sagn, ofte behandlet i dansk litteratur på HCAs tid. Efter sagnet skulle Ahasverus have slået Jesus, da han var på vej til korsfæstelsen; derfor måtte han vandre fredløst omkring i verden til evig tid uden at kunne dø. Folkebog om A. fra 1602. Også skillingsviser om A.

63

Du maa endnu meget i Skole: HCAs egne skoleerfaringer klinger her med, jvf. også beskrivelsen af Antonios skolegang i romanen *Improvisatoren*. - *Marquis af Marigny*: Abel François Poisson (1727-81), højtstående fransk embedsmand, bror til madame de Pompadour, den franske kong Louis XV's elskende (1715-64). - *Digteren Boisi*: Louis de Boissy (1694-1758), fransk forfatter; har skrevet bl.a. spirituelle satirer og komedier på vers.

64

Bajaset: (Bajazet) tyrkisk sultan (1347-1403), erobrede Serbien og Bulgarien, blev standset af mongolerfyrsten Timur i slaget ved Angora (1402). Døde året efter i fangenskab hos Timur. Efter sagnet holdt Timur ham fangen i et bur. - *Norkros*: John Nicholas Norcross (1688-1758), kaperkaptajn, dansk statsfange. Født ved Liverpool, i svensk tjeneste under Den store nordiske krig, hvor han blev fanget af Tordenskjold i 1718; undslap, udkastede plan til at fange kronprins Christian (den senere Christian VI). Planen mislykkedes, N. blev fanget 1726, undslap på ny, men blev kort efter fanget i Hamburg. Blev lagt i lænker og anbragt i et bur, der var 2 1/2 m langt og 2 m bredt. Her sad han i 15 år og blev fremvist for københavnerne som en mærkværdighed. - *min Ungdoms Tragoedier*: der hentydes her til bl.a. *Alfsol*, som stod at læse i HCAs første bog, *Ungdomsforsøg* (udg. under pseudonymet William Christian Walter, 1822).

65

purpureus pannus: en purpurfarvet lap, et citat fra Horats' *Ars poetica* om den prægtige, men irrelevante poetiske udsmykning med adjektiver. - *Salis*: den schweiziske digter Johann Gaudenz von Salis-Seewis 150 (1762-1834). Vandmalerier kan være et vittigt ordspil på Seewis, men kan også referere til et af Salis' digte: »Lied zu singen bei einer Wasserfahrt«. - *Matthisson*: Friedrich von Matthisson (1761-1831), tysk lyriker, ven

med Salis-Seewis og udgiver af hans digte. Matthisson var en meget populær lyriker på HCAs tid.

66

Elegie: klagesang. - *Genie-Feber*: jvf.note om Wilster s. 59. Der kan desuden hentydes til modestrømninger omkring den tidlige romantik.

67

arspoetica: Horats' læredigt om digtekunsten. - *certe furit...*: citat fra slutningen af *ars poetica* (l. 1 velut fejl for valuit): »Under alle omstændigheder er han vanvittig, og som en bjørn/ - hvis den har haft styrke nok til at bryde gitteret, som er sat for buret -/ bortjager den uudholdelige recitator både læg og lærd«. - *Kellgren*: Johan Henric Kellgren (1751-95), svensk forfatter og kritiker. Citatet stammer fra digtet »De två miraklerna«. - *Adresseavisen*: *Kjøbenhavns Adressecomptoirs Efterretninger*, en avis grundlagt af F. v.d. Osten 1706 og videreført under forskellige former indtil 1908. - *baseliskagtig*: basilisken er et uhyre med dræbende blik. - *overalt og ingensted*: allusion til roman af C.H. Spiess *Der alte Überall und Nirgends* (1792) eller evt til *Gjengangeren den skønne Mathilde overalt og ingensteds eller de Ulykkelige Skytsaand underforskjellige Skikkelser. En Underhistorie fra det 9. og 10. Aarhundrede* (overs. fra tysk 1827). - *judæus immortalis, le juif errant*: den evige jøde, den omflakkende jøde. Se note til s. 62.

68

Micromegasser: se note til s. 40. - *Wilster*: se note til s. 59. Citatet er fra digtet »Riimbrev fra Sorø« i samlingen *Digtninger af Christian Wilster* (1827). Strofens 2. vers lyder korrekt: »Hvorved der er jo daanet«. - *selv hans Papirer ere udkomne*: ref. til *Auswahl aus des Teufels Papieren* af Jean Paul (1789). - *Lessing*: offentliggjorde en kort scene af sit Faust-arbejde i sit 17. Literaturbrief (*Briefe die neueste Literatur betreffend* 1759-65). Fragmenter og planer desuden i hans *Theatralischer Nachlass* (1786). - *Mahler Müller*: Friedrich Müller (1749-1825), også kaldet Mahler Müller, tysk maler, kobberstikker og digter. Tilhørte Sturm und Drang-bevægelsen. Der hentydes til hans skuespil *Fausts Leben und Tod dramatisiert* (1778). - *Klinger*: Friedrich Maximilian Klinger (1752-1831), tysk Sturm und Drang-forfatter. Har skrevet romanen *Fausts Leben, Taten und Höllenfahrt* (1791). - *Kalis Verdenshistorie*: skolebog af Abraham Kali (1743-1831): *Den almindelige Verdens Historie kortelig forfattet, og til Brug for Skolerne i Danmark og Norge udgivet* (1. udg. 1776, 4. udg. 1820). HCAs historiebog fra skoletiden. - *Præ*: karakteren præ ceteris (lat: fremfor de øvrige), højeste karakter i det daværende karaktersystem. - *Artium*: studentereksamen. - *Ribe*: Ahasverus' reaktion på »Bisp i Ribe« har måske at gøre med, at Ribe kendes som centrum for den inderlige og fromme kristendom (pietismen), idet Brorson var bisp her.

69

Louis XI: fransk konge (1423-83). - *Mercier*: Louis-Sébastien Mercier (1740-1814), fransk forfatter. Skrev i alt 12 bind *Tableaux de Paris* (billeder af Paris) 1781-90, hvori han giver krasse og rammende skildringer af folke- og gadelivet i Paris. De vakte stor opsigt og også en harme, der 151 tvang ham til for nogen tid at flygte fra Paris. - *Marcus Aurelius*: romersk kejser (121-180), førte krig mod germanske stammer, deriblandt markomannerne. - *Odeaker*: Odoaker (433-93), germaner af fornem byrd, der efter et oprør opkastede sig til konge i det vestromerske rige (476). Fra og med denne begivenhed har man dateret oldtidens afslutning og middelalderens begyndelse. Odoaker førte krige bl.a. ved Donau mod derboende folkeslag. - *Mahomet*: profeten Muhammed giftede sig 25 år gammel med en væsentlig ældre rig købmandskenke. - *Carl Martel*: Charles Martel (688-741), frankisk rigshovmester og frankerrigets egentlige hersker. Førte en række krige bl.a. mod de indtrængende arabere, som han besejrede i slaget ved Poitiers (732). Efter sin død fik han p.g.a. sin tapperhed tilnavnet »hammeren« (Martel). - *Peter Schlemihl*: fortællingen *Peter Schlemihls wundersame Geschichte* (1814) af Adalbert von Chamisso, tysk romantisk forfatter (1781-1838). Eventyret om Peter Schlemihl (der kun havde syvmilestøvler, ikke 100-milestøvler) har senere inspireret Andersen til eventyret »Skyggen«.

70

Morea: gammelt navn på den halvø, der udgør den sydlige del af Grækenland (oldtidens Peleponnesos).

71

det lille lune Kammer: der menes kisten.

73

en Skolemesters Skikkelse: HCA havde ved udgivelsen af *Fodreise* just lagt skoletiden bag sig. - *Misser*: (en brander), dobbeltbetydn. katte eller (eng.) frøkener. - *bivaane*: overvære. - *mærkelig*: mærkbar.

74

den dyriske Magnetisme: se note til s. 30. - *Rabener*: G.W. Rabener (1714-71), tysk satiriker, regnedes for Tysklands Swift. - *jamber*: se note til s. 13. - *Deodata*: se note til s. 22. - *Laura*: sørgespil i 5 akter af Balthasar Bang. Opførtes i alt 15 gange på Det kgl. Teater fra 1817-22. Blev genoptaget ved en sommerforestilling 1832.

75

Parterret: de billige ståpladser i teatret. Parterrets publikum var kendt for at udtrykke højlydt bifald eller mishag. - *Kotzebue og Clauren*: se noter til s. 53. - *Holbergs platte Stykker*: se note til s. 57. - *Pige*: tjenestepige. - *Hussiterne*: *Die Hussiten vor Naumberg im Jahre 1432*, skuespil af Kotzebue, opført sidste gang på Det kgl. Teater 1813-14. - *Julius von Sassen*: sørgespil af den tyske forfatter J.H.D. Zschokke (1796, overs. 1800).

76

Körner: Theodor Körner, tysk lyriker (1791-1813), skrev bl.a. en række heroiske krigsdigte under napoleonskrigene. - *Jeanne d'Arcs Monolog*: der hentydes til Friedrich Schillers skuespil *Die jungfrau von Orleans* (1801), inden udg. af *Fodreise* sidst opført på Det kgl. Teater 1818-19 og 1821-22.

77

de spanske Zuheri: overnaturlige væsener. I Jean Pauls *Die unsichtbare Loge*, Dreiundfünfzigster Sektor, hedder det om »Zahuri« i Spanien, at de kan se ned gennem jorden til deres skatte, deres døde, deres metaller etc.

78

Blumauer: Aloys Blumauer, østrigsk forfatter (1755-98). Har skrevet: *Abentheuer des frommen Helden Aeneas, oder Virgils Aeneis travestiert* (1783). - *Folianter*: bøger i folio-format (stort format). - *Haarlem*: by i Holland - *Catharina af Medici*: (1519-89) fransk dronning, iværksatte blodbadet på Huguenotterne på Bartholomæusnatten 1572.

152

79

Nero: romersk kejser (37-68), indbegrebet af grusomhed - *Pizarro*: grusom spansk general (1478-1541), erobrede Peru og udslettede Inka-riket. Hans navn aktualiseret i titlen på et sørgespil af Kotzebue, *Pizarro eller Rollas Død*, opført på Det kgl. Teater 1817-20. - *Inkvisitores*: den katolske kirke oprettede 1232-33 inkvisitionen til undersøgelse og forfølgelse af kættere. Specielt den spanske inkvisition var kendt for sin grusomhed. - *Philip den II*: spansk konge (1527-98), førte an i den europæiske modreformation, en bevægelse, der skulle modarbejde de reformatoriske strømninger i 1500-tallets religiøse liv. - *hos Holberg*: i komedien *Barselstuen*, V akt, 3. scene.

80

Platons [][*] [*][*]*: (græsk, to on) det nuværende. - *den sande Væsenhed*: løs henvisning til Hegels filosofi, og dermed også til Hegels elev, J.L. Heibergs tankeverden.

83

Cothumer: kve stylder, brugtes i oldtidens græske teater. - *ih'r Hoheit*: hendes højhed, ordspil på den gamle ærbødige tiltaleform »Deres Højhed«, som brugtes - og stadig bruges til fyrstelige personer.

84

»*Und immer weiter...*«: citat fra den tyske lyriker G.A. Bürgers spøgelsesballade »Lenore«, et digt, der inspirerede megen skrækromantik i tiden op mod 1800. Det var et af den unge Andersens yndlingsdigte. - *Agnete*: hovedskikkelsen i folkevisen »Agnete og Havmanden«. Aktualiseret af Jens Baggesen i digtet »Agnete fra Holmegaard« (1808) og senere brugt af HCA selv i det dramatiske digt *Agnete og Havmanden* (1834). - *Undine*: titlen på et eventyr om et kvindeligt havvæsen af Friedrich de la Motte Fouqué (1814, o vers. til da. 1818). Har inspireret HCA til eventyret »Den lille Havfrue«.

85

Münchhausens Hest: jvf. note til s. 59. Historien om hesten, der hænger fast på klokkespiret, står at læse i fortællingen »Rejsen til Rusland«. - *Lethe*: i græsk mytologi en flod i underverdenen. Ved at drikke af den kunne de døde opnå glemsel om deres liv på jorden. - *Spontini*: Gasparo Spontini (1774-1851), italiensk operakomponist, skrev hovedsagelig operaer med heroisk og historisk indhold. - *Skaden af Rossini*: operaen *Den tyvagtige skade* (1817) af G. Rossini (1792-1868), italiensk operakomponist.

86

non: laveste karakter i det daværende karaktersystem (*non*: latin for »ikke«). - *Olaf Trygvesson*: Olav Tryggvason (ca. 995-1000), norsk konge. Indførte kristendommen i Norge; dræbtes under et søslag med danskerne. - *Sappho*: græsk kvindelig lyriker (5. årh. f.Kr.) fra øen Lesbos. Efter sagnet skal hun have styrtet sig i havet af ulykkelig kærlighed.

87

Korsridderne: *Die Kreuzfahrer von Nicäa*, skuespil i 5 akter af Kotzebue, i tidsrummet 1815-24 opført i alt 24 gange på Det kgl. Teater. - *Kong Salomon ...*: jvf.note til s. 40. - *Françaisen*: den franske guvernante. - *Petrark*: Francesco Petrarca (1304-74), italiensk lyriker, skrev kærlighedsdigte, der udtrykte en åndeliggørelse af kærligheden; har inspireret senere forfinede kærlighedslyrik (petrarkismen). Skrev sonetter (direkte oversat: klingedigte, 14-liniede digte i 4 strofer à 4 linier og 2 strofer à 3 linier med kunstfærdig rimslangning). - *dit lille h - -*: under denne 153 signatur havde HCA offentliggjort nogle digte i Heibergs *Kjøbenhavns flyvende Post* 1827. - *Sand*: tysk student, Karl Ludwig Sand (1795-1820). Myrdede af politiske motiver dramatikeren Kotzebue i 1819. - *lafontainisk*: ref. til den tyske romanforfatter August Lafontaine (1758-1831), der skrev utallige, dengang meget populære sentimentale romaner. - *Claren*: se note til s. 53. - *Sokrates*: blev tvunget til at tage sit eget liv ved at drikke skarntydesaft.

88

Nanna ... Jette: i udgaven fra 1841 rettet til Ida og Jette. Hvis dette er de korrekte navne, kan HCA hermed have sendt en privat hilsen til Ida og Henriette Wulff (Jette), døtre af kommandørkaptajn P.F. Wulff (1774-1842), i hvis hjem HCA kom i sin ungdom. Jette var den første af hans fortrolige veninder, som han førte en udstrakt korrespondance med. De to piger beskrevs af samtidige som værende i besiddelse af netop de egenskaber, der her tillægges de to pigenavne. Navneformen *Nanna* forekommer imidlertid både i *Flyvepostens* førstetryk af kapitlet og i bogens to første udgaver. Muligvis har HCA fra omgang med Heibergs opsnappet noget om den samtidigt udkommende »En Hverdagshistorie« af fru Gyllembourg. Hovedpersonerne Maja og Jette svarer nøje til de her givne beskrivelser. Det er mere nærliggende at tro på en fejlskrivning *Nanna* for *Maja* end *Nanna* for *Ida*. HCA kan senere have ønsket at rette fejlen, men nærede da ingen sympati for fru G.s historier. I stedet har han da indsat en hilsen til sine ungdomsveninder. - *Bürgers Leonora*: se note til s. 84 (cit. i overs.: Ha se! Ha se! på et øjeblik, hu, hu! et gyseligt mirakel... faldt ... stykke for stykke af som mørkt trøske).

89

Kamschadaler: den palæasiatiske befolkning i det sydlige Kamschatka.

90

truditur dies: fra Horats' *Oder* II, 18: »den ene dag går efter den anden, nye måneder svinder stadig«. - *Blankensteiners Boutik*: J.G. Blankensteiner og Søn (isenkram, »kunstgalanteri«, korthandel), grundl. 1792, først Østergade 36, i årene 1801-08 i St. Købmagergade 101. 1808-? do. nr. 68. - *Gliedermänner*: sprællemænd. - *Chodowieki*: Daniel Chodowiecki (1726-1801), tysk raderer og tegner, lavede bl.a. illustrationer til Goethes værker.

91

Hexametret: græsk versemål bl.a. brugt af Homer. Et bølgende versemål begyndende med trykstærk stavelse og med i alt 6 trykstærke stavelser. Derimellem efter faste regler to- og enstavelses tryksvage led. - *Dithyramber*: oprindelig lovsange til Dionysos, i græsk mytologi guden for vinen og ekstasen. - *Alexandrinere*: versemål med seks trykstærke stavelser, regelmæssigt skifte mellem trykstærke og tryksvage samt med cæsur (skel) i midten. Meget brugt i franske tragedier fra det 17. og 18. årh. og i efterligninger af disse ud over hele Europa. - *Spiesz*: se note til s. 38. - *Werther*: se note til s. 28. - *Reiser*: se note til s. 50. - *Blase*: blære. - *Flyve-Blade ... Nytaars Gaver*: almindelige titler på småskrifter. - *pindarsk Pæan*: Pindar (ca. 522-442 f.Kr.), græsk lyriker. En pæan (paian) er en højtidelig korsang eller hymne til Apollon.

92

Leonore og Leander: det unge elskende par i Holbergs komedier, f.eks. i *Den Stundesløse*. - *Falstaff*: hovedpersonen i Shakespeares *The Merry Wives of Windsor*. - *Saft*: person i syngestykket *Sovedrikken* med tekst af Oehlenschläger og musik af Weyse (1809). - *den lille Peder*: se note til s. 59. - *Galgemanden*: ref. til Freidrich de la Motte Fouqués eventyr »Das Galgenmännlein« (1810). - *Id est*: (lat) det vil sige. - *Agnete og Undine*: se note til s. 84. - *Lafontaine*: se note til s. 87. - *Petrarc*: se note til s. 87. - *Schillers Jeanne d'Arc*: se note til s. 76. - *asklapiadæiske Vers*: versemål opkaldt efter den græske digter Asklepiades.

93

Hegel: Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831), hovedrepræsentanten for den spekulative filosofi, den filosofiske idealisme. Hegel var Heibergs læremester. - *Cicisbeo*: (ital.) husven.

95

par diable: for Satan. - *vulgaire*: hoben, plebs. - *eh bien monsieur*: nuvel, min herre. - *les nobles*: de adelige. - *par mon ...*: ved min ære, jeg går til fods. - *Crayon*: ref. til Washington Irving's *The Sketchbook of Geoffrey Crayon* (1819-20, da. overs. 1827).

96

Rosmer Havmand: folkevisenavn på havmanden, også brugt af Oehlenschläger i digtet »Rosmer Havmand«.

97

Chimære: fabelvæsen, »noget indbildt«. - *Cherub*: en af de engle, der står Guds trone nærmest.

155

Indhold

Fodreise 7-99

I. Hvorledes Satan faaer Magt over Forfatteren. Syndfloden No. 2, en Mythe	7
II. Fodreisen tager sin Begyndelse. Hercules paa Skilleveien. Den lyriske Muse	9
III. Alvorlige Betragtninger ved at høre Vægterens: »nu er det paa de Tider, man føier sig til Seng.« Læseren gjør Bekjendskab med en ung Digter og hans gamle Tante. Et Spring trehundred Aar frem i Tiden, som Forfatteren slipper, i det mindste med hele Lemmer, fra	14
IV. Søvnngjængeren	27
V. Et meget moralsk Stykke hvori en gammel Ræv spiller Hoved-Rollen. Blaataarn lader sig høre som Declamator. Elixir des Teufels begynder at spøge	32
VI. Bogen fortæller sin <i>Barndoms Historie</i> , sit <i>Skoleliv</i> hos Bogbinderen, <i>Dimission</i> til den Gyldendalske Boglade, <i>Rusaaret</i> , og endelig sin første Udflugt i Verden. Klokkeren slaaer 12	36
VII. Ludvig den Fjortende forvandler sig i en Tommeliden fra Sirius. En poetisk Vægter. St. Peder vil overraske Læserne med sin Nærværelse. Livets og Dødens Port	39
VIII. St. Peders Brillen begynde at vise deres skjulte Kræfter. Forfatteren seer paa Amager en stor Konge-Revue over alle Digterværker. Et ædelt Træk af <i>Mad. Cottins Malvina</i>	49
IX. Poesiens Tempel. Forfatteren kommer i et Fuglebuur	56
X. Hvad der videre tildrager sig. Jerusalems Skomager. De <i>bekjendte</i> 100 Mile Støvler komme til Syne	62
XI. Forelæsning af en gammel Lænkehund. Læseren gjør Bekjendtskab med et stort Selskab af to- og fiirbenede Herrer og Damer. Forfatteren seer med St. Peders Brillen ind i Jorden og opdager Helvede. Fanden i en Skolemesters Skikkelse med Horn i Panden. Dobbeltgjængeren. En poetisk Person ved Stranden	73
XII. Dykker-Klokkeren	83
XIII. Dødens store Extra-Post kjører over Amager. Læseren gjør Bekjendtskab med enkelte af Passagererne. Vandmanden. Ende paa Reisen	89
XIV. Indeholder ingen Ting	99
Efterskrift	103
En københavnerroman	103
Den litterære entré	104
Forudsætninger	106
Ironien	109
Dødstemaet	110
Identitetens former	111
Dannelsen	114
Artisteri og skriftproces	118

Optakten til forfatterskabet	120
Udgaver	122
Tillæg	124
Rettelsesliste	134
Litteraturliste	135
Noter	137